

NARODOWY
BANK POLSKI

Sierpień 2015 r.

Analiza skutków obniżenia opłaty interchange w Polsce

Sierpień 2015 r.

Analiza skutków obniżenia opłaty interchange w Polsce

Opracował:
Departament Systemu Płatniczego NBP

Pod redakcją:
Wojciech Krawczyk

Zespół autorski:
Radosław Krawczyk
Robert Klepacz
Ewa Oźdżeńska
Adam Tochmański

© Copyright Narodowy Bank Polski, 2015

Spis treści

Streszczenie	5
1. Prace nad obniżeniem opłat <i>interchange</i> w Polsce w latach 2011–2015	7
1.1. Działania podjęte przez NBP w latach 2011–2012	7
1.2. Działania podjęte przez organizacje kartowe oraz ZBP w latach 2012–2013	11
1.3. Prace parlamentarne w latach 2012–2013 zakończone obniżką opłaty <i>interchange</i> do 0,5%	12
1.4. Ustawa obniżająca opłatę <i>interchange</i> do poziomu 0,2–0,3% od stycznia 2015 r.	14
2. Porównanie stawek opłat <i>interchange</i> w Unii Europejskiej w latach 2013–2015	17
2.1. Sytuacja Polski na tle innych państw Unii Europejskiej przed obniżeniem opłaty <i>interchange</i> w lipcu 2014 r.	17
2.2. Sytuacja Polski na tle innych państw Unii Europejskiej po obniżeniu opłaty <i>interchange</i> w lipcu 2014 r.	20
2.3. Sytuacja Polski na tle państw Unii Europejskiej po obniżeniu opłaty <i>interchange</i> w styczniu 2015 r.	22
3. Oczekiwane i faktyczne skutki obniżenia opłaty <i>interchange</i> w lipcu 2014 r.	25
3.1. Rozwój sieci akceptacji kart płatniczych jako konsekwencja ograniczenia bariery kosztowej po stronie akceptantów	25
3.2. Obniżenie cen towarów i usług przez akceptantów	33
3.3. Zmniejszenie przychodów wydawców kart płatniczych i jego możliwe konsekwencje	40
3.3.1. Zrekompensowanie spadku przychodów przez podwyżkę opłat pobieranych od klientów	41
3.3.2. Zwiększenie atrakcyjności innych niż karty płatnicze bezgotówkowych instrumentów płatniczych	43
3.3.3. Poszukiwanie przez banki możliwości obniżenia kosztów związanych z dokonywaniem płatności kartami	44
3.3.4. Zmniejszenie środków przeznaczanych na bezpieczeństwo oraz innowacje	46
3.4. Zmiany wysokości dodatkowych elementów opłaty akceptanta	47
3.5. Wzrost liczby i wartości bezgotówkowych transakcji kartowych	48
3.6. Zaprzestanie stosowania minimalnych kwot przy akceptacji kart	52
3.7. Wyeliminowanie mechanizmów ograniczających konkurencję na krajowym rynku płatniczym	52
3.8. Zachęcenie do tworzenia nowych rozwiązań oraz krajowych organizacji kartowych	53
4. Nieoczekiwane konsekwencje obniżenia opłaty <i>interchange</i>	55

4.1	Zwiększenie konkurencyjności dużych akceptantów	55
4.2	Zmiany na rynku usług bankomatowych	56
4.3	Zmiany na rynku agentów rozliczeniowych	58
4.4	Zatrzymanie programów organizacji kartowych wspierających rozwój sieci akceptacji	59
4.5	Dłuższy okres dostosowania się sektora bankowego do stawek wprowadzonych przez MIF Regulation	59
4.6	Skutki, które mogą się ujawnić w najbliższych latach	60
5.	Podsumowanie	61
	Spis skrótów	63
	Spis tabel	64
	Spis schematów	64
	Spis wykresów	65
	Załącznik - lista uczestników badania ankietowego przeprowadzonego przez NBP	66

Streszczenie

Raport zawiera analizę skutków obniżenia stawek opłaty *interchange* w Polsce. Skupiono się w nim przede wszystkim na obniżce, która nastąpiła w lipcu 2014 r. Opłata *interchange*, ustalana przez organizacje kartowe, stanowi dominującą część opłaty akceptantów kart płatniczych na rzecz agentów rozliczeniowych i jest przychodem banku wydawcy karty płatniczej. Opłaty *interchange* w Polsce przed 2014 r. należały do najwyższych w krajach Unii Europejskiej (UE). Wysoka prowizja płacona przez punkty handlowo-usługowe była uważana za jedną z głównych barier rozwoju sieci akceptacji kart w Polsce i, co za tym idzie, rozwoju obrotu bezgotówkowego. W związku z powyższym w latach 2011–2013 podjęto wiele działań o charakterze samoregulacyjnym lub regulacyjnym, które miały na celu obniżenie opłat *interchange* w Polsce. Raport przedstawia działania podjęte przez Narodowy Bank Polski (NBP) oraz inne podmioty w celu zmniejszenia prowizji płaconej na rzecz banków. Z powodu niepowodzenia starań NBP o obniżenie opłat *interchange* w wyniku samoregulacyjnych działań podmiotów rynkowych w 2012 i 2013 r. zostały podjęte działania regulacyjne, wprowadzające ustawowe ograniczenie wysokości tych opłat. W rezultacie 1 stycznia 2014 r. w życie weszła Ustawa z 30 sierpnia 2013 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych. Zmniejszyła ona maksymalną stawkę opłaty *interchange* do poziomu 0,5% wartości transakcji zarówno dla kart debetowych, jak i kart kredytowych. Równocześnie w ustawie przewidziano półroczny okres przejściowy na dostosowanie umów do ww. wymogów przez organizacje kartowe, wydawców kart płatniczych oraz agentów rozliczeniowych. Spowodowało to, że w praktyce obniżka opłat *interchange* do 0,5% wartości transakcji kartowej została dokonana dopiero 1 lipca 2014 r. Oprócz obniżki od 1 lipca 2014 r. raport przedstawia również informacje na temat drugiej ustawowej obniżki stawki *interchange* do poziomu 0,2% dla kart debetowych i 0,3% dla kart kredytowych, wprowadzonej Ustawą z 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o usługach płatniczych, która weszła w życie 29 stycznia 2015 r. Raport prezentuje również porównanie Polski z innymi krajami Unii Europejskiej pod względem wysokości opłaty *interchange*. Porównanie przedstawione zostało w trzech okresach: przed regulacyjnym obniżeniem *interchange fee* w lipcu 2014 r., po jej obniżeniu w lipcu 2014 r. oraz po kolejnym obniżeniu w styczniu 2015 r.

Najważniejsza część raportu dotyczy spodziewanych w latach 2012–2013 konsekwencji wprowadzenia niższych stawek *interchange fee* w lipcu 2014 r. oraz rzeczywistych skutków regulacji. Porównanie to oparto na analizie danych gromadzonych przez NBP oraz wynikach ankiety przygotowanej przez NBP specjalnie na potrzeby niniejszego raportu. Ankieta została przeprowadzona wśród największych banków wydawców, agentów rozliczeniowych, organizacji akceptantów, organizacji kartowych oraz pozostałych podmiotów. Pierwsza obniżka opłat miała konsekwencje dla wielu podmiotów rynkowych już w II połowie 2014 r. Potwierdzają to zarówno dane statystyczne zbierane przez bank centralny, jak i odpowiedzi na ankietę NBP. Wpływ drugiej obniżki opłat *interchange* będzie można ocenić w praktyce dopiero na podstawie

danych za II i III kwartał 2015 r. Z powyższych względów niniejszy raport koncentruje się głównie na skutkach obniżki opłat *interchange* dokonanej od 1 lipca 2014 r. Ponieważ nie wszystkie konsekwencje wprowadzenia niższych stawek opłaty *interchange* dało się przewidzieć na etapie prac parlamentarnych, w raporcie zawarto również informacje dotyczące nieoczekiwanych skutków obniżenia *interchange fee*. Sześć miesięcy obowiązywania obniżonych opłat *interchange* (tj. III i IV kwartał 2014 r.) wydaje się – zgodnie z wcześniejszymi deklaracjami NBP – okresem wystarczającym do dokonania pełniejszej analizy. Jednak zarówno w ocenie NBP, jak i wielu podmiotów, które odpowiedziały na ankietę NBP, regulacyjna obniżka opłat *interchange* w Polsce z poziomów niemal najwyższych do poziomów najniższych w Unii Europejskiej nie ujawniła jeszcze wszystkich swoich konsekwencji i wiele skutków o charakterze długofalowym poznamy dopiero w przyszłości.

Raport kończy się podsumowaniem oraz wnioskami NBP z przeprowadzonej analizy. Wskazują one, że obniżenie opłaty *interchange* przyniosło generalnie pozytywne skutki dla rynku kartowego (wzrost sieci akceptacji płatności kartowych oraz większy wolumen wartości transakcji kartowych). Miało jednak także negatywne konsekwencje, które nie zostały przewidziane przez ustawodawcę (np. zmiany w taryfach prowizji i opłat przez banki). Jeden ze skutków najbardziej oczekiwanych przez ustawodawcę, tj. przeniesienie przez akceptantów spadku kosztów na ceny towarów i usług, a więc przeniesienie korzyści finansowych na konsumentów, zdaniem NBP w ogóle nie wystąpił. Wydaje się więc, że z punktu widzenia konsumentów powyższe negatywne konsekwencje finansowe obniżenia opłat *interchange* mogą niwelować jej skutki pozytywne, tj. możliwość płacenia kartą w większej liczbie punktów handlowo-usługowych oraz zmniejszenie kwotowych ograniczeń płatności kartowych. Z punktu widzenia sektora bankowego negatywne skutki obniżki *interchange fee* zdecydowanie przeważają nad korzyściami w postaci m.in. zwiększenia liczby transakcji dokonywanych kartami płatniczymi. Największym beneficjentem obniżek są akceptanci, w szczególności ci najwięksi, którzy dzięki zmniejszeniu *interchange fee* znacznie ograniczyli swoje koszty związane z akceptacją kart. Również w przypadku agentów rozliczeniowych obniżenie opłaty *interchange* przyniosło więcej pozytywnych (zwiększenie marży do czasu aneksowania umów) niż negatywnych skutków (większa konkurencja na rynku agentów rozliczeniowych). Warto jednak pamiętać, że określone w regulacji Multilateral Interchange Fee (MIF) stawki opłaty *interchange* będą miały zastosowanie od 9 grudnia 2015 r. Oznacza to, że dotychczasowe obniżki opłaty *interchange* byłyby i tak nieuniknione w związku z regulacjami Unii Europejskiej.

1. Prace nad obniżeniem opłat *interchange* w Polsce w latach 2011–2015

1.1. Działania podjęte przez NBP w latach 2011–2012

Opłaty *interchange* są od dłuższego czasu zarówno w Polsce, jak i w innych krajach UE oraz na świecie przedmiotem analiz i dyskusji prowadzonych przez podmioty uczestniczące w czterostronnych systemach kart płatniczych (tj. wydawców kart, agentów rozliczeniowych, akceptantów i posiadaczy). Są także przedmiotem zainteresowania instytucji nadzorujących lub regulujących funkcjonowanie tego rynku. Wysoka stawka opłaty *interchange* w Polsce (wynosząca w latach 2011–2012 około 1,5–1,6% kwoty transakcji, a wcześniej jeszcze więcej) była przez wiele lat przedmiotem sporu pomiędzy akceptantami (dla których ta opłata jest kosztem) a wydawcami kart płatniczych (dla których jest przychodem). Poziom opłaty *interchange* dla kart debetowych i kredytowych Visa i MasterCard w 2011 r. przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Poziom opłat *interchange* w Polsce w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa i MasterCard.

Uwaga: stawki MasterCard przedstawione na wykresie wyliczone zostały dla średniej kwoty transakcji bezgotówkowej w 2011 r. w wysokości 97,7 zł.

Na podstawie badań i analiz przeprowadzonych przez NBP stwierdzono, że koszty ponoszone przez akceptanta były w tym czasie głównym elementem decydującym o tym, czy dany punkt zdecyduje się na zainstalowanie terminala POS i akceptowanie kart płatniczych¹. Opłata akceptanta MSC (*Merchant Service Charge*) składa się z kilku składowych, jednak około 85% całej opłaty

¹ Analiza funkcjonowania opłaty *interchange* w transakcjach bezgotówkowych na rynku polskim, raport NBP, s. 22, https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/interchange.pdf

stanowiła w 2011 r. *interchange fee* (pozostałe dwie składowe to dodatkowe opłaty wnoszone na rzecz organizacji kartowej, tzw. *assessment fee*, oraz marża agenta rozliczeniowego). Wysokie stawki *interchange fee*, wpływające na to, że mało punktów handlowo-usługowych akceptuje karty płatnicze, oraz niechęć akceptantów do przyjmowania płatności kartami o niskiej wartości spowodowały, że NBP podjął działania mające na celu obniżenie wysokich stawek *interchange*.

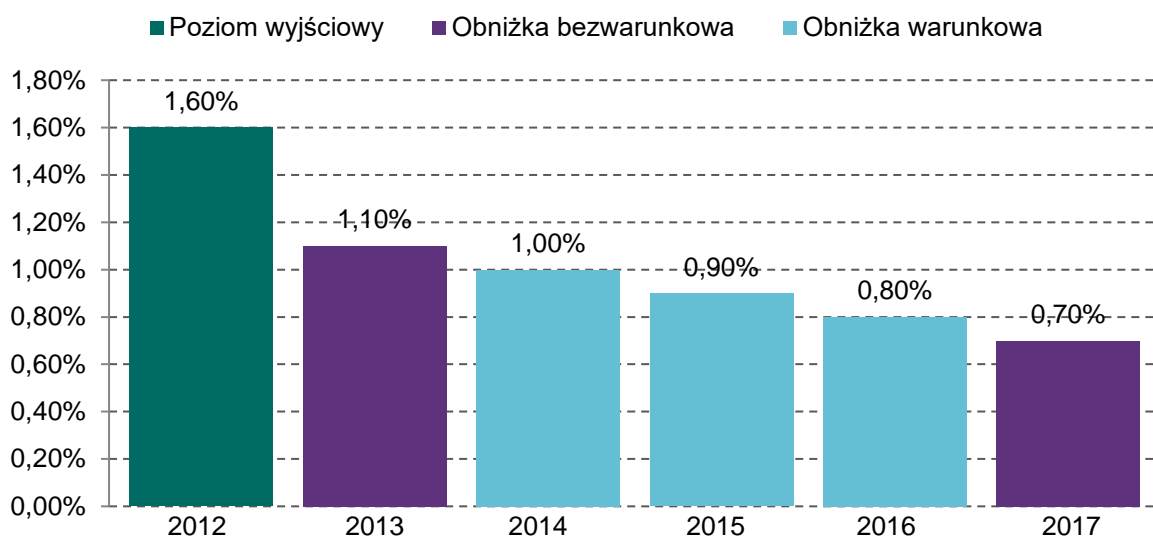
W II połowie 2011 r. NBP rozpoczął prace nad raportem pt. *Analiza funkcjonowania opłaty interchange w transakcjach bezgotówkowych na rynku polskim*². Zawierał on m.in. charakterystykę uiszczanych przez akceptanta opłat od płatności kartowych oraz porównanie stawek opłat *interchange* w poszczególnych krajach UE. Analiza wykazała przede wszystkim, że krajowe stawki opłat *interchange* – zarówno w ramach systemu Visa, jak i MasterCard – należały do najwyższych w Unii Europejskiej.

Opracowanie to zostało przedstawione 3 października 2011 r. Radzie ds. Systemu Płatniczego (RSP), organowi opiniodawczo-doradczemu przy Zarządzie NBP. Na podstawie przedłożonego raportu postanowiła ona powołać Zespół Roboczy ds. *Interchange Fee* (ZRIF) i zobowiązała go do przeanalizowania możliwości dokonania zmian w strukturze i wysokości opłaty *interchange* w Polsce. W skład ZRIF, poza przedstawicielami NBP, weszli przedstawiciele akceptantów, wydawców kart płatniczych, organizacji kartowych, agentów rozliczeniowych, konsumentów oraz instytucji rządowych, tworząc pierwsze w Polsce wspólne forum spotkań i dyskusji tych podmiotów na temat opłaty *interchange*. Koordynację prac Zespołu powierzono NBP. Rozpoczęły się one w listopadzie 2011 r., a zakończyły w marcu 2012 r. akceptacją *Raportu końcowego z prac Zespołu* przez większość członków Zespołu, a następnie przyjęciem tego *Raportu* przez RSP na posiedzeniu 30 marca 2012 r. Najistotniejszym elementem wspomnianego *Raportu* był *Program redukcji opłat kartowych w Polsce*³ (PROK). Głównym działaniem proponowanym w Programie było stopniowe, do 2017 r., obniżanie stawek *interchange fee* w Polsce do średniego poziomu opłat w krajach UE, wynoszącego w 2011 r. 0,7% dla kart debetowych i 0,84% dla kart kredytowych. PROK zawierał też propozycje podjęcia przez uczestników rynku kartowego – w tym banków, akceptantów i agentów rozliczeniowych – wielu innych działań uzupełniających i wspierających, m.in. powstrzymanie się banków od podwyższania opłat, proporcjonalne obniżenie opłaty MSC przez agentów rozliczeniowych czy działania akceptantów na rzecz promocji obrotu bezgotówkowego i redukcji cen. Proponowane w PROK obniżki opłat *interchange* w latach 2013–2017 przedstawiono na wykresach 2 oraz 3.

² Opracowanie to znajduje się na stronie internetowej NBP pod adresem: http://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/interchange.pdf.

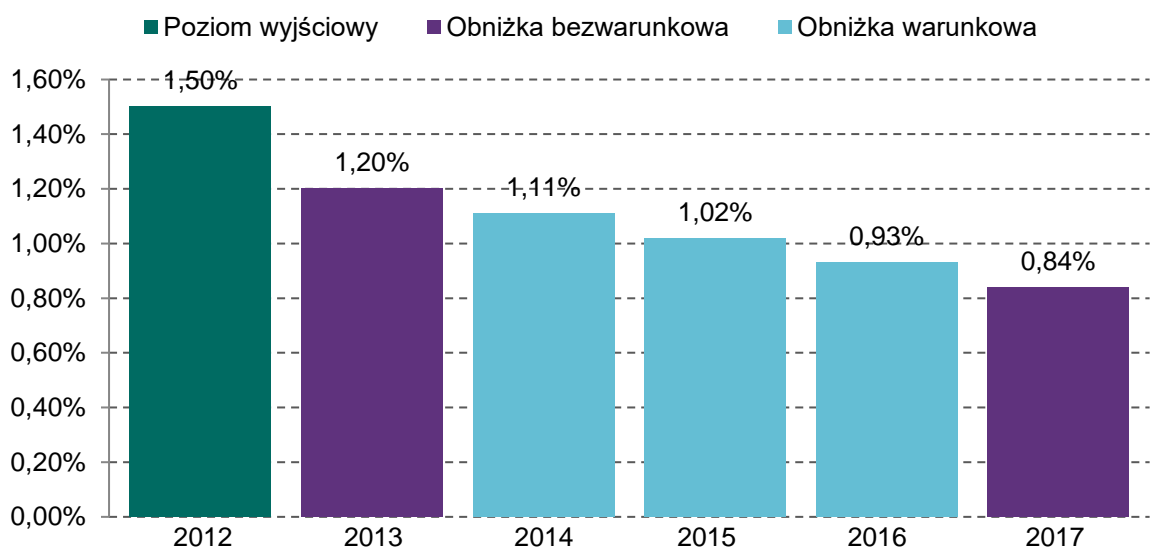
³ Program ten znajduje się na stronie internetowej NBP pod adresem: http://nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2012/redukcja_oplat.pdf.

Wykres 2. Stawki *interchange fee* po propozycji obniżenia opłat *interchange* dla kart debetowych wg PROK w latach 2013–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie PROK.

Wykres 3. Stawki *interchange fee* po propozycji obniżenia opłat *interchange* dla kart kredytowych i obciążeniowych wg PROK w latach 2013–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie PROK.

Obniżki bezwarunkowe nastąpiłyby w 2013 oraz 2017 r. Pozostałe obniżki (warunkowe) zależałyby od wybranych wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego w poszczególnych latach⁴.

⁴ Program redukcji opłat kartowych w Polsce, Warszawa, marzec 2012 r., NBP, https://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/redukcja_oplat.pdf.

Niestety, jedna z organizacji płatniczych (MasterCard) nie zaakceptowała zaproponowanych zmian wysokości i struktury opłat od bezgotówkowych transakcji na rynku polskim, zawartych w Programie, uzasadniając to głównie chęcią uniknięcia potencjalnego ryzyka prawnego związanego z uczestnictwem w działaniach, które mogłyby zostać uznane za znowę cenową. W tej sytuacji RSP oceniła w czerwcu 2012 r., że nie będzie możliwa realizacja scenariusza o charakterze nieregulacyjnym, w formie decyzji organizacji kartowych. Zaproponowała jednak, by wobec braku jednoznacznych deklaracji organizacji kartowych o realizacji Programu cele w nim zawarte mogły być zrealizowane w alternatywnej formie, tj. przez złożenie oświadczeń przez główne strony systemów kartowych. Rada zaproponowała, aby wszystkie główne strony systemów kartowych, tj. wydawcy kart płatniczych, agenci rozliczeniowi i akceptanci za pośrednictwem organizacji je zrzeszających, złożyły w NBP deklaracje o przystąpieniu do realizacji PROK, według wzoru określonego przez NBP dla poszczególnych grup podmiotów. Kompromis mógł zostać osiągnięty w przypadku spełnienia warunków określonych przez NBP. Warunki kompromisu oraz faktyczne odpowiedzi zainteresowanych podmiotów przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Warunki przystąpienia do realizacji PROK według alternatywnej propozycji NBP z 2012 r.

Warunek	Przystępujący do PROK	Spełniony/ Niepełniony
Banki i inni wydawcy kart płatniczych przystępujący do PROK muszą mieć co najmniej 90% udziału w liczbie wszystkich wyemitowanych kart płatniczych w Polsce	19 wydawców kart płatniczych z udziałem 70,3%	Niespełniony warunek
Agenci rozliczeniowi przystępujący do PROK muszą mieć co najmniej 90% udziału w akceptacji kart płatniczych w Polsce według wartości rozliczanych bezgotówkowych transakcji kartowych	3 agentów rozliczeniowych z udziałem 38,5%	Niespełniony warunek
Wszystkie sześć organizacji reprezentujących akceptantów, uczestniczących w pracach Zespołu Roboczego ds. Opłaty <i>Interchange</i>, musi przystąpić do PROK	1 organizacja zrzeszająca akceptantów	Niespełniony warunek

Źródło: dane NBP.

Niespełnienie zaproponowanych przez NBP warunków oznaczało, że nie został zrealizowany scenariusz kompromisowy, alternatywny wobec wynikającego z PROK głównego scenariusza działań, opartego na decyzjach organizacji kartowych. Do obniżenia opłat *interchange* konieczne było zatem wdrożenie scenariusza regulacyjnego, a misja NBP, polegająca na szukaniu kompromisowego rozwiązania o charakterze samoregulacyjnym, została zakończona.

1.2. Działania podjęte przez organizacje kartowe oraz ZBP w latach 2012–2013

Mimo że działania NBP podjęte w latach 2011–2012 nie zakończyły się kompromisem między zainteresowanymi podmiotami, prace ZRIF oraz RSP doprowadziły w 2012 r. do podjęcia przez organizacje kartowe samodzielnych decyzji obniżających opłatę *interchange*.

MasterCard w 2012 r. podjął decyzję o jednostronnym obniżeniu stawek *interchange fee*. Decyzja ta weszła w życie 1 stycznia 2013 r. MasterCard zdecydował się obniżyć opłaty dla standardowych kart, wyłączając z obniżki karty prestiżowe, kierowane do wąskiej grupy klientów. Opłatę *interchange* zmniejszył z 1,64% (stawka wyliczona dla średniej wartości transakcji bezgotówkowej w tamtym okresie, równej 97,7 zł) do 1,24% dla kart debetowych oraz z 1,50% do 1,29% dla kart kredytowych.

Obniżki opłat wprowadziła również Visa. We wrześniu 2012 r. Komitet Decyzyjny Visa Polska, w którym uczestniczą polskie banki członkowskie Visa, zatwierdził nowe stawki opłat *interchange* dla płatności dokonywanych kartami Visa w Polsce. Stawki również weszły w życie 1 stycznia 2013 r. W przeciwieństwie do MasterCard dotyczyły one wszystkich rodzajów debetowych oraz kredytowych kart Visa wydawanych klientom indywidualnym przez banki. Zgodnie z komunikatem Visa obniżenie przez nią opłat było następstwem prac ZRIF⁵. Opłata *interchange* dla kart debetowych po obniżeniu wynosiła 0,90% w odniesieniu do mikropłatności (transakcji do 20 zł); dla płatności powyżej 20 zł stawka *interchange* została obniżona z 1,60% do 1,25%. W przypadku kart kredytowych nowa opłata dla mikropłatności wynosiła 1% kwoty transakcji, a dla transakcji powyżej 20 zł *interchange fee* obniżono z 1,45% do 1,30%.

W czerwcu 2012 r. Komitet Decyzyjny Visa Polska zatwierdził również plan wdrożenia od listopada 2012 r. specjalnych stawek opłaty *interchange* za płatności publiczno-prawne kartami Visa⁶. MasterCard w styczniu 2013 r. ogłosił obniżenie od 1 marca 2013 r. stawek opłaty *interchange* od płatności dokonywanych w urzędach. Decyzje te miały ułatwić obywatelom dokonywanie płatności w urzędach oraz pomóc w rozwijaniu sieci akceptacji w instytucjach publicznych⁷.

W 2013 r., po podjęciu w II połowie 2012 r. prac parlamentarnych nad obniżką opłat *interchange*, kolejną próbę samoregulacji rynku kartowego podjął Związek Banków Polskich (ZBP). Przedstawił on nową propozycję, która zakładała, że obniżka opłat *interchange* będzie bezwarunkowa tylko w 2014 r., a w kolejnych latach skala redukcji będzie zależała od warunków zaproponowanych przez NBP. Propozycja ZBP była skierowana do dwóch organizacji płatniczych: Visa oraz

⁵ *Obniżka stawek interchange dla kart Visa w Polsce*, <https://www.Visa.pl/o-nas/aktualnosci/obnizka-stawek-interchange-dla-kart-Visa-w-polsce>.

⁶ Informacja prasowa, Visa, <https://www.Visa.pl/o-nas/aktualnosci/specjalne-stawki-oplaty-interchange-za-platnosci-publiczno-prawne-kartami-Visa>.

⁷ *MasterCard obniża interchange od transakcji publiczno-prawnych*, PRNews.pl, <http://prnews.pl/wiadomosci/MasterCard-obniza-interchange-od-transakcji-publiczno-prawnych-2712201.html>.

MasterCard. Wdrożenie programu wymagało akceptacji obydwu organizacji⁸. Do programu ZBP w kwietniu 2013 r. przystąpił MasterCard. Visa odrzuciła program, jednocześnie deklarując, że przedstawi własny sposób obniżania stawek *interchange*. Niezależny program obniżek Visa opierał się na kompromisowym PROK wypracowanym przez ZRIF. Harmonogramy obydwu organizacji zakładały, że pierwsza obniżka o charakterze bezwarunkowym nastąpi od 1 stycznia 2014 r., a wysokość *interchange* nie przekroczy 1% dla kart debetowych oraz 1,11% dla kart kredytowych. Docelowo w 2017 r. opłata miała wynosić 0,7% dla kart debetowych oraz 0,84% dla kart kredytowych⁹.

1.3. Prace parlamentarne w latach 2012–2013 zakończone obniżką opłaty *interchange* do 0,5%

Nieuzyskanie kompromisu podczas działań ZRIF spowodowało, że od początku czerwca 2012 r. zaczęły powstawać projekty ustaw regulujących i obniżających opłatę *interchange*. Przed przygotowaniem projektu senackiego, będącego podstawą do przygotowania finalnej wersji ustawy, powstało siedem projektów: cztery projekty poselskie, projekt Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego (FROB)¹⁰, projekt Polskiej Izby Handlu¹¹ oraz projekt przygotowany przez NBP.

Projekt NBP był odzwierciedleniem prac ZRIF i proponował stopniowe, od 1 stycznia 2013 r. do 1 stycznia 2017 r., obniżanie stawek opłaty *interchange*. Początkowa opłata *interchange*, obowiązująca dla kart płatniczych uprawniających do wypłaty gotówki lub dokonania zapłaty z wykorzystaniem kredytu, w styczniu 2013 r. miała wynosić 1,2% kwoty transakcji i maleć co roku, do 0,84% w styczniu 2017 r. W przypadku innych kart niż wymienione powyżej opłata *interchange* w styczniu 2013 r. wynosić miała 1,1% kwoty transakcji i również miała co roku spadać, do 0,7% kwoty transakcji w styczniu 2017 r. Projekt ustawy stworzony przez NBP zakładał także ograniczenie opłaty akceptanta MSC, która tak samo jak opłata *interchange* miała maleć każdego roku. Maksymalna stawka MSC w styczniu 2013 r. została ustalona na 1,8% kwoty transakcji i miała maleć co roku o 0,10 pkt proc., do 1,4% w styczniu 2017 r. Projektowi NBP nie nadano jednak dalszego biegu i nie stał się on przedmiotem dalszych działań legislacyjnych.

Oprócz wymienionych powyżej projektów ustaw 13 grudnia 2012 r. do Sejmu został wniesiony projekt ustawy z przedłożenia Senatu¹². Projekty poselskie i projekt senacki skierowano w kwietniu 2013 r. do prac w ramach sejmowej Komisji Finansów Publicznych, która 17 kwietnia 2013 r. powołała podkomisję nadzwyczajną do ich rozpatrzenia. Do zadań tej podkomisji należało m.in.

⁸ Oświadczenie MasterCard w sprawie inicjatywy samoregulacji *interchange*, <http://prnews.pl/wiadomosci/oswiadczenie-MasterCard-w-sprawie-inicjatywy-samoregulacji-interchange-2801010.html>.

⁹ MasterCard i Visa zapowiadają stopniowe obniżenie stawek *interchange*, http://serwisy.gazetaprawna.pl/finanse-osobiste/artykuly/698126,MasterCard_i_Visa_zapowiadaja_stopniowe_obnizenie_stawek_interchange.html.

¹⁰ Projekt Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego: <http://frob.pl/nowy-projekt-ustawy-frob/>.

¹¹ Projekt Polskiej Izby Handlu: http://www.mf.gov.pl/_files/_bip/bip_lobbying/2012/wrzesien/20120906_zgloszenie_pih2.pdf.

¹² Projekt z przedłożenia Senatu,

<http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?id=DD8188BD8AB85239C1257B4300238A1B>.

zdecydowanie, który z projektów wybrać do dalszego procedowania. Ostatecznie podkomisja wybrała projekt senacki, wprowadzając w nim jednak wiele zmian. Wycofała się m.in. z kontrowersyjnych pomysłów – pobierania przez akceptantów dodatkowych opłat od klientów z tytułu posłużenia się kartą płatniczą przy regulowaniu należności (tzw. *surcharge*) i przyzwolenia na ograniczanie stosowania zasady *honour all cards*, nakazującej akceptowanie wszystkich kart płatniczych danej organizacji kartowej. Jednocześnie projekt ustawy zakładał jednorazowe (zamiast stopniowych obniżek w kilkuletnim okresie przejściowym) zmniejszenie stawki opłat *interchange* do 0,5% zarówno dla kart debetowych, jak i kart kredytowych, z sześciomiesięcznym okresem na dostosowanie umów na rynku płatności kartowych do wymogów ustawy.

W trakcie prac nad projektami ustaw, zwłaszcza nad projektem senackim, który został przekazany do dalszych działań legislacyjnych, swoje stanowiska zgłaszały różne podmioty rynkowe. Stanowiska tych podmiotów¹³ w odniesieniu do projektu ustawy regulującej i obniżającej opłatę *interchange* można ogólnie podzielić na dwie kategorie: popierające jak najszybsze i jak najdalej idące ustawowe obniżki opłat *interchange* (a także innych elementów opłat akceptantów) oraz przeciwnie zbyt głębokim i szybkim obniżkom lub w ogóle przeciwnie ustawowej ingerencji w tym zakresie. Podmioty reprezentujące interesy akceptantów postulowały szybkie i znaczne obniżki opłat. Część z nich argumentowała, że wprowadzenie ustawy będzie korzystne w szczególności dla akceptantów z sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Z kolei organizacja zrzeszająca głównie mniejszych przedsiębiorców podnosiła, że mały i średni biznes oraz konsumenci indywidualni poniosą koszty nowych przepisów. Organizacje kartowe oraz przedstawiciele banków wskazywali, że tylko duże sieci handlowe o silnej pozycji negocjacyjnej będą w stanie wymusić szybką obniżkę opłat na agentach rozliczeniowych, więc tylko one skorzystają na ustawowej regulacji. Mali kupcy natomiast nie będą w stanie wymusić na agentach rozliczeniowych natychmiastowego obniżenia stawek. Warto podkreślić, że niektórzy przedstawiciele akceptantów uzasadniali swoje poparcie dla znacznych obniżek opłat *interchange* przewidywanymi skutkami w postaci wzrostu inwestycji w nowoczesną infrastrukturę płatności (przyrost liczby placówek akceptujących karty płatnicze) oraz korzystną z punktu widzenia konsumenta „polityką utrzymania niskich cen”¹⁴.

Spośród podmiotów rynkowych przeciwnie zbyt głębokim i szybkim obniżkom opłat *interchange* lub w ogóle przeciwnie ingerencji ustawowej w tym zakresie były organizacje kartowe oraz sektor bankowy. Podmioty postulowały również konieczność oparcia ewentualnej regulacji na ustale-

¹³ W trakcie prac nad projektem senackim oprócz podmiotów publicznych wypowiadały się następujące podmioty rynkowe: Polska Izba Handlu, Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji, Business Centre Club, Fundacja Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego, Izba Gospodarcza Hotelarstwa Polskiego, Polska Organizacja Przemysłu i Handlu Naftowego, Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe "ETOLL", Związek Przedsiębiorców i Pracodawców, Master Card Worldwide, American Express Services Europe Limited, Związek Banków Polskich, PKO Bank Polski, Polska Organizacja Niebankowych Instytucji Płatności, First Date, VISA; zob. <http://www.senat.gov.pl/prace/komisje-senackie/posiedzenia,1,17,komisja-budzetu-i-finansow-publicznych.html>.

¹⁴ Zob. stanowiska Polskiej Organizacji Handlu i Dystrybucji oraz Polskiej Organizacji Przemysłu i Handlu Naftowego, <http://www.senat.gov.pl/prace/komisje-senackie/posiedzenia,1,17,komisja-budzetu-i-finansow-publicznych.html>.

niach PROK. Z kolei NBP – wobec nieprzyjęcia przez wszystkie strony propozycji PROK, dostrzegając jednak potrzebę regulacji ustawowej i ją popierając – przestrzegał przed możliwymi negatywnymi skutkami skokowej, gwałtownej i znacznej obniżki opłaty *interchange*, takimi jak wzrost opłat bankowych dla konsumentów¹⁵.

Ustawa w powyższym kształcie została uchwalona przez Sejm 30 sierpnia 2013 r. i następnie przekazana do Senatu do dalszych prac legislacyjnych. W dniu 16 września 2013 r. senacka Komisja Budżetu i Finansów Publicznych przyjęła ustawę w kształcie przekazanym przez Sejm i wniosła o jej przyjęcie przez Senat bez poprawek. W dniu 20 września 2013 r. Senat podjął uchwałę w sprawie ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych. Ustawa ta została przyjęta przez Senat bez poprawek, co zakończyło parlamentarny proces legislacyjny. Ustawa weszła w życie 1 stycznia 2014 r.

Ustawa weszła w życie od początku 2014 r., jednak przepis dostosowujący (art. 2) stanowił, że organizacja kartowa, wydawca kart płatniczych oraz agent rozliczeniowy będą mieli dodatkowe sześć miesięcy, aby dostosować swoją działalność, w tym zawarte umowy, do wprowadzanych przepisów. Przewidziano również wyjątek dla nowo utworzonych organizacji kartowych, które przez pierwsze trzy lata działalności mogą stosować wyższe stawki. Ponadto zobowiązano organizacje kartowe, agentów rozliczeniowych oraz wydawców kart do publikowania na ich stronach internetowych informacji o aktualnych stawkach opłaty *interchange*. Dodatkowo na organizacje kartowe nałożono obowiązek przekazywania Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) oraz agentom rozliczeniowym informacji o zmianach stawek opłat stanowiących przychód tej organizacji innych niż opłata *interchange* (o ile opłaty te pobierane są przez agenta rozliczeniowego od akceptanta). Zakazano również pobierania przez organizację kartową opłat z tytułu krajowej transakcji płatniczej przy użyciu karty płatniczej wydanej w ramach umowy z inną organizacją kartową. W związku z sześciomiesięcznym okresem na dostosowanie działalności do przepisów ustawy faktycznym momentem obniżenia opłaty *interchange* w Polsce był 1 lipca 2014 r.

1.4. Ustawa obniżająca opłatę *interchange* do poziomu 0,2–0,3% od stycznia 2015 r.

Obniżenie opłaty *interchange* w lipcu 2014 r. nie było jedyną obniżką w ostatnim czasie. W dniu 22 lipca 2014 r. w Senacie RP odbyło się posiedzenie Komisji Budżetu i Finansów Publicznych. Omówiono na nim przebieg procesu obniżania stawek opłat *interchange*, jak również ewentualne zagrożenia dla polskiego rynku płatności kartowych, wynikające z decyzji Komisji Europejskiej (KE) o uznaniu za wiążące zobowiązanie się przez Visa Europe do zmiany definicji transakcji transgranicznych od 1 stycznia 2015 r. Do 2014 r. transakcjami transgranicznymi według schematu kartowego Visa były transakcje, w których wydawca karty (np. bank) i akceptant (np. punkt

¹⁵ Na tego typu ryzyko wskazywano w stanowiskach NBP, zawartych m.in. w piśmie z 14 czerwca 2013 r., kierowanym do przewodniczącej Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego i senackiego projektów ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych (druki nr 966, 1013, 1213 i 1214) oraz poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych (druk nr 1212).

usługowo-handlowy) znajdują się innych krajach. Zgodnie z nowymi zasadami obowiązującymi od 2015 r. za transgraniczną uznaje się również transakcję, w której uczestniczył agent rozliczeniowy z innego kraju, choć wydawca i akceptant byli z tego samego kraju. Oznacza to, że transakcja dokonana w polskim sklepie z użyciem karty Visa wydanej przez bank w Polsce jest od stycznia 2015 r. uznana za transakcję transgraniczną, jeśli obsłuży ją agent rozliczeniowy mający siedzibę za granicą. Ponieważ opłaty *interchange* w przypadku transakcji *cross-border* (0,2% dla kart debetowych i 0,3% dla kart kredytowych) były po 1 lipca 2014 r. dwukrotnie niższe niż w transakcjach krajowych w Polsce, obawiano się, że może to skłonić dużych akceptantów (np. hipermarkety, stacje paliw itp.) do przerwania współpracy z krajowymi agentami rozliczeniowymi i podpisania umów o obsługę dokonywanych u nich płatności z agentami zagranicznymi w celu zmniejszenia kosztów akceptacji.

W związku z przedstawionymi zagrożeniami 10 października 2014 r. do Sejmu wpłynął poselski projekt kolejnej nowelizacji ustawy o usługach płatniczych. Ze względu na bardzo krótki czas, jaki pozostał do wejścia w życie przedstawionych zobowiązań Visa, prace nad nim były bardzo intensywne. Do pierwszego czytania projekt został skierowany już 29 października, a 5 listopada gotowe było sprawozdanie Komisji Finansów Publicznych. Drugie i trzecie czytanie odbyło się 26 oraz 28 listopada; 4 grudnia 2014 r. Senat przyjął projekt bez poprawek.

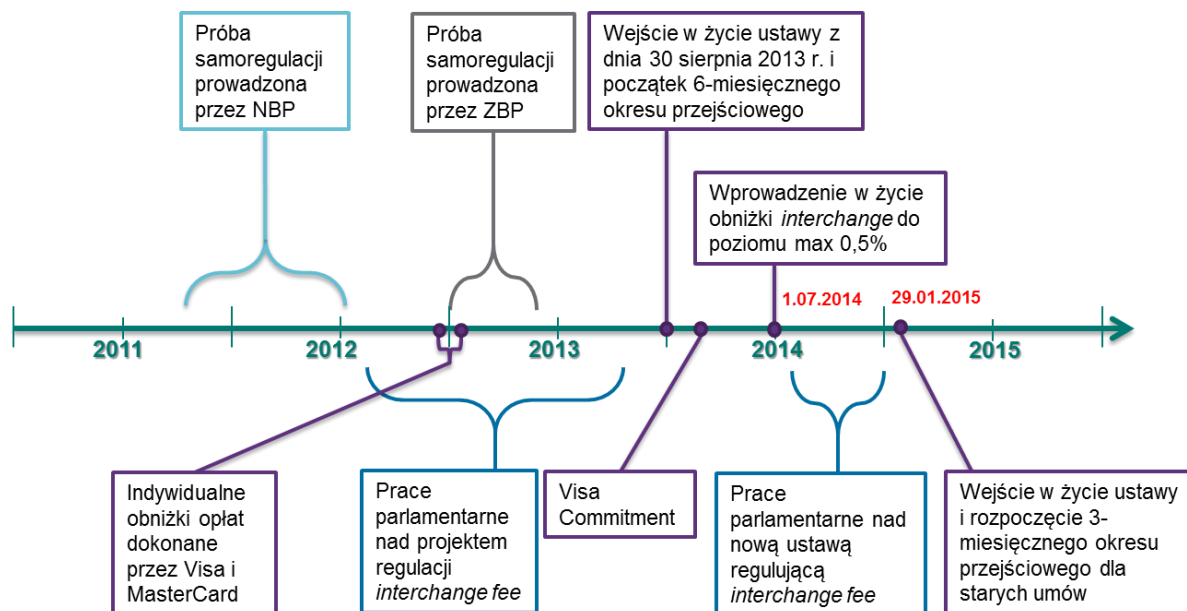
Równolegle w Radzie UE trwały zaawansowane prace nad regulacją unijną, o której wiadomo było, że wprowadzi ograniczenia stawek opłaty *interchange* do 0,2% dla kart debetowych oraz 0,3% dla kart kredytowych. W związku z tym, mimo bardzo szybkiego tempa wprowadzania nowelizacji w Polsce jej projekt nie budził więc już tylu kontrowersji, co pierwsza ustawa ograniczająca stawki opłat *interchange*. Niemniej i tym razem ZBP ostrzegał, że kolejne ograniczenie przychodów banków może mieć konsekwencje dla konsumentów. Wskazywał na potrzebę zbadania ekonomicznych skutków obniżki. Przestrzegał jednocześnie, że czas między interwencjami regulacyjnymi był zbyt krótki, co nie pozwala na zbadanie, czy kolejna redukcja jest uzasadniona. Projekt nowelizacji poparły organizacje akceptantów. Dodatkowo FROB wskazał na powolne dostosowywanie się agentów rozliczeniowych do przepisów wcześniejszej nowelizacji¹⁶.

Ostatecznie, 28 listopada 2014 r. Sejm jednogłośnie uchwalił nowelizację ustawy o usługach płatniczych, obniżającą maksymalne progi opłaty *interchange* z poziomu 0,5% do poziomu 0,2–0,3% kwoty transakcji. Ustawa została podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 19 grudnia 2014 r., a opublikowana 29 grudnia 2014 r. Ustawa weszła w życie 30 dni od daty opublikowania, tj. 29 stycznia 2015 r. Od tego dnia dla nowo zawieranych umów w Polsce zaczęły obowiązywać nowe stawki opłaty *interchange*, których wysokość nie może być wyższa niż 0,2% wartości jednostkowej krajowej transakcji płatniczej dla kart debetowych oraz 0,3% dla kart kredytowych.

¹⁶ Zob. Stenogram z posiedzenia Komisji Budżetu i Finansów Publicznych w Senacie z 22 lipca 2014r., http://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatkomisjeposiedzenia/5141/stenogram/165bfp_egz_2.pdf.

Poniżej graficznie zilustrowano prace nad obniżeniem opłaty *interchange* w Polsce w latach 2011–2015.

Schemat 1. Historia prac nad obniżeniem opłat *interchange* w latach 2011–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

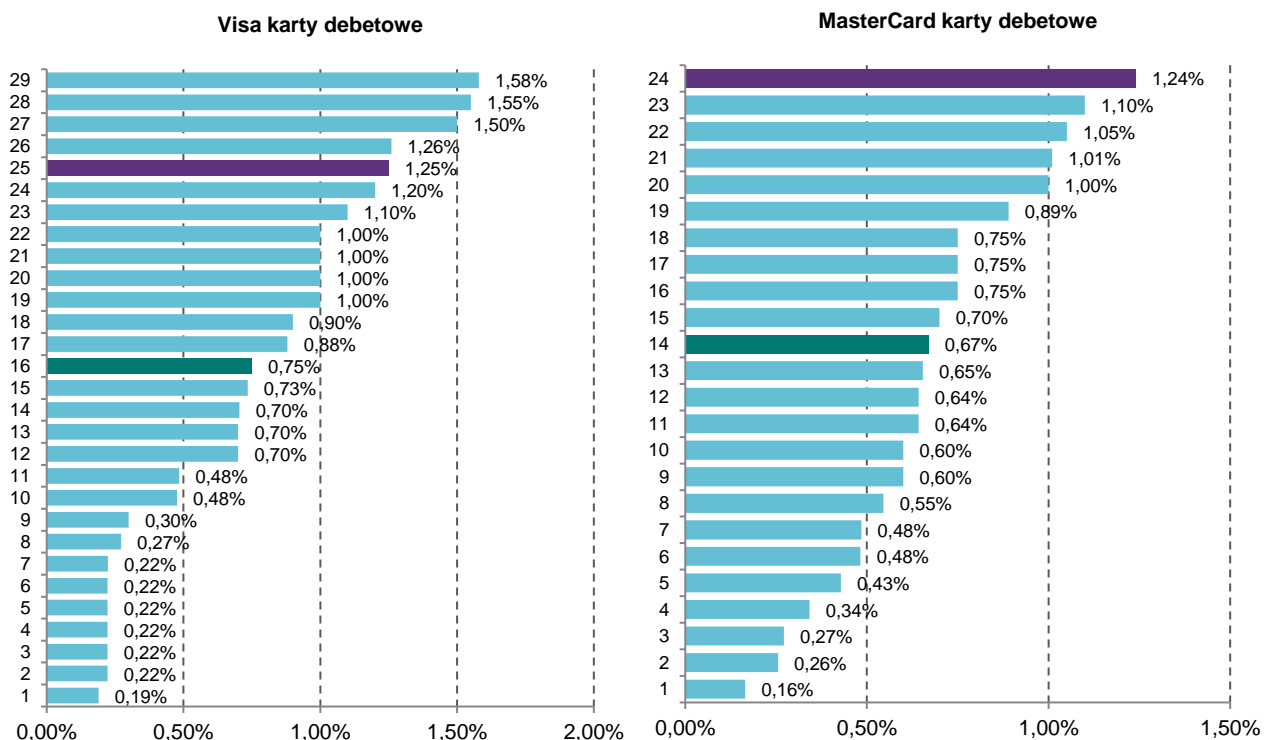
2. Porównanie stawek opłat *interchange* w Unii Europejskiej w latach 2013–2015

W niniejszym rozdziale zaprezentowano porównanie krajów UE pod względem stawek opłat *interchange*. W zestawieniu przedstawione zostały stawki *interchange fee* z trzech okresów: przed regulacyjnym obniżeniem opłaty *interchange* w lipcu 2014 r., po obniżeniu opłaty w lipcu 2014 r. oraz po obniżeniu opłaty w styczniu 2015 r. Organizacje płatnicze ustalają opłaty *interchange* jako: procentową wartość transakcji, wartość stałą (tzw. *flat fee*) lub kombinację tych dwóch stawek. W celu porównania Polski z innymi krajami UE i ustalenia dokładnej procentowej wysokości opłaty *interchange*, a także zachowania porównywalności z podobnymi analizami za lipiec 2014 r. (vide pkt 2.2) do obliczeń zastosowano średnią wartość transakcji bezgotówkowej w Polsce w II kwartale 2014 r., tj. w ostatnim kwartale przed wejściem w życie obniżki opłat *interchange*. Wartość ta wynosiła 86 zł, natomiast średni kurs euro w NBP wynosił 4,167 zł, a funta szterlinga 5,113 zł. Do analizy wykorzystano podstawowe stawki tych opłat dla transakcji w standardzie EMV z lipca 2013 r., tj. z okresu przed obniżeniem stawki *interchange fee* przez organizacje płatnicze w Polsce (założono z dużym prawdopodobieństwem, że stawki opłat *interchange* z lipca 2013 r. nie zmieniły się do czerwca 2014 r., a więc do ostatniego miesiąca przed wprowadzeniem obniżki opłat *interchange* w drodze ustawy). Ponadto wszystkie stawki porównywane w tym rozdziale oparte są na tej samej wysokości transakcji, tj. 86 zł, oraz tych samych kursach walut z II kwartału 2014 r. Zabieg ten zastosowany jest celowo, aby wysokości opłat *interchange* były bardziej porównywalne.

2.1. Sytuacja Polski na tle innych państw Unii Europejskiej przed obniżeniem opłaty *interchange* w lipcu 2014 r.

Wykres 4 przedstawia porównanie stawek opłaty *interchange* w Polsce i w innych krajach UE dla kart debetowych Visa oraz MasterCard.

Wykres 4. Porównanie stawek opłaty *interchange* w krajach UE w 2013 r. – karty debetowe Visa oraz MasterCard

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa oraz MasterCard (lipiec 2013 r.).

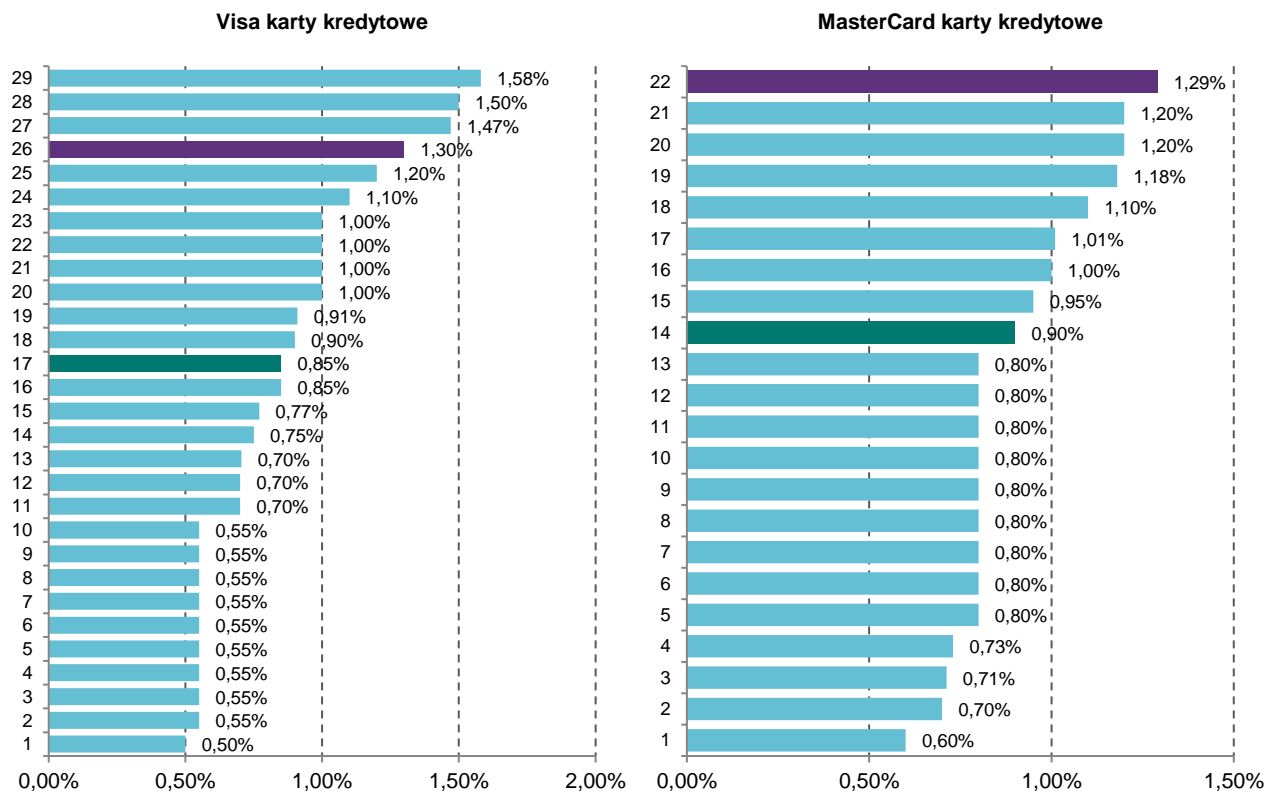
Uwaga: stawka w Chorwacji dla kart MasterCard wyliczona dla średnich akceptantów, tj. mających od 2 do 5 milionów transakcji rocznie.

Najniższą stawkę *interchange fee* dla kart debetowych Visa w UE w 2013 r. miała Finlandia (0,19%), a następnie Belgia, Holandia, Łotwa, Malta, Węgry oraz Szwecja z *interchange fee* na poziomie 0,22%. Stawka opłaty *interchange* w Polsce przed obniżką od lipca 2014 r. była jedną z najwyższych w UE (1,25%). Polska zajmowała piąte miejsce wśród krajów z najwyższą stawką *interchange fee*. Wyższe stawki miały jedynie: Grecja 1,26%, Cypr 1,50%, Hiszpania 1,55% oraz Niemcy 1,58%. Średnia arytmetyczna stawka *interchange fee* dla UE wynosiła 0,75% i była wyraźnie niższa (o 0,45 pkt proc.) od stawki dla Polski w tamtym okresie.

Stawka *interchange fee* dla kart debetowych MasterCard w Polsce w tamtym okresie była najwyższa w całej UE i wynosiła 1,24%, podczas gdy średnia arytmetyczna stawka dla tych samych kart w UE wynosiła jedynie 0,67% (tj. była o 0,57 pkt proc. niższa). Najniższe stawki miały: Holandia (0,16%), Finlandia (0,26%) oraz Belgia (0,27%). Tuż za Polską plasowała się Rumunia ze stawką *interchange* na poziomie 1,10%, a następnie Czechy ze stawką 1,05% oraz Chorwacja z *interchange fee* równą 1,01%. Warto dodać, że MasterCard nie prezentował stawek dla wszystkich krajów; w związku z tym w zestawieniu nie znalazły się: Portugalia, Cypr, Austria, Dania oraz Hiszpania.

Sytuację Polski na tle innych krajów UE dla kart kredytowych Visa oraz MasterCard w 2013 r. przedstawia wykres 5.

Wykres 5. Porównanie stawek opłaty *interchange* w krajach UE w 2013 r. – karty kredytowe Visa oraz MasterCard

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa oraz MasterCard (lipiec 2013 r.).

Uwaga: stawka w Chorwacji dla kart MasterCard wyliczona dla średnich akceptantów, tj. mających od 2 do 5 milionów transakcji rocznie.

Również w przypadku kart kredytowych Visa w 2013 r. Polska znajdowała się wśród krajów z najwyższymi stawkami (czwarte miejsce wśród 28 krajów UE). Wyższe stawki *interchange* miały jedynie: Portugalia (1,47%), Cypr (1,50%) oraz Niemcy (1,58%). Najniższe stawki w UE, podobnie jak w przypadku kart debetowych Visa, miały: Łotwa, Belgia, Finlandia, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Malta, Szwecja, Węgry oraz Włochy. Średnia arytmetyczna stawka dla UE wynosiła 0,85% i również była znacznie niższa (o 0,45 pkt proc.) niż w Polsce.

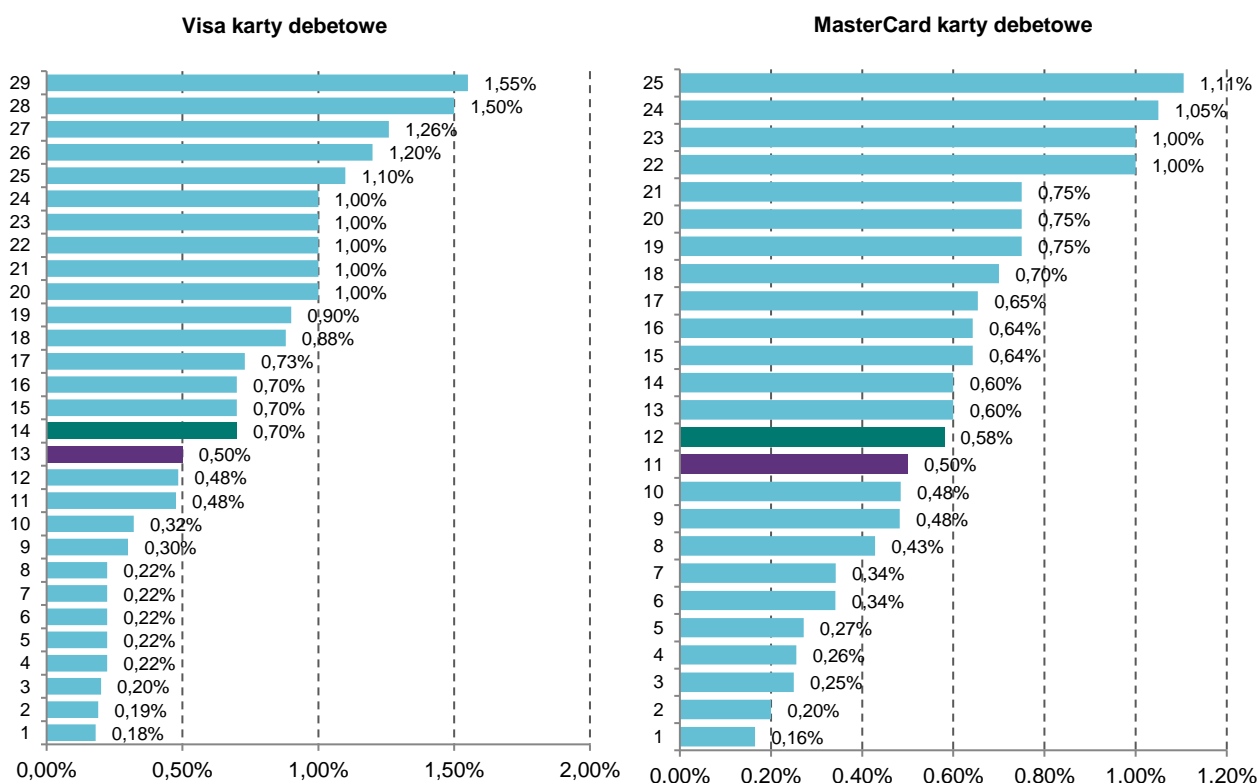
W zestawieniu kart kredytowych MasterCard Polska miała również najwyższe stawki opłaty *interchange*, na poziomie 1,29%. Średnia w UE wynosiła 0,90% i była znacznie niższa niż w Polsce (o 0,39 pkt proc.). Najniższe stawki *interchange fee* miały: Estonia (0,60%), Włochy (0,70%) oraz Francja (0,71%). W dużej grupie krajów stawka *interchange fee* wynosiła 0,80%. W zestawieniu nie znalazły się: Portugalia, Cypr, Austria, Hiszpania, Niemcy, Dania oraz Finlandia.

Wykresy 4 oraz 5 wyraźnie pokazują, że przed obniżeniem opłaty *interchange* w lipcu 2014 r. Polska była dla akceptantów jednym z najdroższych krajów w UE (biorąc pod uwagę wyłącznie *interchange fee*), a stawki *interchange* niezależnie od rodzaju kart znacznie przewyższały średnie stawki w pozostałych krajach UE.

2.2. Sytuacja Polski na tle innych państw Unii Europejskiej po obniżeniu opłaty *interchange* w lipcu 2014 r.

W dniu 1 lipca 2014 r. nastąpiła faktyczna obniżka opłaty *interchange* w Polsce do 0,5% kwoty transakcji. Obniżka dotyczyła płatności zarówno kartami Visa, jak i MasterCard. Zmniejszenie stawek *interchange fee* w Polsce sprawiło, że z kraju o niemal najwyższych stawkach opłat *interchange* w UE staliśmy się krajem o stawkach poniżej przeciętnej; w przypadku kart kredytowych stawka opłaty *interchange* była nawet najniższa. Na wykresie 6 porównano stawki *interchange* w UE dla kart debetowych i kredytowych MasterCard oraz Visa.

Wykres 6. Porównanie stawek opłaty *interchange* w krajach UE w lipcu 2014 r. – karty debetowe Visa oraz MasterCard

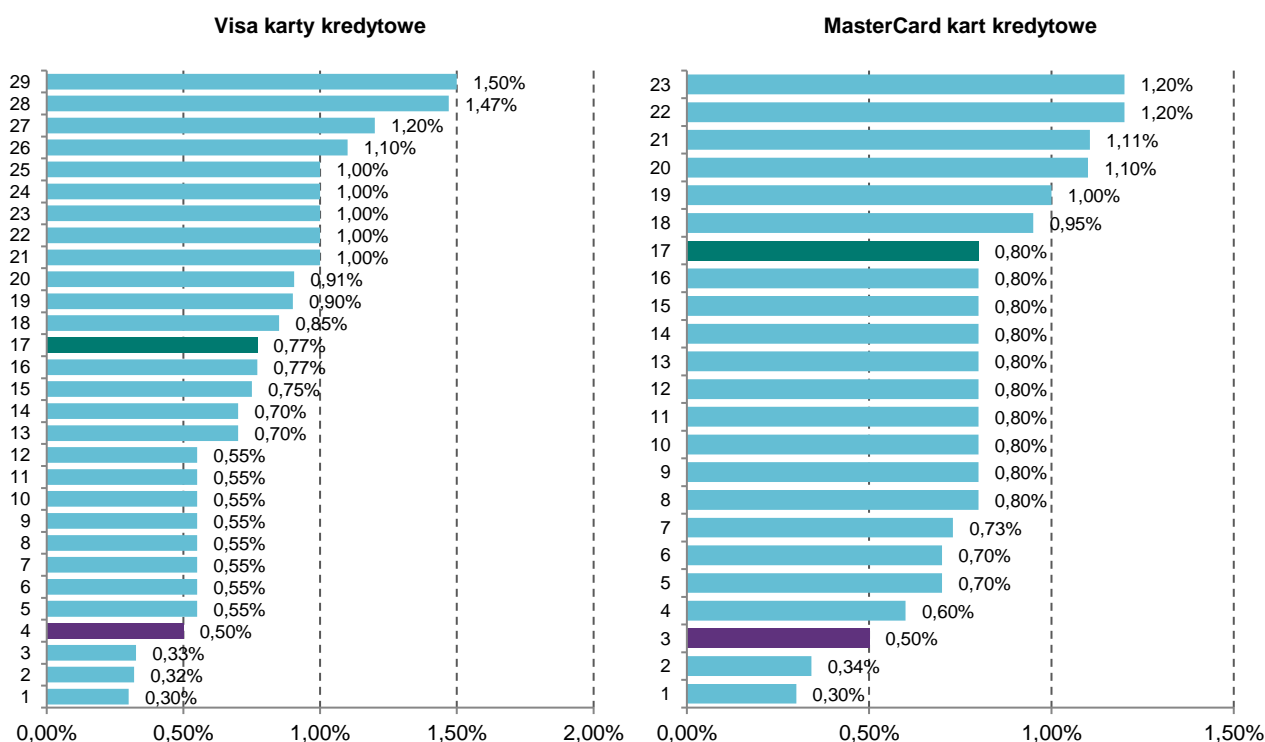
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa oraz MasterCard (lipiec 2014 r.).

Uwaga: stawka w Chorwacji dla kart MasterCard wyliczona dla średnich akceptantów, tj. mających od 2 do 5 milionów transakcji rocznie.

Stawka opłaty *interchange* w Polsce spadła poniżej średniej dla UE, która wynosiła 0,70%. W związku z tym Polska znalazła się w grupie krajów mających jedne z niższych stawek *interchange fee*. Stawki w pozostałych krajach w stosunku do poprzedniego analizowanego okresu pozostały bez zmian.

W przypadku kart debetowych MasterCard po obniżeniu opłaty *interchange* Polska ze stawką 0,5% znajduje się poniżej średniej unijnej, która wynosiła 0,58%. Najwyższe stawki *interchange* miały: Chorwacja – 1,11%, Czechy 1,05% oraz Rumunia 1,00%. Wykres 7 prezentuje stawki *interchange* dla kart kredytowych Visa oraz MasterCard w lipcu 2014 r.

Wykres 7. Porównanie stawek opłaty *interchange* w krajach UE w lipcu 2014 r. – karty kredytowe Visa oraz MasterCard

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa oraz MasterCard (lipiec 2014 r.)

Uwaga: stawka w Chorwacji dla kart MasterCard wyliczona dla średnich akceptantów, tj. mających od 2 do 5 milionów transakcji rocznie.

Polska po obniżeniu *interchange fee* dla kart kredytowych Visa stała się jednym z krajów w UE o najniższej stawce tych opłat. Niższe stawki miały: Łotwa, Francja oraz Węgry. Średnia w UE wynosiła 0,77%.

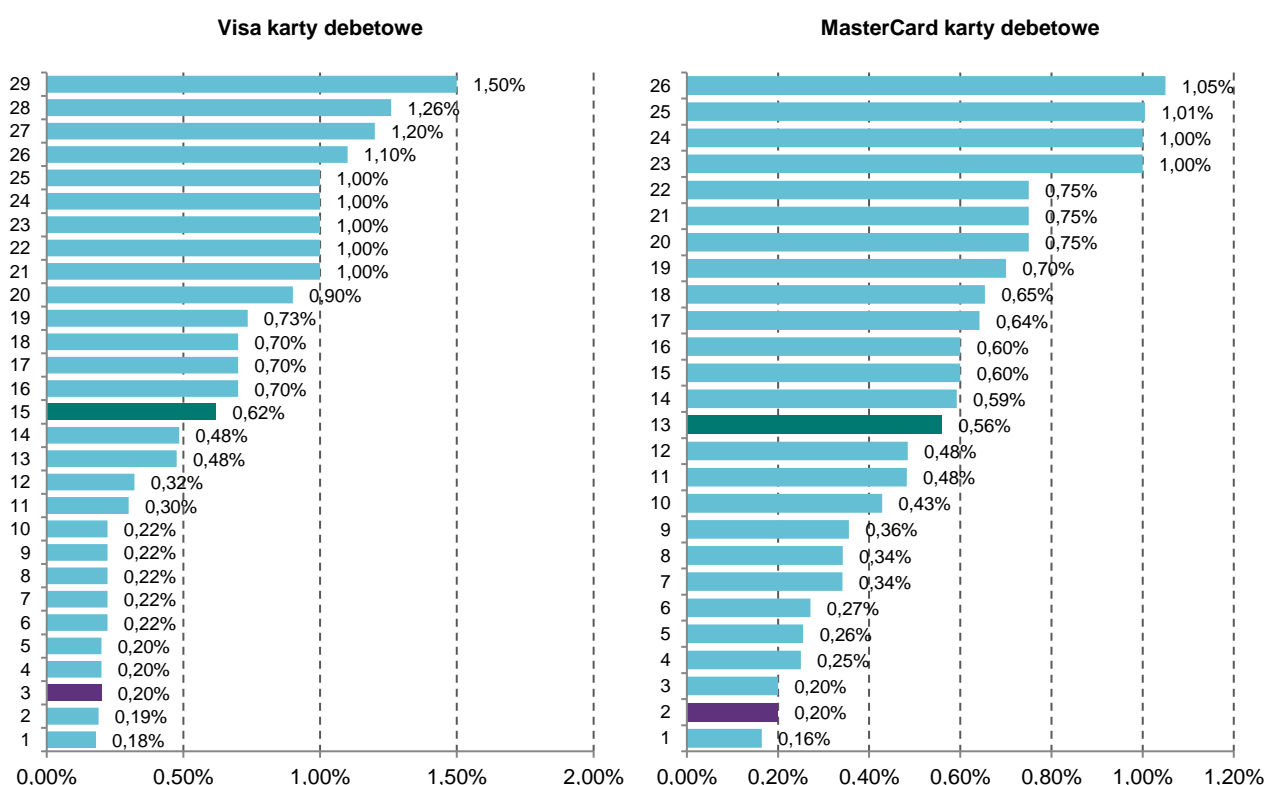
W przypadku kart kredytowych MasterCard niższe stawki niż Polska w lipcu 2014 r. miały jedynie: Francja (0,34%) oraz Węgry (0,30%). Średnia unijna wynosiła w tym okresie 0,80%. Najwyższe stawki były w Grecji 1,20%, Rumunii 1,20% oraz Chorwacji 1,11%.

Po obniżeniu *interchange fee* do 0,5% w lipcu 2014 r. stawki dla kart debetowych w Polsce ukształtowały się poniżej średniej europejskiej, a w przypadku kart kredytowych należą do najniższych w Unii Europejskiej.

2.3. Sytuacja Polski na tle państw Unii Europejskiej po obniżeniu opłaty *interchange* w styczniu 2015 r.

Wprowadzenie obniżonych stawek *interchange fee* w styczniu 2015 r. sprawiło, że Polska stała się jednym z liderów w Europie pod tym względem. Na poniższych wykresach przedstawiono porównanie stawki opłaty *interchange* w Polsce i w pozostałych krajach UE w lutym 2015 r.

Wykres 8. Porównanie stawek opłaty *interchange* w krajach UE w lutym 2015 r. – karty debetowe Visa oraz MasterCard

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa oraz MasterCard (luty 2015 r.).

Uwagi:

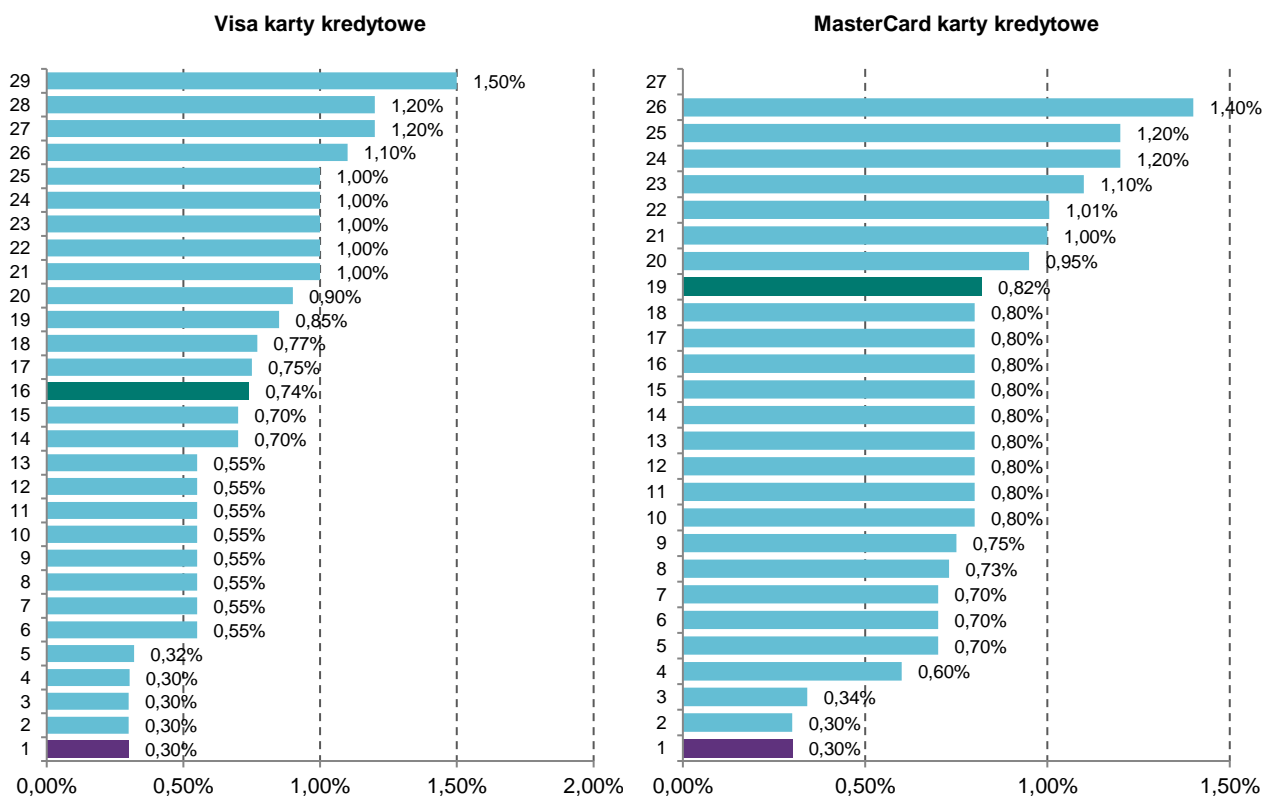
Stawka w Chorwacji dla kart MasterCard wyliczona dla średnich akceptantów, tj. mających od 2 do 5 milionów transakcji rocznie. Stawka w Hiszpanii liczona dla transakcji poniżej 20 euro; stawka we Francji liczona dla transakcji powyżej 15 euro.

Styczniowa obniżka *interchange fee* sprawiła, że Polska znalazła się wśród trzech krajów UE najtańszych dla akceptantów kart debetowych Visa. Niższe stawki niż w Polsce były jedynie w Finlandii oraz na Łotwie, odpowiednio 0,19% i 0,18%. Obniżka stawek w porównaniu z lipcem 2014 r. nie dotyczyła jedynie Polski, gdyż *interchange fee* zmalała również w Portugalii (z 0,88% do

0,70%) oraz w Hiszpanii, gdzie obniżka była jeszcze większa (z 1,55% do 0,20%). Warto również zwrócić uwagę na fakt, że średnia arytmetyczna dla całej UE zmalała do 0,62% w stosunku do średniej równej 0,70% w lipcu 2014 r.

Również w przypadku kart debetowych MasterCard Polska znajduje się w grupie państw mających najniższe stawki *interchange fee*. Niższą stawkę ma jedynie Holandia – 0,16% wartości transakcji. Średnia unijna nieco się zmniejszyła, do poziomu 0,56%. W tym okresie nieznacznie zmalały również stawki opłaty *interchange* w Chorwacji, Holandii oraz we Włoszech. *Interchange fee* w lutym 2015 r. w odniesieniu do kart kredytowych Visa oraz MasterCard przedstawia wykres 9.

Wykres 9. Porównanie stawek opłaty *interchange* w krajach UE w lutym 2015 r. – karty kredytowe Visa oraz MasterCard

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa oraz MasterCard (luty 2015 r.).

Uwagi:

Stawka w Chorwacji dla kart MasterCard wyliczona dla średnich akceptantów, tj. mających od 2 do 5 milionów transakcji rocznie. Stawka w Hiszpanii liczona dla transakcji poniżej 20 euro; stawka we Francji liczona dla transakcji powyżej 15 euro.

Po styczniowej obniżce opłaty *interchange* dotyczące kart kredytowych Visa w Polsce (0,3%) znalazły się wśród najniższych w Unii Europejskiej (takie same jak w Hiszpanii, na Węgrzech i na

Łotwie). Zmalały również stawki w Portugalii (z 1,47% do 1,20%), Hiszpanii (z 0,91% do 0,30%) oraz na Łotwie, gdzie obniżka była minimalna (z 0,33% do 0,30%). Średnia unijna w stosunku do lipca 2014 r. zmalała o 0,03 pkt proc. i w lutym wynosiła 0,74%.

Stawka opłaty *interchange* dla kart kredytowych MasterCard w Polsce była w lutym 2015 r. również najniższa w całej UE (taka sama jak na Węgrzech) i wynosiła 0,30%. Średnia arytmetyczna dla całej UE zwiększyła się z 0,80% do 0,82% w stosunku do danych z lipca 2014 r. Poza zmianą stawki dla Polski było to spowodowane opublikowaniem przez MasterCard wcześniej niedostępnych danych dotyczących kart kredytowych w Niemczech (1,40%) oraz Finlandii (0,75%).

Wykresy 8 i 9 pokazują, że obniżenie opłaty *interchange* od 29 stycznia 2015 r. spowodowało, iż Polska znalazła się wśród krajów o najniższym poziomie opłat *interchange* zarówno dla kart debetowych, jak i kredytowych. Obniżenie stawek w Polsce oraz w niektórych innych krajach UE wpłynęło również na obniżenie się średniej arytmetycznej stawki opłaty *interchange* dla całej Unii.

Po zestawieniu wszystkich stawek zaprezentowanych w niniejszym rozdziale widzimy wyraźnie, jak bardzo obniżył się poziom opłaty *interchange* w ciągu kilku lat. Wykres 10 przedstawia wysokość opłaty *interchange* w Polsce w latach 2011–2015.

Wykres 10. Zestawienie wysokości opłaty *interchange* w Polsce w latach 2011–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Visa i MasterCard.

3. Oczekiwane i faktyczne skutki obniżenia opłaty *interchange* w lipcu 2014 r.

Niniejszy rozdział przedstawia oczekiwane w latach 2012–2013 skutki wprowadzenia nowych maksymalnych stawek opłaty *interchange* w Polsce w lipcu 2014 r. Omówiono, jakich zagrożeń upatrywano wówczas w tej zmianie i jakie widziano w niej szanse. Wszystkie przewidywane konsekwencje przedstawione w tym rozdziale zostały skonfrontowane z rzeczywistymi skutkami wprowadzenia stawki 0,5% w lipcu 2014 r.

W rozdziale oparto się na danych oraz opiniach zebranych przez NBP na potrzeby niniejszego opracowania wśród najważniejszych uczestników rynku, podmiotów ich zrzeszających oraz jednostek administracji publicznej. Oprócz tych informacji wykorzystano również doniesienia prasowe oraz zbierane przez NBP dane statystyczne dotyczące rynku kart płatniczych.

W badaniu ankietowym przygotowanym przez NBP uczestniczyły 32 podmioty, w tym 12 banków wydających najwięcej kart (mają one 82% udziału w rynku), sześciu największych agentów rozliczeniowych (obsługujących 90% transakcji na rynku), sześć organizacji reprezentujących akceptantów, dwie organizacje kartowe oraz Ministerstwo Finansów, Komisja Nadzoru Finansowego, Związek Banków Polskich, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Federacja Konsumentów i Krajowy Związek Banków Spółdzielczych. Odsetek zwróconych ankiet wyniósł około 94%. Odpowiedzi odesłało m.in.: 12 banków wydawców kart, pięciu agentów rozliczeniowych, sześć organizacji akceptantów lub ich przedstawicieli, dwie organizacje kartowe oraz pięć instytucji wymienionych powyżej. Listę podmiotów i instytucji, do których rozesłano ankietę, przedstawiono w Załączniku.

3.1 Rozwój sieci akceptacji kart płatniczych jako konsekwencja ograniczenia bariery kosztowej po stronie akceptantów

Oczekiwane skutki

Jednym z głównych powodów podjęcia działań mających na celu obniżkę opłaty *interchange* w Polsce była chęć zmniejszenia kosztów ponoszonych przez akceptantów, w szczególności tych najmniejszych. Miało to spowodować zwiększenie liczby punktów akceptujących karty płatnicze, w szczególności wśród małych podmiotów, które do tej pory nie akceptowały kart płatniczych, a także wzrost możliwości płacenia bezgotówkowego przez posiadaczy kart płatniczych w większej liczbie punktów handlowo-usługowych. To z kolei miało pozytywnie wpłynąć na rozwój obrotu bezgotówkowego w Polsce. Rozwój sieci terminali płatniczych był jednym z ważniejszych powodów obniżenia opłaty *interchange*. Niższe koszty związane z użytkowaniem terminali POS, a zwłaszcza niższe koszty transakcji, miały zachęcić małych przedsiębiorców, by instalowali te

urządzenia w swoich punktach usługowo-handlowych¹⁷. W latach 2011–2013 powszechnie uważano, że wysokość opłat *interchange* jest główną, jeśli nie jedyną, barierą rozwoju sieci akceptacji kart płatniczych w Polsce. Ponadto wzrostowi sieci akceptantów miało towarzyszyć zwiększenie obrotu bezgotówkowego i ograniczenie szarej strefy.

Rozwój sieci akceptacji kart płatniczych można oszacować na podstawie wyników badania Jakuba Górki¹⁸. Prognozował on, że przy obniżce opłaty akceptanta o 0,76–1,0% wzrosłaby liczba podmiotów (o 23%), które nie planowały rozpoczęcia akceptacji kart płatniczych w najbliższym roku z powodu kosztów, ale deklarowały taką możliwość. Według szacunków NBP oznaczałoby to przyrost liczby akceptantów o 47,1 tys. Z badania wynikało ponadto, że w ciągu kolejnego roku 8% (około 42,1 tys.) firm zacznie akceptować karty płatnicze. Po obniżeniu opłaty akceptanta do poziomu 0,75–1,0% liczba akceptantów osiągnęłaby zatem 215,7 tys.

Jak pokazały inne badania, wysokość opłat *interchange* nie jest jednak jedyną ani nawet główną barierą rozwoju sieci akceptacji kart płatniczych. Związek Przedsiębiorców i Pracodawców (ZPP) opublikował badanie pt. *Opinie na temat płatności kartą wśród przedsiębiorców*¹⁹, przeprowadzone na reprezentatywnej próbie 1000 mikroprzedsiębiorstw i małych firm (usługowych i handlowych). Wykazało ono, że przedsiębiorcy zwracają uwagę na wysokie koszty związane z utrzymaniem terminala i twierdzą, że koszty prowizji od płatności kartą są mniej uciążliwe niż stała comiesięczna opłata za jego dzierżawę (24%). Ponadto 46% badanych firm uznało, że klienci wcale nie oczekują od nich możliwości płacenia kartą.

Rzeczywiste konsekwencje

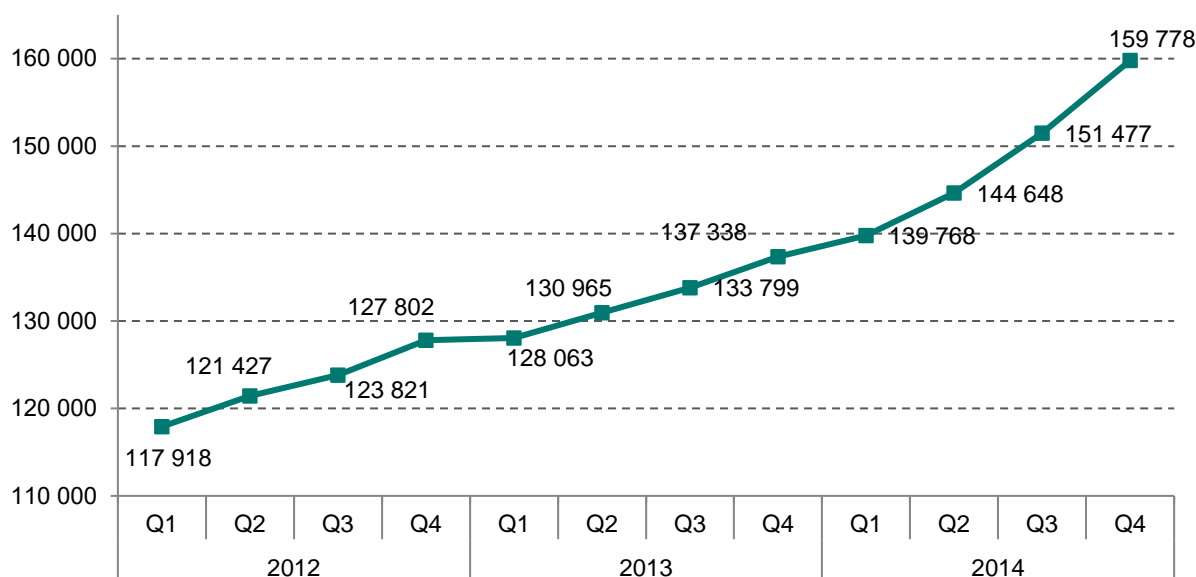
Rozwój sieci akceptacji terminali płatniczych był jednym z ważniejszych powodów obniżenia opłaty *interchange*. Niższe koszty związane z użytkowaniem terminali POS, a zwłaszcza niższe koszty transakcji, miały na celu zachęcenie przedsiębiorców, szczególnie właścicieli małych sklepów, do instalowania tych urządzeń. Zgodnie z oczekiwaniami obniżenie opłaty *interchange* pozytywnie wpłynęło na redukcję kosztów akceptantów i zwiększenie liczby terminali POS. Przyczyniło się także do zwiększenia liczby punktów usługowo-handlowych akceptujących płatności kartami. Wykresy 11–16 przedstawiają dane o liczbie akceptantów, liczbie placówek handlowo-usługowych akceptujących karty płatnicze, liczbie terminali POS oraz tempie jej wzrostu.

¹⁷ Zob. w szczególności uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych w projekcie senackim (druk 1214) <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1214>, ale również Stanowisko Rządu do druku nr 966 z 4 kwietnia 2013 r. do projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych (druk nr 966), <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?documentId=A18B59D4AB1493D8C1257B500033EA88>, stanowisko rządu z 26 czerwca 2013 r. odnoszące się do projektu zawartego w druku nr 1013 oraz w stanowisk do druków 1212 i 1213.

¹⁸ Jakub Górka, *Badanie akceptacji gotówki i kart płatniczych wśród polskich przedsiębiorców*, raport z badania FROB, NBP i Wydziału Zarządzaniu UW, Warszawa, grudzień 2012, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/obrot_bezgotowkowy.html.

¹⁹ *Opinie na temat płatności kartą wśród przedsiębiorców*. Raport z badania dla Związku Przedsiębiorców i Pracodawców, Dom Badawczy Maison, Warszawa, 6 marca 2014 r.

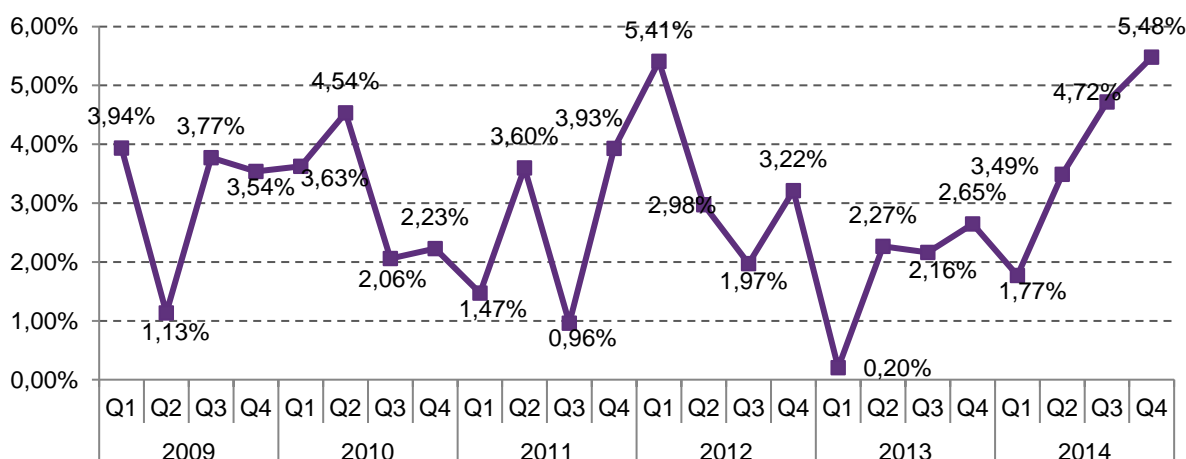
Wykres 11. Liczba akceptantów posiadających terminale POS w latach 2012–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od agentów rozliczeniowych.

Liczba akceptantów od początku 2012 r. do końca 2014 r. stale rosła. W III oraz IV kwartale 2014 r. widać przyspieszenie wzrostu. W II półroczu 2013 r. liczba akceptantów zwiększyła się o 4,87% w stosunku do I półrocza 2013 r. W 2014 r. wzrost ten był ponad dwukrotnie większy i osiągnął 10,46%. W II, III oraz IV kwartale 2014 r. tempo wzrostu liczby akceptantów wyniosło, odpowiednio, 3,49%, 4,72% i 5,48%. Wykres 12 przedstawia kwartalne tempo wzrostu liczby akceptantów posiadających terminale POS w latach 2009–2014.

Wykres 12. Tempo wzrostu liczby akceptantów w latach 2009–2014

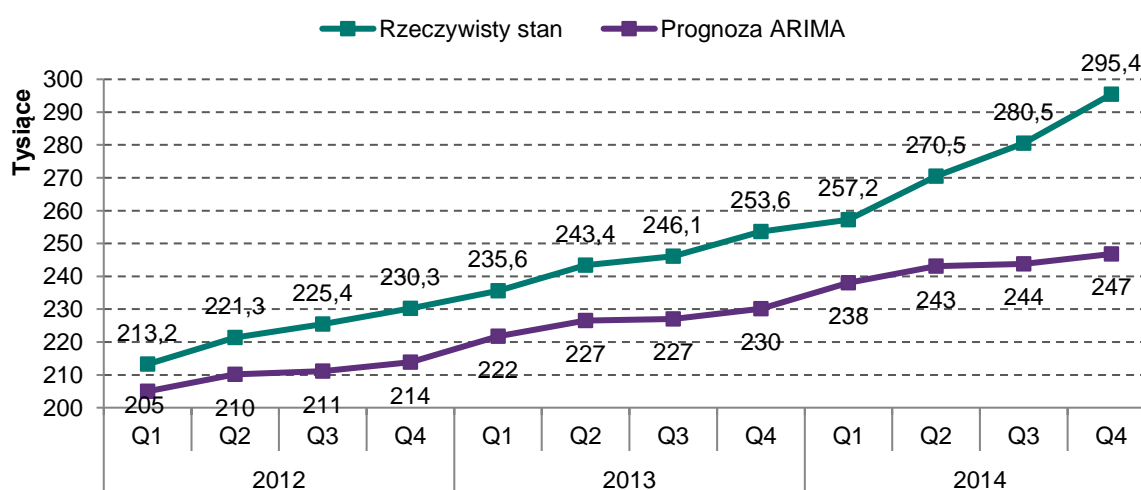
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od agentów rozliczeniowych.

Wykres 12 pokazuje, że w latach 2009–2014 liczba akceptantów w Polsce stale rosła. W ostatnim kwartale 2014 r. tempo wzrostu było najwyższe w tym okresie i wynosiło 5,48%. Najniższe tempo wzrostu w wystąpiło w I kwartale 2013 r. (0,2%). Na wykresie 12 widzimy skok tempa wzrostu w 2014 r., spowodowany, w opinii NBP, obniżeniem opłaty *interchange*. Zdaniem NBP oraz wielu uczestników badania ankietowego, przyrosty w II, III i IV kwartale 2014 r. należy przypisać spodziewanej i rzeczywistej obniżce opłat od lipca 2014 r. Jednak nie wszyscy uczestnicy badania NBP tak uważali. Zdaniem organizacji płatniczych wzrostu liczby akceptantów nie można bezpośrednio powiązać z obniżeniem *interchange fee*, gdyż jest zbyt wcześnie na takie wnioski lub jest to spowodowane innymi działaniami uczestników rynku.

Warto jednak dodać, że pomimo wysokiego wzrostu w II połowie 2014 r. liczba akceptantów nie osiągnęła poziomu prognozowanego na podstawie badania Jakuba Górki z 2012 r., tj. 215,7 tys. Wyniosła ona 159,8 tys., czyli o blisko 56 tys. mniej.

Dla oceny wpływu obniżki opłat *interchange* na sieć akceptacji istotne jest również to, w jakim stopniu rozwój sieci akceptacji można przypisać spadkowi opłat *interchange*, a w jakim stopniu innym czynnikom. Do oszacowania tego może posłużyć porównanie rzeczywistej i prognozowanej liczby placówek handlowo-usługowych akceptujących karty płatnicze²⁰, co przedstawia wykres 13.

Wykres 13. Liczba punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności kartowe w latach 2012–2014

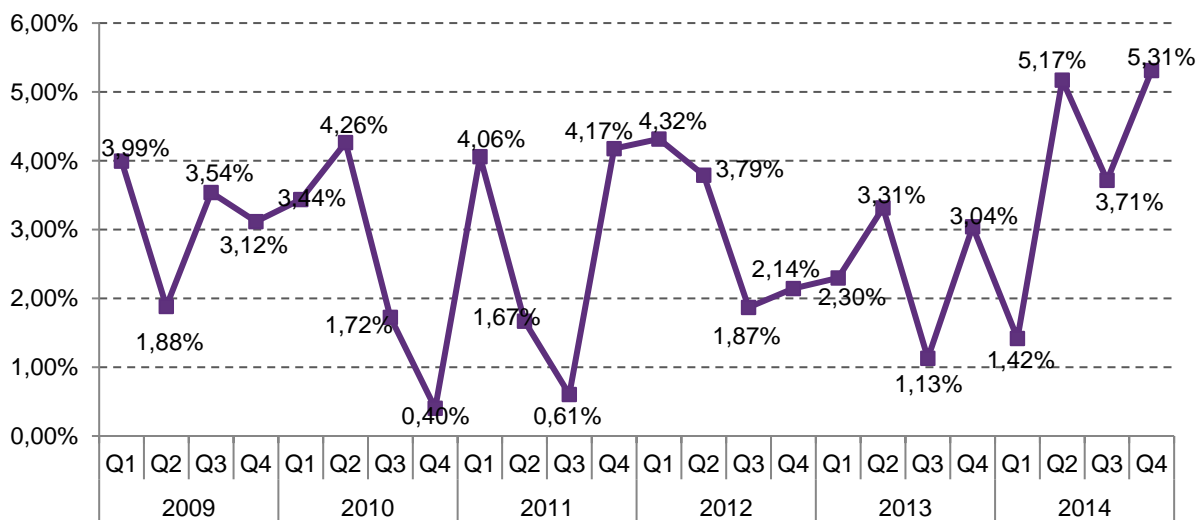
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od agentów rozliczeniowych.

²⁰ M. Kozakiewicz, M. Kwas, *Prognoza wybranych wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego na lata 2011–2016*, opracowanie na zlecenie NBP, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/obrot_bezgotowkowy.html.

Jak widać na wykresie 13, liczba punktów handlowo-usługowych akceptujących karty płatnicze rosła w latach 2012–2014. Ponadto była wyższa, niż przewidywały prognozy wykonane na zlecenie NBP w 2011 r., przy czym poziom rzeczywisty i poziom prognozowany coraz bardziej się oddalały. W latach 2012–2013 nie opracowywano podobnych prognoz. Aby oszacować, jak w okresie 2013–2014 rozwijałaby się sieć akceptantów bez obniżek opłat *interchange*, należy sporządzić prognozę skorygowaną. W tym celu wykorzystano model ARIMA. Okazało się, że bez obniżki opłat *interchange* liczba punktów handlowo-usługowych w 2014 r. także by rosła, ale średnio tylko o ponad 4 tys. na kwartał. Tymczasem wzrost w każdym kwartale 2014 r. wyniósł ponad 10 tys. Największe różnice pomiędzy stanem rzeczywistym a prognozą stwierdzono w II, III i IV kwartale 2014 r. Zamiast prognozowanego wzrostu o około 1 tys. co kwartał liczba punktów handlowo-usługowych zwiększała się o ponad 12 tys. Rzeczywiste tempo wzrostu liczby punktów handlowo-usługowych w 2014 r. było zatem znacznie wyższe niż według prognozy ARIMA. Różnicę między prognozą (a właściwie skorygowaną prognozą) a stanem rzeczywistym można traktować jako faktyczny wpływ obniżenia opłaty *interchange*.

Wykres 14 przedstawia tempo wzrostu liczby punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności kartowe w latach 2009–2014.

Wykres 14. Tempo wzrostu liczby punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności kartami w latach 2009–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od agentów rozliczeniowych.

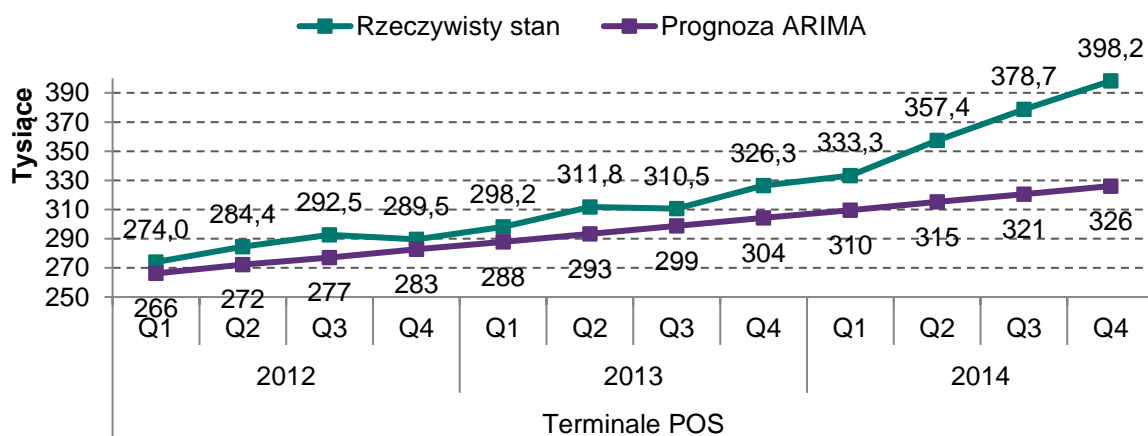
Wykresy 13 i 14 pokazują, że tempo wzrostu w 2014 r., zwłaszcza od II kwartału, było znacznie większe niż w 2013 r. W IV kwartale 2014 r. odnotowano największy wzrost liczby punktów handlowo-usługowych w latach 2009–2014. Ponadto liczba punktów handlowo-usługowych posiadających terminale POS w II półroczu 2013 r. zwiększyła się o 4,2% w stosunku do I półrocza.

Wzrost w II półroczu 2014 r. wyniósł 9,22% i był ponaddwukrotnie wyższy niż w roku poprzednim.

Należy jednak pamiętać, że w czerwcu 2014 r., tj. jeszcze przed obniżką opłaty *interchange*, jedna z największych sieci handlu detalicznego w Polsce (około 2500 placówek), rozpoczęła akceptację kart płatniczych. Z doniesień prasowych oraz z oświadczenia akceptanta wynikało, że decyzja o zainstalowaniu terminali POS oraz akceptacji kart zapadła w związku z planowanym obniżeniem stawek opłaty *interchange*. Według niektórych ekspertów mógł na to również wpłynąć specjalny program przygotowany przez jedną z organizacji kartowych, która bardzo dużym akceptantom miała zaoferować niższy poziom opłaty *interchange* (0,3%) od przewidywanego od lipca 2014 r. Decyzja ta spowodowała wzrost liczby punktów handlowo-usługowych akceptujących karty o około 2500, tymczasem od marca do grudnia 2014 r. liczba takich placówek zwiększyła się o 38 249. Do akceptacji kart płatniczych w 2014 r. przystąpiło zatem dużo więcej podmiotów. Niewykluczone jednak, że w dużym stopniu byli to lokalni konkurenci wspomnianej firmy i zrobili to głównie ze względu na rozpoczęcie przez nią akceptacji kart płatniczych.

Wzrost liczby placówek bezpośrednio wiąże się ze wzrostem liczby terminali POS, który zaprezentowano na wykresie 15 na tle prognozy tej wielkości z 2011 r.

Wykres 15. Liczba terminali POS w latach 2012–2014

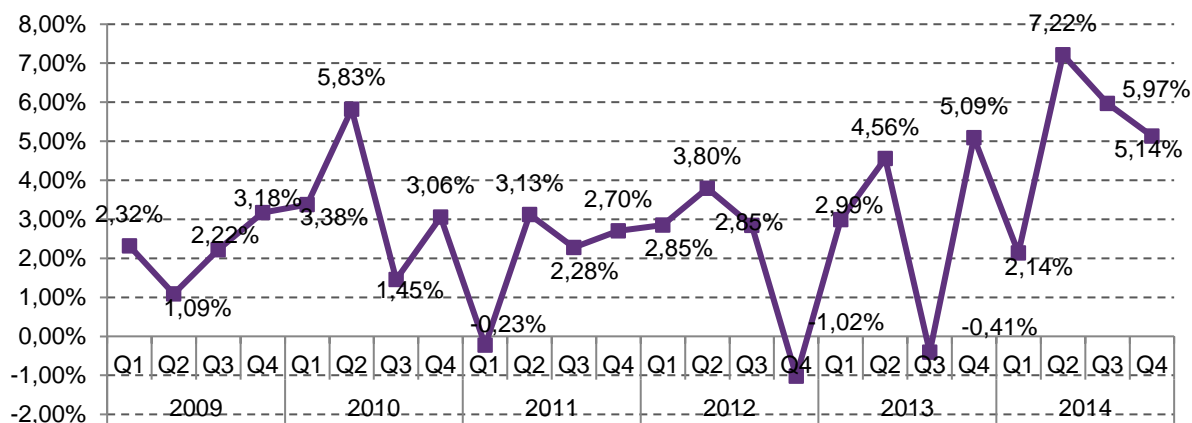

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od agentów rozliczeniowych.

Liczba terminali POS stale rosła od 2012 do 2014 r., jednak w 2014 r. ten wzrost wyraźnie przyspieszył. Prognozy wykonane na zlecenie NBP w 2011 r. wskazywały, że w okresie 2012–2014 liczba terminali POS będzie rosła niemal liniowo. Tak jak w przypadku liczby punktów handlowo-usługowych w 2014 r. tutaj również nastąpił wyraźny wzrost, który znacznie odbiegał od prognoz. Różnica między prognozowanym a rzeczywistym stanem w IV kwartale 2014 r. wynosiła 72,2 tys. terminali POS. Również w przypadku terminali POS należy pamiętać o rozpoczęciu akceptacji kart przez największą sieć sklepów w Polsce, która wprowadziła do swoich sklepów

około 14 tys. terminali. Wzrost liczby terminali był jednak znacznie wyższy. Można więc wnioskować, że dotyczył również mniejszych detalistów i w dużej mierze był spowodowany obniżeniem *interchange fee*. Wykres 16 przedstawia tempo wzrostu liczby terminali POS w latach 2009–2014.

Wykres 16. Tempo wzrostu liczby terminali POS w latach 2009–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od agentów rozliczeniowych.

Tempo wzrostu liczby terminali POS w II kwartale 2014 r., kiedy akceptację kart płatniczych rozpoczęła największa sieć sklepów w Polsce, wynosiło 7,22% i nieco zmalało w III i IV kwartale 2014 r. – do 5,97% i 5,14%. W II kwartale 2014 r. odnotowano największy wzrost liczby terminali POS w latach 2009–2014. Tak duży wzrost liczby terminali przed wprowadzeniem nowych stawek opłaty *interchange* wynikał z wejścia na rynek kartowy największego detalisty w Polsce (około 14 tys. terminali).

Na zwiększenie liczby terminali wpłynął również program „Kartą Visa zapłacisz wszędzie”, uruchomiony w styczniu 2010 r. przez Visa. Banki wydawcy kart Visa utworzyły specjalny fundusz, z którego dofinansowywano instalowanie nowych terminali u akceptantów wcześniej nieprzyjmujących kart. W 2014 r. uznano, że program dofinansowania terminali powinien się skupić wyłącznie na małych miejscowościach i terenach wiejskich, gdzie sieć akceptacji jest nadal najmniej rozwinięta. Program Visa umożliwia zmniejszenie kosztów stałych ponoszonych przez akceptantów, związanych z dzierżawą terminala. Akceptanci często wskazują, że koszty te są ważniejsze dla podjęcia decyzji o rozpoczęciu akceptacji kart niż koszty zmienne związane z opłatą MSC.

Wśród odpowiedzi nadesłanych przez banki wydawców kart znalazły się też informacje o zmianach w sieci akceptacji kart płatniczych. Mimo że ankiety nie zawierały bezpośredniego pytania o rozwój sieci akceptacji kart, aż siedmiu wydawców (na osiem podmiotów, które podały taką informację) stwierdziło, że obniżenie *interchange fee* pozwoliło na znaczny wzrost liczby terminali

oraz punktów akceptujących karty. Jeden z banków stwierdził, że przyrost ten niekoniecznie musi być zasługą obniżenia stawek *interchange fee*, inny zaś jako bezpośrednią przyczynę tego wzrostu wskazał rozpoczęcie akceptacji kart przez jednego z największych detalistów w Polsce. Według jednego z respondentów nie ma sygnałów wskazujących, że środki zaoszczędzone dzięki obniżce opłaty *interchange* akceptanci inwestują w rozbudowę sieci akceptacji. Trzy podmioty odpowiedziały w ankiecie NBP, że obniżenie *interchange fee* wpłynęło na zwiększenie liczby punktów handlowo-usługowych akceptujących karty płatnicze. Jeden z nich dodał, że wraz z obniżką *interchange fee* została przełamana jedna z najistotniejszych barier kosztowych w obszarze akceptacji kart płatniczych.

Część agentów rozliczeniowych wyraziła opinię, że obniżenie stawki opłaty *interchange* było przełamaniem bariery dla podmiotów, które do tej pory nie zdecydowały się na akceptację kart z powodu zbyt wysokich kosztów transakcji. Ponadto agenci spodziewają się w długim czasie wzrostu zainteresowania akceptacją kart tych właśnie podmiotów. Niektórzy respondenci zaznaczyli również, że wzrost liczby punktów akceptacji kart nie jest jedynie zasługą obniżenia *interchange fee*.

Bardzo ciekawym źródłem informacji o obniżce opłat *interchange* jest *Badanie obrotu kartowego wśród przedsiębiorców w Polsce*²¹, zrealizowane na zlecenie FROB przez instytut badawczy Ipsos. Celem badania było dokonanie diagnozy sytuacji na rynku kart płatniczych po obniżce opłaty *interchange* w lipcu 2014 r. Badanie trwało od listopada 2014 r. do stycznia 2015 r. i obejmowało reprezentatywną próbę polskich przedsiębiorców. Przeprowadzono 1000 wywiadów w firmach o charakterze usługowo-handlowym, akceptujących płatności kartowe w segmencie konsumentkim (C2B, Consumer-to-Business). Respondentami były osoby uprawnione do podejmowania decyzji w sprawie akceptowanych form płatności oraz mające wiedzę na temat danych finansowych firmy. Według badania liczba firm akceptujących karty płatnicze w okresie od września 2013 r. do końca listopada 2014 r. wzrosła z o 2 pkt proc., z 17% do 19%. Ponadto liczba akceptantów zwiększyła się w tym okresie o około 13%; były to głównie małe podmioty, mające od 1 do 9 pracowników. Wyniki te zdają się potwierdzać założenia ustawy i pokazują, że liczba małych akceptantów wzrosła na skutek obniżenia opłaty *interchange*.

Dane statystyczne zaprezentowane powyżej wyraźnie potwierdzają rozwój sieci akceptacji kart płatniczych w 2014 r. Zdaniem NBP na ich podstawie można stwierdzić, że silniejszy niż w poprzednich kwartałach wzrost liczby akceptantów, punktów handlowo-usługowych i terminali POS był skutkiem obniżki opłat *interchange* od lipca 2014 r. – bezpośrednim (w wyniku zmniejszenia opłat akceptanta) lub pośrednim (w odniesieniu do największej sieci detalicznej również w rezultacie udziału w specjalnym programie w związku z planowaną obniżką opłat *interchange*). Ponadto opinie uczestników rynku oraz badanie przeprowadzone przez FROB wskazują, że

²¹ Badanie obrotu kartowego wśród przedsiębiorców w Polsce, zrealizowane na zlecenie Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego przez instytut badawczy Ipsos, marzec 2015, http://kongresplatnosci.pl/prezentacje/Raport_z_badiana_akceptantow_kart_platniczych_FROB-WZ_UW-Ipsos_Marzec_2015.pdf.

ustawa osiągnęła planowany skutek w postaci akceptowania kart płatniczych w coraz większej liczbie punktów handlowo-usługowych. Wzrost liczby akceptantów wyraźnie przerósł prognozy ekonometryczne wykonane na zlecenie NBP, jednak nie osiągnął poziomu prognozowanego w badaniu Jakuba Górki z 2012 r., wynoszącego 215,7 tys. akceptantów posiadających terminale POS. Również liczba punktów handlowo-usługowych oraz terminali POS zdecydowanie przerosła prognozy wykonane na zlecenie NBP, a ich największy wzrost przypadła na okres po wprowadzeniu nowych, niższych stawek *interchange* w lipcu 2014 r. lub – w przypadku terminali POS – tuż przed tą zmianą.

3.2 Obniżenie cen towarów i usług przez akceptantów

Oczekiwane skutki

Obniżenie opłaty *interchange* miało między innymi przynieść, według wielu opinii parlamentarzystów i ekspertów, wiele korzyści dla konsumentów, w tym miało przyczynić się do obniżki cen towarów oraz usług²². Zostało to wyrażone wprost w uzasadnieniu do projektu ustawy: *Należy również wskazać na potencjalny skutek wprowadzenia regulacji przejawiający się w możliwości obniżek cen lub choćby mniejszego ich wzrostu spowodowany zmniejszeniem kosztów akceptantów ponoszonych z tytułu obsługi płatności kartowych. Jest bowiem oczywiste, że niewspółmiernie wysokie koszty akceptacji kart płatniczych, wynikające z zawyżonych stawek opłat interchange, są wliczane przez handlowców w cenę towarów i usług, w efekcie czego koszty akceptacji kart ponoszą konsumenci, nie tylko ci, którzy dokonują zapłaty przy użyciu kart płatniczych, ale także konsumenci płacący gotówką. Spadek tych kosztów wskutek wejścia w życie regulacji powinien się odzwierciedlić w obniżce cen lub w ich mniejszym przyroście w przypadku wystąpienia innych czynników wzrostu cen. Opłata interchange jest to prowizja pobierana od akceptanta i wypłacana przez agenta rozliczeniowego na rzecz banku wydawcy karty płatniczej od każdej bezgotówkowej transakcji realizowanej u akceptanta za pomocą karty płatniczej. Obniżenie opłaty miało zatem spowodować, że pieniądze trafiające dotychczas do banku wydawcy zostałyby u akceptanta, który tymi korzyściami miał się dzielić z konsumentami za pośrednictwem obniżki cen. Opłata interchange jest głównym składnikiem opłaty akceptanta MSC, pobieranej przez agenta rozliczeniowego za każdą zaakceptowaną transakcję dokonaną kartą płatniczą. W związku z tym obniżenie opłaty interchange, oprócz zachęcenia właścicieli punktów handlowych nieposiadających terminali POS do ich zainstalowania, miało wpłynąć na zmniejszenie kosztów punktów handlowo-usługowych mających już terminale oraz wyeliminować lub zmniejszyć zjawisko odmawiania akceptacji kart z powodu niskich kwot zakupu²³. W uzasadnieniu do jednego z poselskich projektów ustawy napisano, że oszczędności akceptanta z tytułu obniżenia opłaty *interchange* miały bezpośredni wpływ na zmniejszenie ponoszonych kosztów, które dotychczas oddziaływały na poziom cen. Miały więc wpłynąć na ceny towarów*

²² Sprawozdanie Stenograficzne z 47. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 28 sierpnia 2013 r. (drugi dzień obrad), http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/7D1CC77DD4FAF5CFC1257BD50082CA00/%24File/47_b_ksiazka.pdf, s. 138, 142.

²³ Posiedzenie Komisji ds. Finansów z 17 kwietnia 2013 r., <http://orka.sejm.gov.pl/Zapisy7.nsf/wgskrnrr/FPB-162>.

oraz usług, co z kolei miało się przełożyć na ewidentne korzyści dla konsumentów. Zwracano uwagę, że osiągnięcie tego rezultatu zależy od tego, czy oszczędności akceptantów rzeczywiście zostaną przeniesione na konsumentów oraz czy korzyści związane z obniżeniem opłaty *interchange* dotyczyć będą rzeczywiście akceptantów, a nie jedynie agentów rozliczeniowych. Obniżenie *interchange fee*, będącej częścią opłaty MSC, mogłoby spowodować, że agenci rozliczeniowi, powstrzymując się od aneksowania umów z akceptantami i zachowując dotychczasowy poziom MSC, otrzymywaliby wyższą marżę (powiększoną o różnicę między dotychczasową a zmniejszoną stawką *interchange*). W związku z tym korzyści związane z obniżką nie zostałyby przeniesione na akceptantów, którzy mieli być jej głównymi beneficjentami. Sytuacja ta nie dotyczyłaby oczywiście bardzo wielu umów z akceptantami z tzw. formą rozliczania *interchange+* lub *interchange++*. W ich przypadku opłata dla agenta rozdzielona jest na składniki, z których jeden stanowi opłata *interchange* (w przypadku formuły *interchange plus plus* takim automatycznie zmienionym składnikiem byłaby również dodatkowa opłata dla organizacji kartowej, tzw. *assessment fee*). Tego typu umowy zawiera się głównie z dużymi akceptantami, w których przypadku obniżenie opłaty *interchange* automatycznie obniża opłatę MSC. Niezależnie od faktu aneksowania umowy tacy akceptanci natychmiast po 1 lipca 2014 r. znacznie obniżyliby więc koszty akceptacji kart.

Rzeczywiste konsekwencje

Na podstawie danych o wartości bezgotówkowych transakcji krajowych kartami płatniczymi oraz nowej prognozy ekonometrycznej²⁴, przygotowanej na zlecenie NBP w 2014 r., Narodowy Bank Polski oszacował przychody banków w Polsce z tytułu *interchange fee*. Aby lepiej zobrazować skalę zmian, które nastąpiły w latach 2013–2015 wskutek obniżenia opłat *interchange*, oszacowane zostały także hipotetyczne przychody banków z tytułu *interchange fee* przy założeniu utrzymania stawek z 2012 r. W tym celu dla wartości dokonanych transakcji bezgotówkowych w kraju (wg danych banków) przyjęto stawki z 2012 r., tj.: 1,60% dla kart debetowych Visa, 1,45% dla kart kredytowych Visa, 1,64% dla kart debetowych MasterCard oraz 1,50% dla kart kredytowych MasterCard.

W tabeli 2 zaprezentowano szacowane i hipotetyczne przychody banków w latach 2012–2015, a także zmniejszenie ich przychodów wynikające z rzeczywistej zmiany stawki *interchange fee* oraz hipotetycznego hipotetycznego utrzymania stawek z 2012 r. Rok 2014 podzielony został na dwa półrocza w celu wyraźniejszego zobrazowania utraconych przez banki przychodów na skutek zmiany opłaty *interchange* w lipcu 2014 r.

²⁴ M. Kozakiewicz, M. Kwas, *Prognoza wybranych wskaźników rozwoju obrotu bezgotówkowego na lata 2014–2020*, Szkoła Główna Handlowa, 23 grudnia 2014 r. – opracowanie przygotowane na zlecenie Departamentu Systemu Płatniczego NBP, http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/obrot_bezgotowkowy.html.

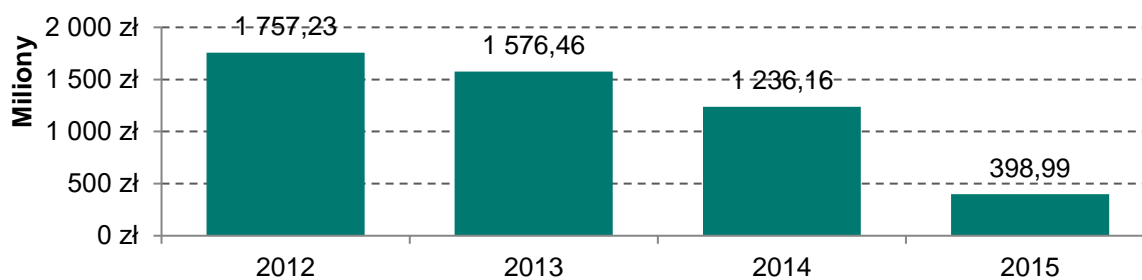
Tabela 2. Szacowane przychody banków z tytułu *interchange fee*

Rok	Szacowane przychody z tytułu <i>interchange fee</i>	Spadek szacowanych przychodów z tytułu <i>interchange fee</i>	Hipotetyczne przychody z tytułu <i>interchange fee</i> przy założeniu utrzymania stawek z 2012 r.	Spadek przychodów z tytułu <i>interchange fee</i> przy założeniu utrzymania stawek z 2012 r.
2012	1 757 232 354 zł	-	1 757 232 354 zł	-
2013	1 576 455 020 zł	180 777 334 zł	1 942 893 889 zł	366 438 869 zł
2014	1 236 155 130 zł	340 299 890 zł	2 285 038 094 zł	1 048 882 964 zł
I półrocze	841 099 657 zł	-	1 036 608 950 zł	195 509 293 zł
II półrocze	395 055 473 zł	446 044 184 zł	1 248 429 143 zł	853 373 670 zł
2015	398 988 626 zł	837 166 504 zł	2 524 628 467 zł	2 125 639 841 zł
	Łączny spadek przychodów	1 358 243 728 zł	Łączny hipotetyczny spadek przychodów	3 540 961 674 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od banków.

W powyższym szacunku dla 2015 r. przyjęto wartość transakcji wynikającą z nowej prognozy ekonometrycznej. Łączny przewidywany spadek przychodów banków z tytułu zmniejszenia opłat *interchange*, a tym samym liczony łącznie przewidywany spadek kosztów akceptantów i wzrost zysku agentów rozliczeniowych, wyniósł w latach 2013–2015 około 1,4 mld zł. Przy zachowaniu stawek z 2012 r. i rzeczywistych wartościach transakcji (na których wzrost w II półroczu 2014 r. pewien wpływ miała również obniżka opłat *interchange*) łączny spadek przychodów banków pochodzących z *interchange fee* przekroczyłby 3,5 mld zł. Szacowana utrata przychodów w II półroczu 2014 r., wynikająca tylko ze zmiany opłaty *interchange* w lipcu 2014 r., wynosiła ponad 446 mln zł. Utrata przychodów w 2015 r. na podstawie szacunków wyniesie blisko 840 mln zł w stosunku do całego 2014 r. Wykres 17 ilustruje zmiany szacowanych przychodów banków w latach 2012–2015.

Wykres 17. Szacowane przychody banków z tytułu opłaty *interchange* w latach 2012–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP zebranych od banków.

Zmiana stawek *interchange fee* i w jej wyniku zmniejszenie kosztów akceptantów miały – w opinii autorów ustawy – pozytywnie wpłynąć na finanse akceptantów, a w dalszej perspektywie również na finanse konsumentów. Obniżenie *interchange fee* miało, w wyniku przeniesienia środków z banków do akceptantów, wpłynąć na spadek cen usług oraz towarów w punktach handlowo-usługowych, na czym skorzystaliby wszyscy konsumenci. Wydaje się jednak, że obniżka opłaty *interchange* zamiast przełożyć się na ceny została „skonsumowana” przez akceptantów, zwłaszcza tych największych, mających dwuskładnikową opłatę MSC, tzw. *interchange+* lub *interchange++*, sprawiającą, że opłata akceptanta obniża się automatycznie wraz z obniżeniem opłaty *interchange*.

Według informacji uzyskanych od największych agentów rozliczeniowych udział tej ostatniej grupy akceptantów w ogólnej wartości transakcji za pomocą kart szacowany jest średnio na około 60–80%. Oznacza to, że spadek przychodów banków z tytułu obniżki opłaty *interchange*, szacowany na 1,4 mld zł w latach 2013–2015, pomniejszy o około 0,8–1,12 mld zł koszty akceptantów z automatyczną formułą rozliczania opłat *interchange*. Pozostałe 0,28–0,6 mld zł przypada na akceptantów bez takiej formuły (o ile agent rozliczeniowy w drodze umowy obniżył ich opłatę) oraz agentów rozliczeniowych, jeśli nie zmienili dotąd takich umów i całość obniżki *interchange fee* wykorzystali w postaci zwiększonej marży lub nie przenieśli tych obniżek proporcjonalnie. Powyższe szacunki zostały przedstawione na schemacie 2.

Schemat 2. Szacowane przepływy środków z tytułu obniżenia stawek opłaty *interchange* w latach 2013–2015

y – środki z tytułu obniżenia stawek opłat *interchange* nieprzekazane akceptantom przez agentów rozliczeniowych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie szacunków NBP.

W innych krajach obniżenie opłaty *interchange* także nie przekładało się na ceny towarów. Ustawowe zmniejszenie opłaty *interchange* w Hiszpanii w latach 2006–2010 nie przyczyniło się do spadku cen²⁵. Również obniżki w Australii oraz w Stanach Zjednoczonych nie przełożyły się na

²⁵ Na obniżeniu opłat *interchange* banki także mogą zarobić, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/bankowosc/na-obnizeniu-oplat-interchange-banki-takze-moga-zarobic/>.

oszczędności dla konsumentów. W tym ostatnim kraju w ciągu dwóch lat po wprowadzeniu nowych stawek 81% największych sklepów w kraju nie obniżyło cen lub je podniosło²⁶.

Pytanie o wpływ obniżenia opłaty *interchange* na ceny towarów oraz usług, zadane akceptantom i ich przedstawicielom, dostarczyło niejednoznacznych informacji. Z odpowiedzi akceptantów wynika, że:

- Tylko jeden respondent (sieć handlowa) poinformował o odzwierciedleniu obniżki opłaty *interchange* w niższych cenach towarów dla klientów.
- W niewielu przypadkach jeden składnik kosztów operacyjnych wpływa na finalną cenę towarów i usług. W zależności od branży oddziałują na nią przede wszystkim:
 - w handlu detalicznym – koszt zakupu towarów w celu ich dalszej odsprzedaży,
 - w usługach – koszty zatrudnienia, zakupu materiałów, energii,
 - w detalicznym obrocie paliwami – niskie marże, wynoszące zazwyczaj nie więcej 0,2–0,3 zł,
 - w małych punktach handlowych – wysoka akcyza na sprzedawane towary, a zarazem z niską marżą handlową.

Istnieje wszakże jedna cecha wspólna powyższych branż. Konkurencja cenowa pomiędzy poszczególnymi podmiotami powoduje, że ceny oferowanych towarów i usług są wynikiem gry rynkowej uwzględniającej wielkość popytu na dane dobro i nie zależą jedynie od kosztów ponoszonych przez dany podmiot.

- Zdaniem akceptantów celem ustawowej regulacji wysokości *interchange fee* nie było obniżenie cen w punktach handlowo-usługowych.
- W opinii akceptantów nie można jednoznacznie stwierdzić, że obecnie obserwowana deflacja w Polsce jest wynikiem obniżki *interchange fee*; redukcja opłat *interchange* mogła się do tego przyczynić, ale w niewielkim stopniu.
- Obniżka stawek *interchange* wpływa na poziom kosztów ponoszonych przez akceptantów i może mieć odzwierciedlenie w przyszłych obniżkach cen towarów detalicznych.
- Możliwość oferowania atrakcyjnych cen towarów jest wynikiem skutecznego zarządzania siecią handlową, uwzględniającego wszystkie czynniki ekonomiczne wpływające na jej działalność gospodarczą, w tym obniżenie kosztów akceptacji kart.
- Obniżka opłat kartowych jest jednym z czynników, które w ostatnim okresie zwiększyły możliwości oferowania niższych cen, ale faktyczny spadek cen był spowodowany głównie innymi czynnikami, w tym ceną surowców oraz konkurencją.

Opinie banków wydawców wyrażone w ankiecie przeprowadzonej przez NBP zdają się potwierdzać przypuszczenie, że w Polsce, tak w wymienionych wyżej krajach, obniżenie *interchange* nie wpłynęło na ceny towarów i usług. Zdaniem niektórych wydawców kart płatniczych, głów-

²⁶ Niższy *interchange*. Ale czy ceny też spadną, http://wyborcza.biz/biznes/1,100897,15675637,Nzszy_interchange__Ale_czy_ceny_tez_spadna_.html.

nym beneficjentem obniżki są wielkie sieci detaliczne (supermarkety, hipermarkety, stacje benzynowe) oraz agenci rozliczeniowi, a nie konsumenci. Większość banków wydawców uważa, że na cenę towarów oraz usług oddziałuje bardzo wiele czynników, a niższa *interchange fee* mogła być jednym z nich. Bardzo ciężko jednak określić jej wpływ, a nawet udział w cenach towarów oraz usług. W badaniu kosztów przedsiębiorców, przeprowadzonym przez Jakuba Górkę na zlecenie FROB w 2012 r., relatywnie wiele firm (32%) deklarowało, że obniżka opłat związanych z akceptacją kart nie wpłynęłaby na obniżenie przez nie cen oferowanych dóbr i usług (inne plany miało 24% firm). Odsetek ten zależał również od wielkości zatrudnienia. Spośród średnich oraz dużych firm aż 44% deklarowało, że obniżenie *interchange fee* nie wpłynie na ceny ich towarów oraz usług. Obniżkę cen w sytuacji spadku wysokości opłat akceptanta deklarowała jedynie co czwarta firma. Odpowiedzi na pytanie dotyczące zmian w przychodach oraz zyskach akceptantów pokazały, że nie można dokładnie oszacować, jak wpłynie na nie obniżenie opłat *interchange*. Takiej odpowiedzi lub zbliżonej udzielili wszyscy ankietowani akceptanci. Bardzo podobne były również odpowiedzi na pytanie o zmniejszenie kosztów związanych z prowizjami od płatności kartami po obniżce dokonanej w lipcu 2014 r. Wszyscy ankietowani stwierdzili, że koszty się zmniejszyły. Dwa podmioty zaznaczyły jednak, że wpłynęły na to również inne czynniki, m.in. rozwój rynku bezgotówkowego w ostatnich latach. Jeden z respondentów dodał, że zmniejszenie kosztów z tytułu obniżenia opłaty *interchange* częściowo zostało zniwelowane przez wzrost opłat na rzecz organizacji kartowych. Odpowiedzi pokazują jednak, że obniżenie *interchange fee* przyczyniło się do znacznych oszczędności akceptantów.

Potwierdza to również badanie przeprowadzone na zlecenie FROB na przełomie 2014 i 2015 r., zaprezentowane w marcu 2015 r.²⁷ Raport przeprowadzony na próbie 1000 przedsiębiorstw pokazuje, że tylko 34% respondentów zaobserwowało zmiany wysokości opłat związanych z akceptacją kart po obniżce w lipcu 2014 r. W przypadku dużych akceptantów, zatrudniających 50 pracowników lub więcej, odsetek ten wyniósł 43%. Raport wskazuje również, że jednolite stawki MSC, których jest najwięcej na rynku (około 81%) i które dotyczą przede wszystkim małych akceptantów, znacznie się zmniejszyły po 1 lipca 2014 r. Średnia stawka MSC przed obniżką wynosiła 1,71%, a po obniżeniu *interchange fee* 0,92%. Oznacza to, że spadek opłaty akceptanta o 0,79 pkt proc. wynika w całości z obniżenia opłaty *interchange* z 1,3% do 0,5% (o 0,8 pkt proc.) i nie spowodował nieproporcjonalnego wzrostu pozostałych elementów opłat ponoszonych przez tych akceptantów (tj. dodatkowej opłaty dla organizacji płatniczej i marży agenta rozliczeniowego). Ankiety NBP oraz badanie wykonane na zlecenie FROB dowodzą, że obniżenie opłaty *interchange* pozytywnie wpłynęło na koszty akceptantów. Niestety, w raporcie z badania nie ma informacji o tym, czy respondentów zapytano o dokonane obniżki cen lub takie zamiary, a więc o główny cel regulacji, przyświecający w szczególności parlamentarzystom uchwalającym ustawę

²⁷ Badanie obrotu kartowego wśród przedsiębiorców w Polsce, zrealizowane na zlecenie Fundacji Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego przez instytut badawczy Ipsos, marzec 2015 r., http://kongresplatnosci.pl/prezentacje/Raport_z_badiana_akceptantow_kart_platniczych_FROB-WZ_UW-Ipsos_Marzec_2015.pdf.

obniżając opłatę *interchange*. Nie ma więc bezpośredniego potwierdzenia, czy akceptanci, którzy odczuli obniżkę opłat akceptanta, przenieśli korzyści z tego tytułu na konsumentów, tj. zmniejszyli ceny towarów i usług, czy wykorzystali to w jakiś inny sposób.

Agenci rozliczeniowi bardzo różnie odpowiadali na zawarte w ankietach NBP pytanie o zmiany przychodów i zysków w III oraz IV kwartale 2014 r. W związku z tym nie można przedstawić ich odpowiedzi w formie zagregowanej. Jednak na pytanie dotyczące zmian stawek MSC oraz zmian marży agenta rozliczeniowego pięć na pięć podmiotów odpowiedziało, że stawki MSC spadły. Odpowiedzi ankietowanych przedstawione powyżej potwierdza również raport FROB i dane w nim zawarte. Dwa podmioty odpowiedziały, że utrzymują swoje marże na poziomie podobnym jak w poprzednich latach, jeden podmiot obniżył swoją marżę w związku z dużą konkurencją na rynku agentów rozliczeniowych, jeden podmiot stwierdził, że obniżenie *interchange fee* miało pozytywny wpływ na jego marżę w krótkim terminie, a jeden nie udzielił odpowiedzi na ten temat. Część respondentów zaznaczyła również, że ich zdaniem zmniejszenie przychodów banków z tytułu *interchange fee* zostało w całości przeniesione na akceptantów, zwłaszcza tych największych.

Podsumowując, według szacunków NBP zmniejszenie przychodów banków wydawców kart z tytułu obniżki *interchange fee* tylko w II półroczu 2014 r. wyniosło ponad 446 mln zł, a w 2015 r. osiągnie 830 mln zł. Ponadto ankieta NBP wysłana do akceptantów oraz raport na zlecenie FROB pokazują, że utracone przez banki przychody w bardzo dużym stopniu mają odzwierciedlenie w redukcji kosztów akceptantów. Analizy NBP oraz odpowiedzi na ankietę (z wyjątkiem jednej sieci handlowej, która odzwierciedliła obniżkę opłaty *interchange* w niższych cenach towarów dla klientów) wskazują, że oszczędności dla akceptantów dotąd nie przełożyły się jednak na obniżkę cen towarów i usług. Agenci rozliczeniowi w większości zachowali lub zmniejszyli swoje marże, a opłata MSC zmniejszyła się proporcjonalnie o obniżkę opłaty *interchange*. Podczas konferencji FROB w marcu 2015 r. przedstawiciele organizacji przedsiębiorców uznali, że uzyskane oszczędności akceptanci zainwestowali przede wszystkim w rozwój własnej sieci sklepów oraz usługi dodane, np. programy lojalnościowe.

To wszystko sprawia, że zdaniem NBP obniżenie opłaty *interchange*, mimo oszczędności przeniesionych na akceptantów, nie wpłynęło na ceny towarów oraz usług. Mimo nieco sprzecznych odpowiedzi dwóch grup podmiotów rynkowych na ankietę przeprowadzoną przez NBP w ostatnim okresie nie stwierdzono zmniejszenia cen towarów i usług z tytułu obniżki opłat *interchange*. Według NBP oszczędności przeniosły się głównie na największych akceptantów, a nie – jak zakładano – na konsumentów, w postaci obniżenia cen towarów oraz usług. Zdaniem NBP obserwowana deflacja ma inne źródła, przede wszystkim źródła podażowe, takie jak dobre zbiory surowców rolnych oraz spadek cen ropy naftowej na rynkach światowych. Ponadto opłata *interchange* ma niewielki udział w cenie produktu i nie jest istotna w procesie stanowienia cen. Wydaje się jednak, że obniżenie opłat *interchange* może być jednym z czynników opóźniających podwyżki cen lub wpływających na wzrost marż przedsiębiorców. Zmniejszenie *interchange fee*

nie miało zatem, zdaniem NBP, zasadniczego wpływu na spadek cen towarów i usług (o faktycznym odzwierciedleniu obniżki opłat w obniżce cen poinformowała, w ramach badania ankietowego NBP, wyłącznie jedna sieć handlowa).

3.3 Zmniejszenie przychodów wydawców kart płatniczych i jego możliwe konsekwencje

Oczekiwane skutki

Głównym beneficjentem obniżki *interchange fee* mieli być akceptanci oraz – pośrednio – konsumenci, a głównymi „poszkodowanymi” miały być banki wydawcy kart, których przychody z tytułu bardzo wysokich opłat *interchange* od płatności kartami w terminalach POS miały się zmniejszyć²⁸. Przewidywano m.in., że wydawcy kart będą się starali w inny sposób zwiększyć swe przychody lub zmniejszyć koszty, a ponadto ograniczą inwestycje związane z bezpieczeństwem płatności kartowych i rozwojem innowacji.

Rzeczywiste konsekwencje

W czerwcu 2013 r. KNF przeprowadziła ankietę, w której uczestniczyło 47 podmiotów, w tym banki komercyjne oraz oddziały instytucji kredytowych. Badanie to pokazało, że wynik banków z tytułu opłat i prowizji przy zredukowanej stawce *interchange* (0,5%) byłby o około 30% niższy niż faktycznie osiągnięty w tym okresie. Symulacje KNF oraz obecne dane wskazują, jaki wpływ miała opłata *interchange* na wyniki banków z tytułu działalności prowizyjnej. Według danych NBP zysk netto sektora bankowego w Polsce w 2014 r. wyniósł 16 mld 217 mln zł i był o 7,1% wyższy niż w 2013 r. Zgodnie z przewidywaniami obniżenie opłaty *interchange*, mimo wzrostu zysku netto sektora bankowego, wpłynęło na zmniejszenie przychodów wydawców kart płatniczych. Wszystkie te podmioty biorące udział w ankiecie przeprowadzonej przez NBP na potrzeby niniejszego opracowania (12) odpowiedziały, że obniżenie opłaty *interchange* spowodowało spadek przychodów z portfela kart. W II półroczu 2014 r. w niektórych bankach spadek ów sięgał dziesiątków milionów złotych. Wszystkie podmioty podjęły lub kontynuowały działania, mające na celu zminimalizowanie skutków obniżenia *interchange fee*.

Wśród podejmowanych działań wydawcy kart wymieniali m.in. potrzebę przeglądu tabeli opłat i prowizji, wycofywanie nierentownych produktów kartowych, zaostrzanie zasad upoważniających klientów do zwolnienia z opłat oraz likwidację innych benefitów dla klientów (np. *money back*). Więcej na temat działań po wprowadzeniu nowych, niższych stawek *interchange fee* zostanie przedstawione w kolejnych podrozdziałach. Są to działania rekompensujące spadek przychodów wynikający z obniżenia opłaty *interchange*: zwiększanie atrakcyjności innych bezgotówkowych instrumentów płatniczych, szukanie możliwości obniżenia kosztów związanych z wy-

²⁸ Przychody te oszacowano w raporcie NBP: *Analiza funkcjonowania opłaty interchange w transakcjach bezgotówkowych na rynku polskim*, Warszawa, styczeń 2012, s. 96.

dawaniem kart płatniczych oraz zmniejszanie środków przeznaczanych na bezpieczeństwo i innowacje.

3.3.1 Zrekompensowanie spadku przychodów przez podwyżkę opłat pobieranych od klientów

Oczekiwane skutki

Jednym z głównych zagrożeń w tym przypadku była obawa, że banki wydawcy kart przeniosą obniżenie przychodów z tytułu obniżenia *interchange fee* na swoich klientów. Wskazywano, że opłaty dla klientów, takie jak opłata za prowadzenie konta, wydanie i obsługę karty bądź szeroko pojęte prowizje, mogą wzrosnąć po ustaleniu maksymalnego poziomu opłaty *interchange* na poziomie 0,5%²⁹.

Rzeczywiste konsekwencje

Odpowiedzi banków wydawców kart na pytanie dotyczące podniesienia opłat w celu zrekompensowania spadku przychodów z tytułu obniżenia *interchange fee* wskazywały, że blisko 67% ankietowanych banków (8 na 12 podmiotów) zdecydowało się na zmiany w tabeli opłat i prowizji. Zmian w opłatach nie dokonało 25% respondentów, ale jeden planuje wprowadzić je w 2015 r. Inny z kolei stwierdził, że obniżenie *interchange fee* nie miało żadnego wpływu na dokonane zmiany w tabeli opłat i prowizji, ponieważ decyzja w tej sprawie została podjęta znacznie wcześniej. Trzeci podmiot zdecydował się na podjęcie działań mających na celu zwiększenie liczby transakcji kartami dokonywanych przez klientów zamiast podnoszenia opłat. Jeden bank (8% badanych) nie potrafił udzielić odpowiedzi, gdyż ciągle analizował obniżenie opłat od płatności kartami oraz tabelę opłat i prowizji.

Spośród ośmiu banków, które zdecydowały się na zmiany opłat, wiele zaznaczało, że często wraz ze wzrostem opłat wprowadzały zwolnienie z opłaty po spełnieniu określonych warunków. Ponadto banki podejmowały decyzje o zaostrzaniu warunków zwalniających klientów z opłat, zmieniały sposób pobierania opłat za kartę (np. z rocznej na miesięczną) lub wprowadzały opłaty za wypłacanie gotówki z bankomatów. Działania te miały na celu zmotywowanie klientów do dokonywania większej liczby transakcji kartami, co miało ograniczyć skutki wprowadzenia nowych maksymalnych stawek opłaty *interchange*. Oprócz zmian w opłatach oraz zaostrzania warunków zwalniających z opłat banki wydawcy w niektórych przypadkach rezygnowały z benefitów dla klientów, takich jak *money back* (częściowy zwrot wartości transakcji dokonywanych kartą debetową). Jeden z respondentów wskazał pozytywny aspekt obniżenia opłaty *interchange* w zakresie opłat bankowych dla klientów. Jego zdaniem sytuacja, w której banki podno-

²⁹ Takie obawy wyrażano w stanowiskach NBP, m.in. w piśmie z 14 czerwca 2013 r., kierowanym do przewodniczącej Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego i senackiego projektów ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych (druki nr 966, 1013, 1213 i 1214) oraz poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych (druk nr 1212).

szą opłaty dla klientów, mimo że mogą ich stracić, jest zdecydowanie lepsza z punktu widzenia przejrzystości konkurencji niż opieranie ciężaru finansowania działalności na nieprzejrzystych opłatach *interchange*. Organizacje płatnicze traktują jednak podniesienie opłat jako negatywny skutek obniżenia opłat *interchange fee*.

Analiza wysokości prowizji i opłat w polskim sektorze bankowym przeprowadzana cyklicznie przez NBP wykazała, że już w II półroczu 2013 r. w zasadzie wszystkie banki (21 banków podanych analizie) zaktualizowały swoje tabele opłat i prowizji. Podwyżki cen w tym okresie były reakcją banków na zapowiadaną od miesięcy i uchwaloną we wrześniu obniżkę *interchange fee*, której wprowadzenia w praktyce początkowo spodziewano się wraz z wejściem w życie ustawy, tj. od 1 stycznia 2014 r. Przewidywany na 2014 r. spadek przychodów banki starały się więc rekompensować już w II półroczu 2013 r. zwiększonymi wpływami z opłat i prowizji od klientów indywidualnych. Kierunki zmian opłat oraz prowizji w analizowanych bankach były zróżnicowane. Część banków zdecydowała się wprost na podniesienie opłaty za prowadzenie rachunku i na podniesienie opłaty za użytkowanie karty debetowej. W innych bankach opłaty za rachunek i kartę debetową pozostały na niezmiennym poziomie, natomiast zmiany dotyczyły wielu parametrów powiązanych z kontem i kartą, tzw. okołoproduktowych³⁰. W następnym analizowanym okresie, w I półroczu 2014 r., zmiany miały charakter sporadyczny i był to raczej stabilny okres w polityce cenowej analizowanych banków. Jedynie dwa podmioty z 20 badanych dokonały w tamtym czasie większych zmian³¹. Po okresie znacznych zmian w polityce cenowej ankietowanych banków w II połowie 2013 r. oraz stabilnym I półroczu 2014 r. w niektórych bankach nastąpiły podwyżki opłat. Dotyczyły one głównie kart debetowych i usług z nimi powiązanych. Zmiany te były odzwierciedleniem polityki banków, które próbowały się odnaleźć w nowej rzeczywistości i przede wszystkim zminimalizować wpływ niższej opłaty *interchange* na swe przychody. Banki starały się zachęcić klientów do zawierania jeszcze większej liczby transakcji, aktywnego użytkowania konta oraz korzystania z nowoczesnych form płatności, w tym mobilnych, które są dla nich bardziej rentowne.

Badanie przeprowadzone na zlecenie ZPP dotyczące poziomu opłat i prowizji bankowych również potwierdza wpływ spodziewanego obniżenia *interchange fee* na podniesienie opłat klientów banków. Celem badania był pomiar kierunku i dynamiki zmian cen, opłat i prowizji bankowych, w szczególności opłat kartowych oraz związanych z prowadzeniem ROR, w okresie marzec – czerwiec 2014 r. Dodatkowo porównano różnice między opłatami od czerwca 2013 r. do marca 2014 r. W opinii autorów badania:

- banki starały się przyciągnąć klientów niskimi opłatami za prowadzenie konta, jednak najczęściej prowadziło to do podwyższenia opłat w następnym okresie,

³⁰ Porównanie wysokości prowizji i opłat związanych z rozliczeniami pieniężnymi w złotych w polskim sektorze bankowym w okresie czerwiec 2013 r. – grudzień 2013 r., http://www.nbp.pl/systemplatniczy/prowizje_i_oplaty/raport_2_2013.pdf.

³¹ Porównanie wysokości prowizji i opłat związanych z rozliczeniami pieniężnymi w złotych w polskim sektorze bankowym w okresie grudzień 2013 r. – czerwiec 2014 r., http://www.nbp.pl/systemplatniczy/prowizje_i_oplaty/raport_1_2014.pdf.

- większość z banków wprowadziła liczne zmiany, najczęściej na niekorzyść klienta,
- do częstych zmian należało podnoszenie opłat i prowizji w przypadku usług wykonywanych w placówce albo przez konsultanta telefonicznego,
- średnio opłata za prowadzenie rachunku dla klientów indywidualnych kształtowała się na poziomie 4,97 zł w czerwcu 2013 r. i wzrosła o 19% (do 5,91 zł) w marcu 2014 r.,
- opłaty za prowadzenie konta lub korzystanie z karty dla klientów biznesowych nie zmieniły się w II kwartale³².

Obniżeniu opłaty *interchange* i tym samym przychodów banków towarzyszyło podniesienie innych opłat przez większość banków. Nie należy zapominać, że spadek przychodów w bankach w 2015 r., a tym samym ewentualne podwyżki, mogą mieć również inne przyczyny, np. zmniejszenie przychodów odsetkowych z powodu niskich stóp procentowych i skupienie się na przychodach prowizyjnych czy wzrost rocznych opłat na Bankowy Fundusz Gwarancyjny³³. Zdaniem przedstawicieli sektora bankowego podwyżki opłat i prowizji w zakresie usług i produktów płatniczych są jednak głównie skutkiem obniżenia opłaty *interchange*, gdyż dotyczą tej samej linii biznesowej w bankach, która powinna być, ich zdaniem, rentowna. Z drugiej strony banki podjęły działania mające nakłonić klientów do dokonywania coraz większej liczby transakcji kartami, m.in. przez zaostrenie warunków niezbędnych do zwolnienia z ponoszenia opłaty za rachunek lub kartę płatniczą oraz pobieranie opłat za wypłatę gotówki z bankomatu. To z kolei może bezpośrednio wpłynąć na rozwój obrotu bezgotówkowego w Polsce.

3.3.2 Zwiększenie atrakcyjności innych niż karty płatnicze bezgotówkowych instrumentów płatniczych

Oczekiwane skutki

Oczekiwano, że reakcją banków na zmniejszenie przychodów z tytułu opłaty *interchange* będzie promowanie przez nie innych instrumentów płatniczych i usług oraz zwiększanie ich atrakcyjności³⁴.

Rzeczywiste konsekwencje

Zgodnie z przewidywaniami obniżenie *interchange fee* spowodowało wzrost atrakcyjności innych niż karty płatnicze bezgotówkowych instrumentów płatniczych oraz wprowadzanie nowych instrumentów. Głównym powodem takich działań jest znaczne obniżenie się rentowności kart

³² Podsumowanie badania cen, opłat i prowizji bankowych, raport dla Związku Przedsiębiorców i Pracodawców, Warszawa, lipiec 2014 r., <http://zpp.net.pl/files/manager/file-032fff3cd16afc9a99fd1781e952bdd8.pdf>.

³³ *Banki mają sobie radzić bez pieniędzy publicznych*, Obserwatorfinansowy.pl, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/bankowosc/banki-maja-sobie-radzic-bez-pieniedzy-publicznych/>; *Zmiana stóp procentowych. Co oznacza dla klientów banków?*, wyborcza.biz, http://wyborcza.biz/pieniadzeekstra/1,141415,16810777,Zmiana_stop_procentowych_Co_oznacza_dla_klientow.html.

³⁴ Na taki oczekiwany efekt obniżki opłat *interchange* wskazywał m.in. FROB, <http://frob.pl/baza-wiedzy/dowiedz-sie-wiecej-o-obrocie-bezgotowkowym/>.

płatniczych przy niezmiennych kosztach z tytułu opłat systemowych, licencyjnych czy *processing fee* dla organizacji płatniczych. Opinie zawarte w ankiecie przeprowadzonej przez NBP wskazują, że banki wydawcy kart podjęły starania, by zwiększyć atrakcyjność innych instrumentów płatniczych. Wdrażały m.in. nowoczesne płatności mobilne bądź bezkosztowe (bez kosztów obsługi organizacji płatniczych) instrumenty płatnicze służące do wypłaty gotówki oraz inwestowały w ich rozwój. Respondenci bardzo często wymieniali nowe rozwiązanie stworzone przez Polski Standard Płatności sp. z o.o. – BLIK, który dokładniej zostanie opisany w podrozdziale 3.8.

Jeden z ankietowanych podmiotów wskazał na zagrożenia związane z dynamicznym rozwojem alternatywnych form płatności, głównie opartych na technologii mobilnej. Rynek płatności mobilnych nie jest objęty ustawą regulującą opłatę *interchange*, a wzrost transakcji na nieuregulowanym rynku rodzi ryzyko. Ponadto według raportu FROB z 2015 r. jedynie 41% akceptantów kart zdecydowałoby się na akceptację płatności mobilnych dokonywanych za pomocą aplikacji zainstalowanej na telefonie, a 37% odrzuciło ten pomysł. Co więcej, przedsiębiorcy gotowi rozpocząć akceptację płatności mobilnych w zdecydowanej większości woleliby, aby były one obsługiwane przez urządzenie, które już posiadają (72%). Nie oznacza to jednak całkowitego braku zainteresowania wprowadzeniem nowych urządzeń do obsługi transakcji. Mobilnymi czytnikami kart podłączanymi do smartfonów lub tabletów (mPOSami) zainteresowanych jest 30% przedsiębiorstw.

Zwiększenie atrakcyjności innych niż karty płatnicze bezgotówkowych instrumentów płatniczych spowodowane zostało, zdaniem NBP, w pewnym zakresie przez obniżenie stawek opłaty *interchange*. Należy jednak pamiętać, że ta obniżka nie jest jedynym czynnikiem wpływającym na ich rozwój. W dużej mierze jest on uzależniony od rozwoju technologii oraz potrzeb klientów.

3.3.3 Poszukiwanie przez banki możliwości obniżenia kosztów związanych z dokonywaniem płatności kartami

Oczekiwane skutki

Podnoszenie opłat dla klientów przez bank wydawcę karty nie miało być jedynym sposobem wyrównania bilansu zysków i strat, naruszonego przez obniżenie *interchange fee*. Przewidywano, że banki będą się starały obniżyć koszty związane z obsługą płatności kartami, np. koszty przetwarzania oraz rozliczania krajowych i międzynarodowych transakcji, koszty autoryzacji transakcji krajowych i międzynarodowych czy też koszty obsługi rachunków dla kart kredytowych³⁵.

³⁵ Zob. stanowisko ZBP wyrażone w piśmie z 11 września 2013 r., kierowanym do Pana Senatora K. Kleiny, Przewodniczącego Komisji Budżetu i Finansów Senatu RP, http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/komisje/2013/kbfp/opinie/437_7op.pdf.

Rzeczywiste konsekwencje

Jedno z pytań w ankiecie przygotowanej przez NBP dotyczyło poszukiwania przez banki możliwości obniżenia kosztów związanych z dokonywaniem płatności kartami. Odpowiedzi respondentów były w tym przypadku zgodne w blisko 91% (11 na 12 podmiotów). Prawie wszystkie banki przyznały, że w wyniku obniżenia *interchange fee* podjęły działania mające na celu redukcję kosztów związanych z dokonywaniem płatności kartami. W odpowiedziach padały opinie, że przy obecnych stawkach przychody z tytułu opłaty *interchange* nie pokrywają kosztów obsługi transakcji. Jedynie jeden podmiot stwierdził, że nie wykorzystywał przychodów z tytułu *interchange fee* do finansowania usług dla klientów, lecz przeznaczał je na akcje marketingowe oraz rozwój technologiczny i w związku z tym nie widzi potrzeby poszukiwania dodatkowych oszczędności po zmianie stawki *interchange fee*.

W odpowiedziach banków, które starały się zredukować koszty związane z płatnościami kartami, wymieniono następujące działania:

- negocjowanie umów z dostawcami w celu obniżenia kosztów związanych z kartami płatniczymi i ich obsługą, w tym kosztów: produkcji kart plastikowych, produkcji formularzy koperty PIN, wysyłki oraz dystrybucji kart płatniczych,
- ograniczenie liczby wyciągów papierowych na rzecz elektronicznych lub telefonicznych,
- renegotjacja umów z organizacjami kartowymi,
- poszukiwanie innych rozwiązań niż współpraca z organizacjami kartowymi Visa oraz MasterCard,
- weryfikacja kosztów transakcji kartowych dokonanych poza granicami kraju lub na terenie Polski z udziałem zagranicznych agentów rozliczeniowych,
- renegotjacje stawek za przetwarzanie z dostawcami technologicznymi ,
- ograniczenie liczby produktów partnerskich,
- renegotjacja umów z partnerami,
- likwidacja bankomatów lub ich przeniesienie,
- inwestycje oraz udział w tworzeniu systemu BLIK.

Kilka podmiotów dodało również, że stale redukują koszty niezależnie od obniżenia opłaty *interchange*.

Zdaniem NBP obniżenie opłaty *interchange* przyczyniło się do podejmowania przez banki działań mających na celu obniżenie kosztów związanych z kartami płatniczymi i ich obsługą. Należy jednak pamiętać, że każdy podmiot gospodarczy z założenia dąży do obniżenia swoich kosztów, dlatego też obniżenie *interchange fee* może być traktowane jako swego rodzaju akcelerator tych działań. Ważne jest tylko to, aby przy zmniejszeniu i racjonalizacji kosztów nie ucierpieli klienci banków i aby jakość ich obsługi się nie pogorszyła.

3.3.4 Zmniejszenie środków przeznaczanych na bezpieczeństwo oraz innowacje

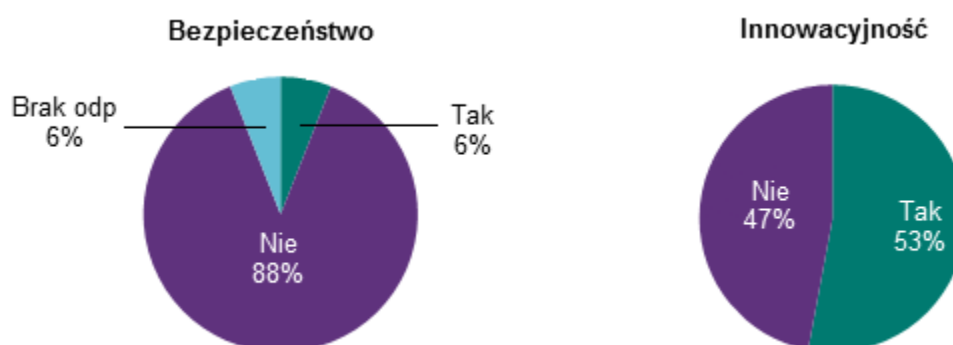
Oczekiwane skutki

Pojawiły się również obawy, że obniżenie *interchange fee* może negatywnie wpłynąć na bezpieczeństwo transakcji oraz zmniejszyć środki przeznaczone na rozwijanie innowacji na rynku kart płatniczych w celu zrównoważenia niższych przychodów banków od transakcji kartami w terminalach POS³⁶.

Rzeczywiste konsekwencje

Ankiety przekazane bankom wydawcom kart (12 podmiotów) oraz agentom rozliczeniowym (5 podmiotów) zawierały pytanie dotyczące poziomu bezpieczeństwa i innowacyjności oraz wpływu, jaki miała na nie obniżka opłaty *interchange*. Wykres 18 przedstawia strukturę odpowiedzi banków oraz agentów rozliczeniowych na pytanie o wpływ obniżenia *interchange fee* na poziom bezpieczeństwa transakcji kartowych i działania mające na celu zwiększenie innowacyjności.

Wykres 18. Czy obniżenie *interchange fee* wpłynęło lub może wpłynąć na poziom bezpieczeństwa transakcji kartowych i działania mające na celu zwiększenie innowacyjności?

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ankiety przeprowadzonej przez NBP.

Jak widać na wykresie 18, zdecydowana większość (15 na 17 podmiotów, w tym wszyscy agenci rozliczeniowi) odpowiedziała, że obniżenie opłaty *interchange* nie miało żadnego wpływu na poziom bezpieczeństwa transakcji. Bezpieczeństwo transakcji jest dla nich priorytetem i inwestycje w jego poprawę nie zostaną przerwane. Jeden z podmiotów nie udzielił odpowiedzi na to pytanie, a jeden stwierdził, że obniżenie *interchange fee* spowodowało zawieszenie realizacji projektów, które mogłyby wpłynąć na atrakcyjność oferty oraz zwiększyć poziom bezpieczeństwa i innowacji transakcji kartowych.

Wykres przedstawiający wpływ obniżki *interchange fee* na innowacyjność obrazuje podział respondentów. Ponad połowa ankietowanych (53%) twierdzi, że obniżenie stawek *interchange fee*

³⁶Analiza funkcjonowania opłaty *interchange* w transakcjach bezgotówkowych na rynku polskim, s. 36 i 47; http://www.nbp.pl/systemplatniczy/obrot_bezgotowkowy/interchange.pdf.

wpłynęło na zmniejszenie środków na innowacyjność, a pozostali ankietowani (47%) nie widzą takiego wpływu. Należy podkreślić, że ankietowani nie wskazywali obniżenia *interchange* jako jedynej determinanty zahamowania prac nad innowacjami. Warto również dodać, że zdaniem respondentów mniejszy przychód z tytułu *interchange fee* nie zatrzyma prac nad innowacyjnością instrumentów płatniczych, a jedynie może na nie negatywnie wpłynąć lub je spowolnić.

Zdaniem NBP obniżenie opłat od transakcji kartowych, a tym samym niższy przychód z ich tytułu, nie wpłynie na pogorszenie bezpieczeństwa płatności kartowych lub na zatrzymanie jego rozwoju. W przypadku innowacyjności na podstawie wyników samych ankiet trudno jest określić, jaki wpływ miała obniżka *interchange* z lipca 2014 r. Wymaga to dłuższego czasu na obserwacje oraz analizę danych, jednak rozwój licznych na polskim rynku innowacyjnych produktów nie wydaje się zagrożony przez obniżkę *interchange fee*.

3.4 Zmiany wysokości dodatkowych elementów opłaty akceptanta

Oczekiwane skutki

Obniżając stawki opłaty *interchange*, liczą się również z możliwością zmiany wysokości innych elementów opłaty akceptanta (MSC). Wysokość opłaty akceptanta nie została uregulowana w nowej ustawie obniżającej stawki opłaty *interchange*. W związku z tym brano pod uwagę, że agenci rozliczeniowi mogą nie zmniejszać stawki MSC, wstrzymując się z aneksowaniem umów z akceptantami, lecz jedynie zmieniać jej strukturę, tj. obniżać należności z tytułu *interchange fee*, co powodowałoby automatyczne zwiększenie ich marży³⁷. W takim przypadku na obniżeniu *interchange fee* zyskaliby głównie agenci rozliczeniowi. Kolejnym zagrożeniem mogącym wystąpić na skutek późniejszego aneksowania umów byłoby zmniejszenie opłaty MSC nieproporcjonalnie do zmiany w wysokości opłaty *interchange*.

W związku z brakiem uregulowania wszystkich części opłaty akceptanta, które nie są swobodnie ustalane przez rynek, obawiano się wzrostu dodatkowych opłat (*assessment fee*), których beneficjentami są organizacje kartowe. Wynikało to m.in. z analizy decyzji organizacji kartowych w ostatnich latach oraz z opinii przedstawianych w czasie prac ZRIF. Spowodowałoby to, że mimo obniżenia *interchange fee* opłata akceptanta nie uległaby proporcjonalnemu obniżeniu, w szczególności dla małych akceptantów, co czyniłoby regulację mniej efektywną lub nieskuteczną³⁸.

³⁷ Zob. stanowisko NPB wyrażone w piśmie z 25 października 2012 r., kierowanym do Pana Senatora Piotra Zientarskiego, Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP, http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/dokumenty/konsultacje/191/191_11.pdf, a także m.in. wypowiedź Posła W. Elsnera w: Sprawozdanie stenograficzne z 47. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 28 sierpnia 2013 r., http://orka2.sejm.gov.pl/StenoInter7.nsf/0/7D1CC77DD4FAF5CFC1257BD50082CA00/%24File/47_b_ksiadzka.pdf, a także stanowisko NBP z 14 czerwca 2013 r.

³⁸ Stanowisko NPB wyrażone w piśmie z 25 października 2012 r., kierowanym do Pana Senatora Piotra Zientarskiego, Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP, http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/dokumenty/konsultacje/191/191_11.pdf

Rzeczywiste konsekwencje

Mimo nieokreślenia w ustawie maksymalnej wysokości opłata akceptanta MSC zmieniła się na skutek obniżenia *interchange fee* w lipcu 2014 r. Badanie przeprowadzone przez NBP oraz raport wykonany na zlecenie FROB z 2015 r. pokazały, że marża agenta rozliczeniowego pozostała na podobnym poziomie jak w poprzednich latach. Tylko stosunkowo nieduża grupa akceptantów (34%) odczuła ekonomiczne skutki obniżenia *interchange fee* w postaci redukcji kosztów pojedynczej transakcji. W związku z tym, zdaniem NBP, środki z utraconych przychodów banków zostały przeniesione w dużej mierze na akceptantów, w postaci faktycznych korzyści finansowych (por. rozdział 3.2), a w pewnej części na agentów rozliczeniowych, którzy nie aneksowali jeszcze umów z akceptantami. Jeden z podmiotów w ankiecie NBP stwierdził, że brak sankcji za niedostosowanie się do ustawy spowolnił proces aneksowania umów pomiędzy agentami rozliczeniowymi a akceptantami. Odpowiedzi z ankiet przesłanych od agentów rozliczeniowych pokazały, że żaden z nich nie aneksował jeszcze wszystkich umów z akceptantami, co potwierdza opinię o powolnym procesie zmiany umów. Odpowiedzi wskazują, że nowe opłaty *interchange* wykorzystują akceptanci mający stawkę *interchange +* oraz *interchange ++* (automatyczna zmiana stawki), a umowy zostały zaktualizowane przede wszystkim z największymi akceptantami, co potwierdzają również ankiety rozesłane do akceptantów i ich przedstawicieli. Brak zmiany umowy przez agentów rozliczeniowych po obniżeniu stawek *interchange fee* w lipcu 2014 r. jest dla nich korzystne finansowo. Z odpowiedzi w ankietach wynika, że marża agenta w aneksowanych umowach nie została powiększona, jednak nieaneksowanie umowy z akceptantem nierozliczającym się według formuły *interchange+* lub *interchange++* po rzeczywistym obniżeniu opłaty *interchange* automatycznie powoduje zwiększenie marży agenta o kwotę pomniejszenia *interchange fee*, czyli o 0,8 pkt proc.

Środki z banków zostały zatem przeniesione głównie do akceptantów, jednak ich część trafiła do agentów rozliczeniowych w stopniu, w jakim nie aneksowali oni umowy z akceptantami niemającymi automatycznej formuły rozliczania opłat *interchange*.

3.5 Wzrost liczby i wartości bezgotówkowych transakcji kartowych

Oczekiwane skutki

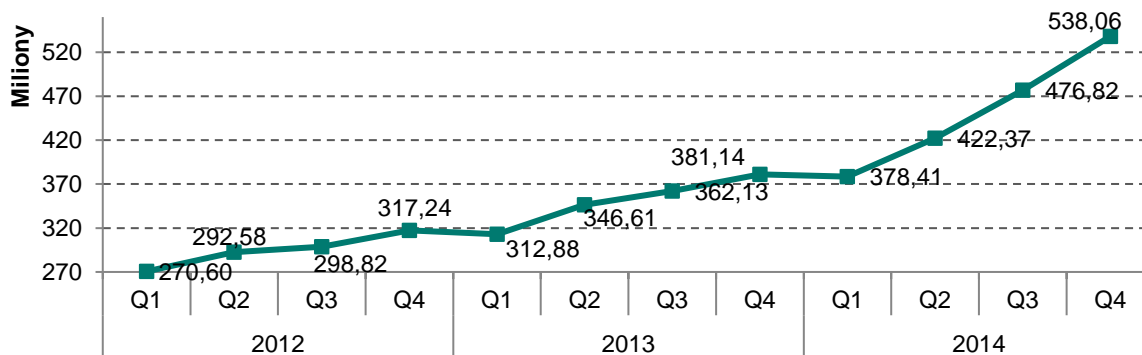
Ważnym skutkiem obniżenia *interchange fee* miało być zwiększenie liczby punktów obsługujących terminale POS. Miało to wpływać bezpośrednio na ogólny rozwój ubankowienia oraz obrotu bezgotówkowego. Przewidywano, że wzrost liczby terminali POS powinien się przełożyć na wzrost liczby transakcji dokonanych kartami płatniczymi, a to z kolei powinno zrekompensować stracone przychody na skutek obniżenia opłaty *interchange*. Ponadto uznano za prawdopodobne, że większa liczba punktów, w których można będzie płacić kartami, spowoduje zwiększenie

liczby wydawanych kart. Zakładano, że częściowo zrekompensuje to bankom wydawcom kart przychody utracone z powodu obniżenia opłaty *interchange*³⁹.

Rzeczywiste konsekwencje

Zgodnie z odpowiedziami banków wydawców na ankietę NBP przeprowadzoną na potrzeby niniejszego raportu wiele podejmuje lub ma zamiar podjąć działania mające na celu promowanie płatności kartami oraz rozwój obrotu bezgotówkowego w celu zwiększenia liczby transakcji kartowych. Oczekiwania z tym związane w dużym stopniu się spełniły. Liczbę krajowych transakcji bezgotówkowych dokonanych za pomocą kart w latach 2012–2014 przedstawia wykres 19.

Wykres 19. Liczba krajowych transakcji bezgotówkowych w latach 2012–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie NBP zebranych od banków.

Wykres 19 pokazuje, że liczba bezgotówkowych transakcji kartowych w kraju zdecydowanie wzrosła w 2014 r., zwłaszcza w II półroczu. Wzrost w II półroczu w stosunku do I półroczu w 2014 r. wynosił aż 26,7%, podczas gdy w 2013 r. jedynie 12,7%. Tak jak w przypadku akceptacji kart można wnioskować, że obniżenie *interchange fee* przyczyniło się do zwiększenia liczby transakcji kartowych dzięki temu, że zaczęły być akceptowane w nowych punktach handlowo-usługowych. Należy jednak pamiętać o innych czynnikach, gdyż wzrost liczby transakcji w II połowie 2014 r. tylko częściowo nastąpił w nowych punktach handlowo-usługowych, których powstanie można łączyć z obniżką opłaty *interchange*. W dużym stopniu był on skutkiem zwiększenia liczby transakcji w dotychczasowej sieci akceptacji, na co obniżki opłat *interchange* niemal nie miały wpływu. Mogło to być oddziaływanie pośrednie, przez zmniejszenie liczby punktów uzależniających akceptację kart płatniczych od wartości zakupu. Miało to jednak większy wpływ na liczbę transakcji niż na ich wartość, ponieważ ograniczenia te dotyczyły zwykle płatności do 10 zł lub 20 zł. Z opinii banków wynika, że na wzrost liczby transakcji wpłynęło głównie częstsze stosowanie kart zbliżeniowych (ich udział w liczbie transakcji bezgotówkowych w IV kwartale 2014 r. szacuje się na około 30–35%, a w IV kwartale 2013 r. na około 15–20%). Według szacun-

³⁹ Zob. w szczególności stanowiska rządowe do projektów ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych.

ków NBP zwiększenie liczby bezgotówkowych transakcji kartowych w III i IV kwartale 2014 r. w dwóch trzecich wynikało ze wzrostu liczby transakcji kartami zbliżeniowymi. Jedna trzecia tego wzrostu przypadała na transakcje w nowych punktach handlowo-usługowych akceptujących karty płatnicze z powodu obniżenia opłaty *interchange*, zwłaszcza u największego detalisty w Polsce. Wynika to z większej liczby kart i terminali POS z funkcją zbliżeniową (odpowiednio 71% i 72%), jak też z realizacji przez banki od końca marca 2014 r. rekomendacji RSP z września 2013 r. dotyczących kart zbliżeniowych.

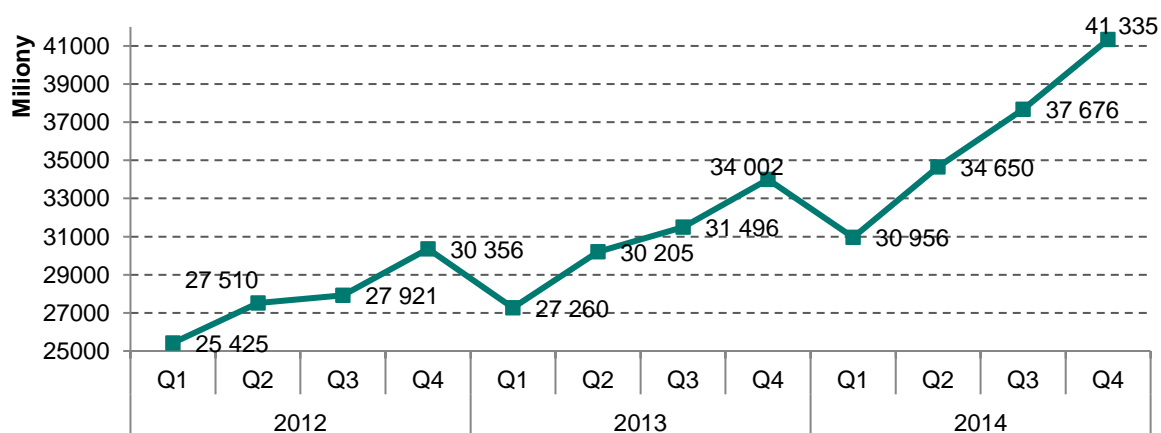
Rekomendacja RSP w sprawie kart zbliżeniowych

W czerwcu 2013 r. RSP powołała grupę roboczą, która przygotowała projekt rekomendacji dotyczącej bezpieczeństwa transakcji z wykorzystaniem kart zbliżeniowych, ulepszenia procedur związanych z wydawaniem kart zbliżeniowych, zwiększenia świadomości posiadaczy tych kart, w tym dzięki edukacji, oraz przeanalizowania współodpowiedzialności wydawcy karty zbliżeniowej i jej posiadacza za transakcje nieautoryzowane. Prace grupy roboczej trwały do 30 września 2013 r., kiedy RSP przyjęła projekt rekomendacji i wyznaczyła sześciomiesięczny termin wdrożenia jej zaleceń przez uczestników rynku (tj. do marca 2015 r.). Rekomendacja zawierała zestaw zaleceń związanych z wydawaniem, akceptowaniem i obsługą kart płatniczych z funkcją zbliżeniową, których wdrożenie przez wszystkie podmioty zaangażowane w te działania zostało uznane za niezbędne do zapewnienia stabilności i poczucia bezpieczeństwa wszystkich użytkowników obrotu bezgotówkowego. Realizacja tych rekomendacji miała się przyczynić do podniesienia poziomu bezpieczeństwa posiadaczy tych kart i zwiększenia ich zaufania do tego instrumentu płatniczego, co powinno prowadzić do dalszego rozwoju obrotu bezgotówkowego.

Więcej informacji w Komunikacie prasowym dotyczącym rekomendacji Rady ds. Systemu Płatniczego w zakresie bezpieczeństwa kart zbliżeniowych z 30 września 2013 r., https://www.nbp.pl/systemplatniczy/rada/20130930_rsp_rekomendacje.pdf.

Wykres 20 przedstawia wartość kartowych transakcji bezgotówkowych w w latach 2012–2014.

Wykres 20. Wartość krajowych transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2012–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie NBP zebranych od banków.

Podobnie jak w przypadku liczby transakcji również ich wartość gwałtownie wzrosła w 2014 r. Wzrost w II półroczu w stosunku do I półrocza w 2014 r. wynosił aż 20,4%, podczas gdy w 2013 r. tylko 14%. Średnia wartość transakcji na koniec 2014 r. wynosiła 76,82 zł i była o 12,39 zł niższa od średniej transakcji na koniec 2013 r. (89,21 zł). Spowodował to m.in. szybszy wzrost liczby transakcji (prawie 27%) niż ich wartości (ponad 20%). Tak duże wzrosty liczby i wartości transakcji, widoczne na wykresach 19 i 20, mają pozytywny wpływ na obrót bezgotówkowy w Polsce oraz poprawę przychodów banków z tytułu zwiększenia liczby transakcji, do którego dąży część ankietowanych banków, by zrekompensować sobie skutki obniżenia opłaty *interchange*. W opinii NBP wzrosty te nie są jednak w stanie zrekompensować wydawcom kart płatniczych utraty przychodów z tytułu obniżki opłat *interchange* od lipca 2014 r.

W ankiecie przygotowanej przez NBP na potrzeby niniejszego raportu zapytano wszystkich ankietowanych o wpływ obniżenia stawek *interchange* na rozwój obrotu bezgotówkowego. Wykres 21 przedstawia strukturę odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 21. Odpowiedzi na pytanie: czy obniżenie opłaty *interchange* pozytywnie wpłynęło lub wpłynie na rozwój obrotu bezgotówkowego w Polsce?

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet NBP.

Zdecydowana większość respondentów (66,7% – 19 na 29 podmiotów) stwierdziła, że obniżenie opłaty *interchange* będzie miało pozytywny wpływ na rozwój obrotu bezgotówkowego, zaznaczając przy tym, iż będzie to miało miejsce w dłuższej perspektywie. Spośród tych podmiotów kilka dodało, że rozwój obrotu bezgotówkowego nastąpi dzięki likwidacji głównej bariery kosztowej, tzn. przez obniżenie *interchange fee*. Pojawiła się też opinia, że obniżenie *interchange fee* przyczynia się do wprowadzania coraz nowszych instrumentów płatniczych, zwiększania komfortu zakupów, a ponadto skraca czas obsługi transakcji, rozwija e-commerce oraz ogranicza szarą strefę. Według 22,2% respondentów (6 z 29 podmiotów) jest za wcześnie, aby oceniać wpływ obniżenia opłaty *interchange* na obrót bezgotówkowy. Jeden z podmiotów dodał, że obniżka może mieć dwojaki skutki. Z jednej strony może wpłynąć na zahamowanie rozwoju obrotu bezgotówkowego przez ograniczenie wydawania nowych kart płatniczych z powodu wzrostu

opłat za wydawanie i korzystanie z kart. Z drugiej strony może przyczynić się do jego rozwoju przez wzrost liczby terminali POS. Pozostałe podmioty (3 z 29) odpowiedziały, że obniżenie *interchange fee* wpłynie negatywnie na obrót bezgotówkowy i jego rozwój. Jeden podmiot nie udzielił odpowiedzi na to pytanie.

Zdaniem NBP obniżenie opłat *interchange fee* miało wpływ na wzrost liczby oraz wartości transakcji bezgotówkowych. Należy jednak pamiętać, że nie był to jedyny, ani nawet podstawowy, czynnik odpowiadający za te wzrosty. Według wielu opinii zwiększenie liczby oraz wartości transakcji bezgotówkowych było spowodowane wzrostem liczby transakcji kartami zbliżenowymi w dotychczasowych punktach handlowo-usługowych, akceptujących już wcześniej karty płatnicze.

3.6 Zaprzestanie stosowania minimalnych kwot przy akceptacji kart

Oczekiwane skutki

Dodatkowym skutkiem obniżenia kwoty *interchange fee*, który brano pod uwagę przed podjęciem decyzji o tej obniżce, miało być wyeliminowanie zjawiska określania przez akceptantów (zwłaszcza małe sklepy) minimalnych kwot, powyżej których decydowali się przyjmować płatności kartami⁴⁰. Według badania Michała Polasika⁴¹ około 35% akceptantów stosowało w 2013 r. takie ograniczenia.

Rzeczywiste konsekwencje

Zdaniem NBP jest jeszcze zbyt wcześnie, aby ocenić zmiany w tym zakresie. Z obserwacji własnej wielu ekspertów wynika jednak, że tego typu praktyk zaprzestały większe placówki handlowo-usługowe przyjmujące płatności kartami, ale stosują je jeszcze mniejsze sklepy⁴².

3.7 Wyeliminowanie mechanizmów ograniczających konkurencję na krajowym rynku płatniczym

Oczekiwane skutki

Jednym z podstawowych celów opisywanej nowelizacji ustawy o usługach płatniczych było wyeliminowanie mechanizmów, które ograniczają konkurencję na rynku usług dotyczących obsługi transakcji dokonywanych za pomocą kart płatniczych. Poprawa konkurencyjności miała nastąpić przez wzmocnienie sytuacji akceptantów, których koszty w znacznej części zostały ustawowo zmniejszone, oraz przez wyeliminowanie z umów pomiędzy podmiotami działającymi na rynku kartowym postanowień deformujących konkurencję na tym rynku. W tym celu

⁴⁰ Wypowiedź posła W. Elsnera na posiedzeniu Komisji ds. Finansów z dnia 17 kwietnia 2013 r., <http://orka.sejm.gov.pl/Zapisy7.nsf/wgsknrn/FPB-162>.

⁴¹ M. Polasik, *Rynek płatności detalicznych w Polsce*, grudzień 2013.

⁴² P. Mączyński, L. Kostrzewski, *Antykarciarze fobie*, „Gazeta Wyborcza”, 16 lipca 2015 r.

przewidziano sankcję nieważności dla postanowień umownych zobowiązujących do stosowania zasad wprowadzonych przez organizację kartową wobec transakcji płatniczych z użyciem kart płatniczych wydanych w ramach umowy z inną organizacją kartową, a także dla postanowień uniemożliwiających akceptantowi promowanie określonych form płatności, w tym oferowanie zniżki. Poza tym wprowadzono zakaz pobierania opłat z tytułu krajowej transakcji płatniczej przy użyciu karty płatniczej wydanej w ramach umowy z inną organizacją kartową. Do poprawy przejrzystości rynku, a pośrednio jego konkurencyjności, miało się przyczynić nałożenie na organizacje kartowe, wydawców oraz agentów rozliczeniowych obowiązku udostępniania na stronach internetowych informacji o aktualnych stawkach *interchange*. Organizacje kartowe dodatkowo zostały zobowiązane do udostępnienia na swoich stronach internetowych informacji na temat stawek opłat stanowiących ich przychód, składających się na opłatę pobieraną przez agenta rozliczeniowego od akceptanta, a także do przekazywania KNF i agentom rozliczeniowym informacji, wraz z uzasadnieniem, o zmianach stawek opłat stanowiących przychód organizacji kartowej, innych niż opłata *interchange*, składających się na opłatę pobieraną przez agenta rozliczeniowego od akceptanta⁴³.

Rzeczywiste konsekwencje

Zdaniem NBP niższe stawki opłaty *interchange* wynikające z ustawy zostały wprowadzone. Bank centralny nie jest jednak w stanie sprawdzić, czy pozostałe ustawowe obowiązki zostały spełnione, np. w relacji między agentem rozliczeniowym a akceptantem.

3.8 Zachęcenie do tworzenia nowych rozwiązań oraz krajowych organizacji kartowych

Oczekiwane skutki

Jednym z celów nowelizacji ustawy o usługach płatniczych było zachęcenie do tworzenia nowych rozwiązań oraz organizacji kartowych, a tym samym zwiększenia konkurencji na rynku organizacji kartowych. Dlatego ustanowiono okres karencji, tj. przyjęto, że w ciągu trzech lat od rozpoczęcia działalności przez nową organizację kartową nie obowiązywałyby ograniczenia wysokości stawki *interchange* w odniesieniu do transakcji płatniczych kartami płatniczymi wydanyymi w ramach umowy z tą organizacją⁴⁴. Kolejna nowelizacja wydłużyła ten okres do pięciu lat.

Rzeczywiste konsekwencje

Na polskim rynku nie powstały ostatnio żadne nowe organizacje kartowe, jednak w lutym 2015 r. wystartował nowy system płatności mobilnych – BLIK. W 2013 r. sześć polskich banków (Alior

⁴³ Zob. w szczególności uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych w projekcie senackim (druk 1214) <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1214>.

⁴⁴ Ibidem.

Bank SA, Bank Millennium SA, Bank Zachodni WBK SA, ING Bank Śląski SA, mBank SA oraz PKO Bank Polski SA) porozumiało się w sprawie strategicznej współpracy – utworzenia wspólnego standardu płatności mobilnych. BLIK wystartował operacyjnie 9 lutego 2015 r., a jego użytkownicy mogli na początku płacić za jego pomocą w sklepach używających terminali płatniczych firmy eService, w bankomatach banków oferujących BLIKa, a także w niektórych sklepach internetowych. Funkcje systemu zostaną wkrótce wzbogacone o szybkie płatności między użytkownikami (P2P), a sieć akceptacji powiększy się o nowe placówki z terminalami i nowe bankomaty⁴⁵. W czerwcu 2015 r. system BLIK miał już 700 tys. użytkowników⁴⁶.

Oprócz stworzenia systemu płatności mobilnych możliwe są również oszczędności dla banków w wyniku połączenia operatorów bankomatów i stworzenia jednej krajowej sieci bankomatów. Dzięki temu rozwiązaniu wydawcy kart oraz operatorzy bankomatów ominęliby *processing fee* – opłaty ponoszone na rzecz organizacji płatniczych⁴⁷. Przyniosłoby to oszczędności podmiotom zaangażowanym w rynek bankomatowy.

Obniżenie *interchange fee* od płatności kartami zdaniem NBP pozytywnie wpłynęło na rozwój krajowych rozwiązań w zakresie systemu płatniczego.

⁴⁵ Polski Standard Płatności, <http://www.polskistandardplatnosci.pl/>.

⁴⁶ BLIK + Transferuj.pl = błyskawiczne zakupy w Internecie, <http://www.polskistandardplatnosci.pl/blik-transferuj-pl-blyskawiczne-zakupy-w-internecie/>.

⁴⁷ Koalicja do walki o droższe bankomaty, <http://edgp.gazetaprawna.pl/artykuly/504387,koalicja-do-walki-o-drozsze-bankomaty.html>.

4. Nieoczekiwane konsekwencje obniżenia opłaty *interchange*

Podczas prac mających na celu stworzenie regulacji obniżającej opłaty *interchange* ustawodawca analizował sytuacje, które mogłyby wystąpić po wprowadzeniu nowej, niższej *interchange fee*. Rzeczywistość pokazała, że nie wszystkie konsekwencje można było przewidzieć. W tym rozdziale przedstawiono skutki, które wystąpiły na rynku kartowym po wprowadzeniu nowych maksymalnych stawek opłaty *interchange* i których wcześniej się nie spodziewano (pkt 4.1–4.5). Omówiono także skutki pośrednie, które mogą być widoczne dopiero w najbliższych latach (pkt 4.6).

4.1 Zwiększenie konkurencyjności dużych akceptantów

Badanie ankietowe przeprowadzone przez NBP wskazało w kilku przypadkach (6 podmiotów z 29), że negatywnym skutkiem obniżenia opłaty było zwiększenie konkurencyjności dużych akceptantów w stosunku do małych punktów handlowo-usługowych. Nastąpiło to w wyniku przeniesienia korzyści z opłaty w pierwszych miesiącach po obniżce niemal wyłącznie na dużych akceptantów. W większości zmiany te nastąpiły automatycznie z powodu posiadania przez nich stawek *interchange+* oraz *interchange++*. Szybkie dostosowanie się dużych akceptantów do nowych warunków oraz ponoszenie przez nich niższych kosztów praktycznie zaraz po obniżeniu opłaty *interchange* poprawiło ich pozycję konkurencyjną względem niewielkich punktów akceptujących karty płatnicze. Jedna z organizacji reprezentująca akceptantów wspomniała w ankiecie przeprowadzonej przez NBP, że mali oraz średni przedsiębiorcy nawet po trzech kwartałach od wejścia w życie regulacji nie mieli informacji o zmianach stawek *interchange*. Oznacza to, że zdecydowana większość firm z tego sektora, będących akceptantami kart płatniczych przed 1 lipca 2014 r., nie stała się jeszcze beneficjentem regulacji. Ponadto agenci rozliczeniowi bez inicjatywy akceptantów samodzielnie nie wprowadzają zmian w umowach w części dotyczącej opłat pobieranych z tytułu akceptacji.

Oprócz zróżnicowania tempa zmian opłat między dużymi a małymi sieciami akceptacji kolejną dysproporcję widać w wysokości MSC. Duże sieci handlowe mają niejednolite stawki *interchange* i w ich przypadku MSC obniża się w takim samym stopniu jak *interchange fee*. Z kolei mali akceptanci nie zawsze mogą liczyć na obniżenie MSC w wysokości odpowiadającej zmianie *interchange fee*. Obniżenie MSC nie jest dla nich proporcjonalne do obniżenia *interchange fee*, m.in. w wyniku marż agentów rozliczeniowych oraz opłat za przetwarzanie transakcji. Pięciu ankietowanych wskazało na zagrożenie wzrostem opłat nieobjętych regulacją, w tym opłat za przetwarzanie transakcji na rzecz organizacji płatniczych. Część z nich zaznaczyła, że opłaty te wzrosły. Doniesienia prasowe wskazują również na inne czynniki powodujące przewagę dużych akceptantów w kwestii opłat za płatności kartami. Niektórzy autorzy podkreślają, że agenci rozliczeniowi ma-

ją możliwość ustalania oraz podnoszenia własnych opłat, gdyż nie występują żadne mechanizmy, które by im tego zabraniały i chroniły interesy małych akceptantów⁴⁸.

Zdaniem NBP obniżenie *interchange fee*, za sprawą zróżnicowania modeli stawek dla małych i dużych akceptantów, mogło wpłynąć na zwiększenie konkurencyjności tych ostatnich. Było to spowodowane głównie tym, że agenci rozliczeniowi wolniej aneksowali umowy z mniejszymi akceptantami. Z kolei więksi akceptanci czerpali korzyści z szybszego aneksowania umów lub automatycznego obniżenia opłat MSC.

4.2 Zmiany na rynku usług bankomatowych

Jak już pisano, największe spadki przychodów po obniżeniu opłaty *interchange* odnotowały banki wydawcy kart. W związku z tym powszechne stało się poszukiwanie przez nie oszczędności w celu zrekompensowania spadku przychodów z tytułu *interchange fee*. Jednym ze sposobów wskazanym przez banki w ankiecie NBP są zmiany na rynku usług bankomatowych. Jeden z podmiotów napisał, że ustalenie maksymalnych stawek *interchange fee* na poziomie 0,5% wpłynęło na decyzję o likwidacji bankomatów funkcjonujących poza placówkami operacyjnymi, w celu ograniczania kosztów. Oprócz likwidacji bankomatów banki podejmują inne działania mające zredukować koszty. Jednym z takich działań jest podwyższenie opłaty serwisowej przez właścicieli największych sieci bankomatowych. Opłata serwisowa przynosi operatorowi bankomatu przychód od każdej wypłaty gotówki. Jej wysokość ustalają organizacje płatnicze. W kwietniu i maju 2010 r. opłata ta została obniżona z około 3,5 zł do poziomu 1,2–1,3 zł, co odbiło się na przychodach operatorów bankomatów oraz banków mających własną sieć bankomatową. Te ostatnie podmioty są jednocześnie wydawcami kart płatniczych, więc wysoki poziom opłat *interchange* i przychodów z nimi związanych pozwalał im na oferowanie klientom darmowego dostępu do bankomatów.

⁴⁸ W małych sklepach jednak nie zapłacimy kartą? Interchange spada, ale w zamian podwyżka..., <http://samcik.blox.pl/2014/04/W-malych-sklepach-jednak-nie-zaplacimy-karta.html>.

Opłata serwisowa i powołanie ZROB

Obniżenie opłaty serwisowej w 2010 r. rozpoczęło kilkuletnią dyskusję o możliwości wprowadzenia opłaty dodatkowej ponoszonej przez klienta od wypłaty gotówki z bankomatu – *surcharge*. Rada ds. Systemu Płatniczego powołała w 2014 r. specjalny Zespół Roboczy ds. Opłat Bankomatowych (ZROB,) mający przeanalizować m.in. możliwość wprowadzenia opłaty *surcharge*. Prace ZROB zakończyły się stworzeniem raportu końcowego, przedstawionego RSP we wrześniu 2014 r. Rada zaakceptowała propozycję ZROB, by nie podejmować działań regulacyjnych dotyczących wprowadzenia opłaty *surcharge* na polskim rynku. Organizacjom płatniczym pozostawiono jednak do rozważenia możliwość podniesienia opłat serwisowych. Najwięksi bankowi operatorzy bankomatów zawiązali później, w ramach Rady Wydawców Kart Bankowych, grupę roboczą ds. realizacji wniosków z prac ZROB przy RSP. Jej celem jest rozważenie sposobu wdrożenia wniosków z raportu ZROB. W przypadku nieosiągnięcia zamierzonych rezultatów banki przewidują inne rozwiązania, polegające m.in. na połączeniu bankomatów w jedną sieć w celu ominięcia opłat na rzecz organizacji kartowych¹.

¹J. Uryniuk, *Dziurawa obniżka interchange*, „Miesięcznik Finansowy BANK”

Jeden z uczestników ankiety NBP wspomniał również o procesie mającym na celu wdrożenie karty bankomatowej, tj. pozbawionej funkcji płatniczej i służącej wyłącznie do wypłat gotówki. Karta bankomatowa omijałaby opłaty na rzecz organizacji płatniczych oraz generowałaby niższe koszty ze względu na niższe koszty przetwarzania transakcji.

Obecnie nie są znane rezultaty opisanych działań podjętych przez banki ani liczba likwidowanych bankomatów. Zdaniem NBP dane statystyczne dotyczące liczby bankomatów wskazują jednak, że rozwój rynku bankomatowego w Polsce nie został bezpośrednio zakłócony przez wprowadzenie niższych stawek opłaty *interchange*. Według danych zbieranych przez NBP liczba bankomatów stale rośnie; w IV kwartale 2014 r. wynosiła już 20 531 i zwiększyła się aż o 836 w stosunku do II kwartału 2014 r. Liczba transakcji wypłaty gotówki spadła w III i IV kwartale 2014 r., jednak ich wartość stale rośnie.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że banki instalują bankomaty, aby zapewnić swoim klientom dostęp do gotówki. Nie wszystkie urządzenia są dochodowe i część z nich funkcjonuje pomimo tego, że przychody z nich jedynie pokrywają koszty; czasami te bankomaty przynoszą straty. Dopóki przychody z obrotu kartowego były na wyższym poziomie i rekompensowały takie straty, nierentowne bankomaty nie stanowiły problemu. Obecnie banki szukają oszczędności i ponownie analizują sytuację na rynku usług bankomatowych. Ponadto z ostatnich informacji prasowych wynika, że banki mające własną sieć bankomatów domagają się od organizacji płatniczych podniesienia opłaty serwisowej do 5 zł (obecnie jest to 1,2–1,3 zł). W przypadku niewypracowania kompromisu z organizacjami kartowymi, które ustalają wysokość opłaty serwisowej,

banki planują zamknięcie sieci urządzeń dla klientów obcych banków lub stworzenie krajowej sieci bankomatów dostępnej jedynie dla klientów tworzących ją banków⁴⁹.

4.3 Zmiany na rynku agentów rozliczeniowych

Wśród ankiet odesłanych do NBP przez agentów rozliczeniowych trzy z pięciu podmiotów podzieliły się spostrzeżeniami na temat negatywnego wpływu obniżenia *interchange fee* na rynek agentów rozliczeniowych. Stwierdziły one, że wskutek obniżki poniosły wiele dodatkowych kosztów oraz straciły część klientów. Obniżenie *interchange fee* wymusiło na agentach dostosowanie się do nowych stawek przez aneksowanie umów z akceptantami, co nie dotyczyło akceptantów mających stawki *interchange+* oraz *interchange++*, i wymusiło zaangażowanie znacznych zasobów ludzkich. Zaangażowania wymagały przede wszystkim działy sprzedaży oraz działy je wspierające. Działania mające na celu aneksowanie starych umów spowodowały także wstrzymanie lub spowolnienie pozyskiwania nowych klientów, a tym samym ograniczyły rozwój sieci akceptacji kart płatniczych.

Oprócz dodatkowych kosztów obniżenie *interchange fee* spowodowało zmiany w portfelach agentów rozliczeniowych. Na tym rynku w Polsce panuje bardzo silna konkurencja, a aneksowanie umów wymagało fizycznego dotarcia do wielu klientów, co również generowało dodatkowe koszty. W związku z tym część klientów zamiast oczekiwać na przyjazd agenta lub kontakt z jego strony zdecydowała się na zmianę agenta rozliczeniowego.

Badanie przeprowadzone na zlecenie FROB, opublikowane w marcu 2015 r., wskazało, że większość akceptantów (65%) dostała propozycję od swojego agenta rozliczeniowego dotyczącą zmiany stawek opłaty *interchange*. Co czwarty akceptant (24%) sam wystąpił o renegotiację warunków umowy, a co dziewiąty (11%) zdecydował się na zmianę agenta.

Strata klienta generuje dodatkowe koszty związane z usunięciem terminala. Oczywiście sytuacja taka ma też drugą stronę, a mianowicie tworzy się możliwość pozyskiwania nowych klientów od konkurencji.

Według NBP zmiany na rynku agentów rozliczeniowych nie zakłóciły jego funkcjonowania w znacznym stopniu. Obniżenie *interchange fee* wymagało od większości użytkowników poniesienia dodatkowych nakładów na wdrożenie nowych stawek. Zmiany na rynku agentów rozliczeniowych wygenerowały zwiększone koszty związane z aneksowaniem umów, ale również stworzyły perspektywy pozyskiwania nowych klientów, zarówno tych, którzy nie mieli jeszcze terminala płatniczego, jak i już obsługiwanych przez agenta rozliczeniowego.

⁴⁹ J. Uryniuk, *Kosztowna wojna o pieniądze z bankomatów. Kto na tym straci?*, Dziennik Gazeta Prawna, <http://gospodarka.dziennik.pl/finanse/artykuly/487858,kosztowna-wojna-o-pieniadze-z-bankomatow.html>

4.4 Zatrzymanie programów organizacji kartowych wspierających rozwój sieci akceptacji

Kolejną nieoczekiwaną konsekwencją obniżenia opłaty *interchange* był jej wpływ na podjęcie przez organizację płatniczą Visa decyzji o wstrzymaniu programu mającego na celu wspieranie rozwoju sieci akceptacji. Visa zapewniała dotację do każdego urządzenia zainstalowanego w nowym punkcie nieakceptującym do tej pory kart płatniczych. Obniżenie *interchange fee* w lipcu 2014 r. spowodowało zmianę. Dopłatę do terminali otrzymywali jedynie ich dostawcy, którzy instalowali je w mniejszych miejscowościach. Kolejna obniżka *interchange fee*, w styczniu 2015 r., doprowadziła do całkowitego zawieszenia programu⁵⁰. Decyzja mogła być spowodowana faktem, że z powodu niewskazania w ustawie terminu obniżenia stawek dla właścicieli sklepów agenci rozliczeniowi obsługujący terminale płatnicze należeli do głównych beneficjentów obniżek *interchange fee*, ponieważ opóźniali zmiany stawek w celu zwiększenia swojej marży.

MasterCard również prowadził program wspierający rozwój sieci akceptacji w Polsce. Polegał on na dofinansowywaniu terminali mPOS, tj. przenośnych terminali płatniczych. Projekt ten także dobiegł końca.

4.5 Dłuższy okres dostosowania się sektora bankowego do stawek wprowadzonych przez MIF Regulation

Poprawa pozycji Polski wśród krajów Unii Europejskiej pod względem wysokości opłat *interchange* po obniżce stawek ze stycznia 2015 r. nie jest jedyną pozytywną zmianą. W lipcu 2014 r. Komisja Europejska zaproponowała nowelizację dyrektywy w sprawie usług płatniczych (tzw. PSD2, Payment Services Directive II) oraz nową regulację w sprawie wielostronnie uzgadnianych opłat *interchange* (MIF Regulation). Zgodnie z regulacjami MIF dostawcy usług płatniczych nie mogą oferować ani żądać opłaty *interchange* z tytułu pojedynczej transakcji w wysokości przekraczającej 0,2% wartości transakcji dokonanej kartą debetową oraz 0,3% w odniesieniu do transakcji kartą kredytową. Celem regulacji jest ujednoclenie opłaty *interchange* w krajach UE. Nowe stawki będą obowiązywały od 9 grudnia 2015 r. Obniżenie *interchange fee* w Polsce w styczniu 2015 r. poprzedziło zatem nadchodzącą regulację unijną. Zdaniem NBP wcześniejsze zastosowanie niższych stawek *interchange fee* na poziomie 0,2–0,3% kwoty transakcji przyniosło polskiemu sektorowi bankowemu (pomimo kolejnego spadku przychodów z tytułu opłat *interchange*) korzyść w postaci dłuższego czasu na przystosowanie się do nowej rzeczywistości, tzn. funkcjonowania z bardzo niskimi opłatami *interchange*. Co więcej, obniżenie opłat w lipcu 2014 r. do poziomu 0,5% kwoty transakcji stworzyło bankom pewnego rodzaju bufor, dający możliwość wcześniejszego rozpoczęcia przystosowań do nowych, jeszcze niższych stawek *interchange fee*.

⁵⁰ J. Uryniuk, *Organizacje płatnicze kończą z dopłacaniem do terminali*, <http://www.cashless.pl/karty/160-organizacje-platnicze-koncza-z-doplacaniem-do-terminali>

Zdaniem NBP inne banki europejskie nie będą miały dłuższego czasu na dostosowanie się do prowadzenia działalności w warunkach niskich opłat *interchange*, jeśli wcześniej nie podjęły takich przygotowań. Z drugiej strony wydłużony okres przystosowawczy spowodował, że banki w Polsce utraciły przychody z tytułu wyższej opłaty *interchange* wcześniej niż inne banki w Unii.

4.6 Skutki, które mogą się ujawnić w najbliższych latach

Konsekwencje wprowadzenia zmian w wysokości opłaty *interchange* wymagają dalszych dogłębnych analiz w kolejnych latach. Badania powinny uwzględniać oprócz bezpośrednich również pośrednie efekty obniżenia opłaty *interchange*, głównie wynikające z niższych przychodów banków i braku rentowności wydawania kart. Można wskazać kilka obszarów, w których – w opinii uczestników ankiety NBP – mogą wystąpić pośrednie efekty wymagające dalszych badań:

1. Wartość akcji kredytowej banków skierowanej do mikroprzedsiębiorstw i małych firm. Karty kredytowe, zwłaszcza dla małych firm, stanowią alternatywę wobec tradycyjnych kredytów (np. obrotowych). Redukcja opłaty *interchange*, a co za tym idzie wzrost kosztów kart, może doprowadzić do spadku ich popularności, a to z kolei może ograniczyć zewnętrzne finansowanie mikroprzedsiębiorstw.
2. Wpływ na konkurencję na rynku systemów kart płatniczych. Ujednoczenie stawek może zatrzymać rozwój konkurencji na rynku systemów płatniczych. Istotne jest, czy taka sytuacja będzie miała istotny wpływ na uczestników obrotu bezgotówkowego.
3. Wpływ obniżenia opłaty *interchange* na budżet państwa. Redukcja opłaty *interchange* może spowodować jednocześnie spadek dochodów banków, zmniejszenie kosztów akceptantów oraz wzrost przychodów agentów rozliczeniowych, co wpływa na wysokość podatku CIT od różnych grup podmiotów.

Zdaniem NBP warto rozważyć powyższe propozycje analiz, aby dokładniej poznać oraz ocenić skutki obniżenia *interchange fee*. Zgodnie z roboczą opinią Ministerstwa Finansów analiza zmiany wpływów do budżetu państwa z tytułu *interchange* jest obecnie niemożliwa z powodu dużej liczby zmiennych (bardzo często niemierzalnych) oddziałujących na wysokość przychodów banków i pozostałych instytucji finansowych. Z tego powodu nie da się jednoznacznie ocenić wpływu wprowadzenia nowej regulacji dotyczącej *interchange fee* na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego.

5. Podsumowanie

W lipcu 2014 r. stawki opłaty *interchange* zostały obniżone do 0,5% kwoty transakcji, zarówno dla kart debetowych, jak i kredytowych. *Interchange fee* została zmniejszona w drodze regulacji ustawowej, gdyż nie powiodły się wcześniejsze działania NBP oraz podmiotów rynkowych, mające na celu samoregulacyjne obniżenie opłaty *interchange*.

Dane statystyczne zaprezentowane w raporcie wyraźnie wskazują na wzrost sieci akceptacji (liczba akceptantów, liczba punktów handlowo-usługowych, liczba terminali POS, liczba transakcji w terminalach POS) w 2014 r. Jedną z przyczyn silniejszego niż dotychczas wzrostu liczby punktów handlowo-usługowych umożliwiających płatność kartą płatniczą za towar lub usługę było obniżenie od lipca 2014 r. opłaty *interchange*, co znacznie zmniejszyło koszty obsługi karty przez akceptanta. Odzwierciedleniem tego był rozpoczęty w czerwcu 2014 r. i trwający do końca 2014 r. proces uruchamiania sieci akceptacji kart przez największego detalistę w Polsce, który do tej pory nie akceptował kart płatniczych ze względu na wysokie opłaty. Na podstawie danych statystycznych ciężko jednak określić, czy prezentowany wzrost w każdym z obszarów był spowodowany głównie obniżeniem opłaty *interchange*, czy miał też inne przyczyny. Ponadto opinie uczestników rynku oraz badanie przeprowadzone przez FROB wskazują, że ustawa osiągnęła planowany skutek w postaci akceptowania kart płatniczych w coraz większej liczbie punktów handlowo-usługowych. Nie da się jednak określić, jaki był wpływ obniżenia *interchange fee*, a jaki innych czynników oraz stale rosnącego trendu.

Zgodnie z przewidywaniami obniżenie opłaty *interchange* znacznie ograniczyło przychody banków z tytułu opłaty *interchange*, a utrata przychodów została przeniesiona na akceptantów oraz agentów rozliczeniowych, a nie – jak wcześniej zakładano – na ceny towarów i usług, czyli z korzyścią dla konsumentów (z wyjątkiem jednej sieci handlowej, która poinformowała o faktycznym odzwierciedleniu obniżki opłat *interchange* w cenach dla klientów). Utrata przychodów banków wpłynęła negatywnie na opłaty dla klientów ustalane przez banki oraz silnie zmobilizowała je do szukania oszczędności związanych z kartami płatniczymi i ich obsługą. Z drugiej strony banki podjęły działania mające nakłonić klientów do dokonywania coraz większej liczby transakcji kartami, co może bezpośrednio wpłynąć na rozwój obrotu bezgotówkowego w Polsce. Ponadto banki zaczęły zwiększać atrakcyjność innych niż karty bezgotówkowych instrumentów płatniczych. Warto dodać, że nie można precyzyjnie oszacować wpływu obniżki *interchange* na wszystkie wymienione powyżej działania. Należy bowiem założyć, że następowały one również pod wpływem innych czynników. Obniżenie stawki opłaty *interchange* przyczyniło się również do wzrostu liczby transakcji oraz, w niewielkim stopniu, do zwiększenia się ich wartości. Obrót bezgotówkowy również został pobudzony za sprawą niższych opłat od transakcji kartowych. Należy jednak pamiętać o innych czynnikach wpływających na obrót bezgotówkowy oraz liczbę i wartość transakcji. Na powyższe zjawisko nałożyło się coraz częstsze wykorzystywanie wygodnych w użyciu kart zbliżeniowych w istniejącej już wcześniej sieci akceptacji, co – zdaniem wielu ekspertów – miało nie mniejszy wpływ na wzrost obrotów kartowych w II półroczu 2014 r.

niż uruchamianie nowych punktów akceptujących karty płatnicze. Szacuje się, że około 33% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych w Polsce dokonywanych jest zbliżeniowo.

Obniżenie *interchange fee* przyniosło również nieoczekiwane rezultaty. Za sprawą zróżnicowania modeli stawek dla małych i dużych akceptantów mogło wpłynąć na zwiększenie konkurencyjności dużych akceptantów względem małych. Głównym tego powodem jest tempo aneksowania umów oraz korzyści związane z ich szybszym aneksowaniem lub automatycznym obniżaniem stawek opłaty *interchange* dla dużych akceptantów. Co więcej, obniżka spowodowała powrót dyskusji na temat wprowadzenia opłaty *surcharge* od wypłaty gotówki w bankomatach oraz podniesienia opłaty serwisowej (obniżonej przez organizacje płatnicze w 2010 r.). Obniżenie *interchange* spowodowało zmiany na rynku agentów rozliczeniowych. Obniżka wygenerowała dodatkowe koszty związane z aneksowaniem umów, ale również stworzyła perspektywy pozyskania nowych klientów, zarówno tych, którzy nie mieli jeszcze terminala płatniczego, jak i już obsługiwanych przez agenta rozliczeniowego.

Obecnie nie da się właściwie ocenić skutków obniżenia opłaty *interchange* do poziomu 0,2% dla kart debetowych oraz 0,3% dla kart kredytowych, które weszło w życie w styczniu 2015 r.

Podsumowując, obniżenie opłaty *interchange* przyniosło generalnie pozytywne skutki dla samego rynku kartowego, m.in. w postaci zwiększonej sieci akceptacji kart płatniczych oraz pozytywnego wpływu na wzrost obrotów kartowych. Obniżka miała jednak również negatywne konsekwencje, które nie zostały przewidziane przez ustawodawcę, np. zmiany w taryfach prowizji i opłat przez banki. Równocześnie jeden ze skutków najbardziej oczekiwanych przez autorów ustawy wprowadzającej obniżki opłat *interchange*, tj. przeniesienie przez akceptantów spadku kosztów na ceny towarów i usług, a więc przeniesienie korzyści finansowych na konsumentów, zdaniem NBP nie wystąpił. Wydaje się więc, że z punktu widzenia konsumentów pozytywne skutki obniżenia opłat *interchange*, tj. możliwość płacenia kartą w większej liczbie punktów handlowo-usługowych oraz zmniejszenie ograniczeń kwotowych dla płatności kartowych, mogą być zniwelowane przez jej negatywne konsekwencje finansowe. W sektorze bankowym negatywne skutki obniżki *interchange fee* zdecydowanie przeważają nad skutkami pozytywnymi w postaci m.in. zwiększenia liczby transakcji dokonywanych kartami płatniczymi. Największym beneficjentem obniżek są akceptanci, w szczególności najwięksi, którzy dzięki zmniejszeniu *interchange fee* znacznie ograniczyli swoje koszty związane z akceptacją kart. Również w przypadku agentów rozliczeniowych obniżenie opłaty *interchange* miało więcej pozytywnych (zwiększenie marży do czasu aneksowania umów) niż negatywnych skutków (większa konkurencja na rynku). Należy jednak pamiętać, że określone w regulacji MIF stawki opłaty *interchange* będą stosowane od 9 grudnia 2015 r. Oznacza to, że dotychczasowe obniżki stawek *interchange fee* byłyby i tak nieuniknione w związku z regulacjami Unii Europejskiej.

Spis skrótów

FROB	Fundacja Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego
KE	Komisja Europejska
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
MIF	Multilateral Interchange Fee
MSC	Merchant Service Charge (opłata ponoszona przez akceptantów)
NBP	Narodowy Bank Polski
POS	Point of Sale
PROK	Program Redukcji Opłat Kartowych
RSP	Rada ds. Systemu Płatniczego
UE	Unia Europejska
ZBP	Związek Banków Polskich
ZPP	Związek Przedsiębiorców i Pracodawców
ZRIF	Zespół Roboczy ds. <i>Interchange Fee</i>
ZROB	Zespół Roboczy ds. Opłat Bankomatowych

Spis tabel

Tabela 1. Warunki przystąpienia do realizacji PROK według alternatywnej propozycji NBP z 2012 r.	10
Tabela 2. Szacowane przychody banków z tytułu <i>interchange fee</i>	35

Spis schematów

Schemat 1. Historia prac nad obniżeniem opłat <i>interchange</i> w latach 2011–2015.....	16
Schemat 2. Szacowane przepływy środków z tytułu obniżenia stawek opłaty <i>interchange</i> w latach 2013–2015.....	36

Spis wykresów

Wykres 1. Poziom opłat <i>interchange</i> w Polsce w 2011 r.....	7
Wykres 2. Stawki <i>interchange fee</i> po propozycji obniżenia opłat <i>interchange</i> dla kart debetowych wg PROK w latach 2013–2017	9
Wykres 3. Stawki <i>interchange fee</i> po propozycji obniżenia opłat <i>interchange</i> dla kart kredytowych i obciążeniowych wg PROK w latach 2013–2017	9
Wykres 4. Porównanie stawek opłaty <i>interchange</i> w krajach UE w 2013 r. – karty debetowe Visa oraz MasterCard	18
Wykres 5. Porównanie stawek opłaty <i>interchange</i> w krajach UE w 2013 r. – karty kredytowe Visa oraz MasterCard	19
Wykres 6. Porównanie stawek opłaty <i>interchange</i> w krajach UE w lipcu 2014 r. – karty debetowe Visa oraz MasterCard	20
Wykres 7. Porównanie stawek opłaty <i>interchange</i> w krajach UE w lipcu 2014 r. – karty kredytowe Visa oraz MasterCard	21
Wykres 8. Porównanie stawek opłaty <i>interchange</i> w krajach UE w lutym 2015 r. – karty debetowe Visa oraz MasterCard	22
Wykres 9. Porównanie stawek opłaty <i>interchange</i> w krajach UE w lutym 2015 r. – karty kredytowe Visa oraz MasterCard	23
Wykres 10. Zestawienie wysokości opłaty <i>interchange</i> w Polsce w latach 2011–2015	24
Wykres 11. Liczba akceptantów posiadających terminale POS w latach 2012–2014.....	27
Wykres 12. Tempo wzrostu liczby akceptantów w latach 2009–2014	27
Wykres 13. Liczba punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności kartowe w latach 2012–2014.....	28
Wykres 14. Tempo wzrostu liczby punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności kartami w latach 2009–2014	29
Wykres 15. Liczba terminali POS w latach 2012–2014.....	30
Wykres 16. Tempo wzrostu liczby terminali POS w latach 2009–2014	31
Wykres 17. Szacowane przychody banków z tytułu opłaty <i>interchange</i> w latach 2012–2015.....	35
Wykres 18. Czy obniżenie <i>interchange fee</i> wpłynęło lub może wpłynąć na poziom bezpieczeństwa transakcji kartowych i działania mające na celu zwiększenie innowacyjności?.....	46
Wykres 19. Liczba krajowych transakcji bezgotówkowych w latach 2012–2014.....	49
Wykres 20. Wartość krajowych transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2012–2014.....	50
Wykres 21. Odpowiedzi na pytanie: czy obniżenie opłaty <i>interchange</i> pozytywnie wpłynęło lub wpłynie na rozwój obrotu bezgotówkowego w Polsce?.....	51

Załącznik - lista uczestników badania ankietowego przeprowadzonego przez NBP

Banki wydawcy:

1. Bank Zachodni WBK SA
2. Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA
3. Bank Handlowy w Warszawie SA
4. Bank Millennium SA
5. Bank Pekao SA
6. Credit Agricole Bank Polska SA
7. mBank SA
8. ING Bank Śląski
9. Bank BPH SA
10. Alior Bank SA
11. SGB-Bank SA
12. Bank Polskiej Spółdzielczości SA

Agenci rozliczeniowi:

13. Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService sp. z o.o.
14. Elavon Financial Services
15. First Data Polska SA
16. SIX Payment Services (Europe) SA
17. Centrum Rozliczeń Elektronicznych Polskie ePłatności SA
18. Biuro Akceptacji Kart Bank Pekao SA

Organizacje akceptantów:

19. Związek Przedsiębiorców i Pracodawców
20. Polska Organizacja Przemysłu i Handlu Naftowego
21. Polska Organizacja Handlu i Dystrybucji
22. Fundacja Rozwoju Obrotu Bezgotówkowego
23. Sieć handlowa 1
24. Sieć handlowa 2

Organizacje kartowe:

25. Visa Europe
26. MasterCard Branch Office Poland

Pozostałe podmioty:

27. Krajowy Związek Banków Spółdzielczych
28. Federacja Konsumentów
29. Ministerstwo Finansów
30. Związek Banków Polskich
31. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
32. Komisja Nadzoru Finansowego

nbp.pl

